

การเลือกตั้งทั่วไปของประเทศไทย พ.ศ. 2562

โอกาสที่หลุดลอยไปสำหรับการกลับสู่ประชาธิปไตย

สำนักงานใหญ่
105 ถ.สุทธิสารวินิจฉัย, สามเสนนอก,
ห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10310
โทร: (+66 2) 26931867
แฟกซ์: 66-2-6943228
อีเมล: anfrel@anfrel.org
เว็บไซต์: www.anfrel.org

การเลือกตั้งทั่วไปของประเทศไทย พ.ศ. 2562 : โอกาสที่หลุดลอยไปสำหรับการกลับสู่ประชาธิปไตย

รายงานภารกิจสังเกตการณ์การเลือกตั้ง

การเลือกตั้งทั่วไปของประเทศไทย พ.ศ. 2562

โอกาสที่หลุดลอยไปสำหรับการกลับสู่ประชาธิปไตย

รายงานฉบับสมบูรณ์ของคณะผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งระหว่างประเทศ
ของแอนเฟรลในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562 ของประเทศไทย

ISBN: 978-616-8264-01-0

เขียนโดย:

Cleve Arguelles	Jayantha Dehi Aththage
Karel Jiaan Galang	Bidyalaxmi Salam
Amaël Vier	

บรรณาธิการ:

George Rothschild	Chandanie Watawala
Damaso G. Magbual	Pau Supanuntaroek

แปล: เบญจรัตน์ แซ่ฉั่ว และพงษ์เลิศ พงษ์วนานต์

ออกแบบปกและรูปเล่ม: Saw Benhur / Akanit Srisuttiwong

พิมพ์ที่ กรุงเทพฯ ประเทศไทย โดย: KP Printing

ผลิตและเผยแพร่โดย:

The Asian Network for Free Elections (ANFREL)
105 ถ.สุทธิสารวินิจฉัย, สามเสนนอก, ห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10310
โทร: (+66 2) 26931867

อีเมล: anfrel@anfrel.org **เว็บไซต์ :** www.anfrel.org

รายงานฉบับนี้เสนอข้อค้นพบโดยรวมของคณะผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งระหว่างประเทศของแอนเฟรลในการเลือกตั้งทั่วไปของประเทศไทย และไม่จำเป็นต้องสะท้อนถึงความเห็นของผู้สังเกตการณ์รายบุคคล เจ้าหน้าที่ แหล่งทุน หรือพันธมิตรองค์กรประชาสังคมของแอนเฟรล ทั้งสถาบันหรือบุคคลใดที่ปฏิบัติการในนามของสถาบันไม่ต้องรับผิดชอบต่อข้อมูลที่ปรากฏในรายงานฉบับนี้

ภาพถ่ายที่ไม่ระบุชื่อผู้ถ่ายได้รับการเอื้อเฟื้อจากผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรล

อนุญาตให้ผลิตซ้ำได้ โดยมีการระบุแหล่งที่มาจากแอนเฟรล

สารบัญ

อธิธานศัพท์	4
กิตติกรรมประกาศ	5
เกี่ยวกับองค์กร	7
เกี่ยวกับคณะผู้สังเกตการณ์	9
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	11
กฎหมายและการจัดการเลือกตั้ง	15
กรอบกฎหมายและรัฐธรรมนูญ	15
ระบบการเลือกตั้ง	22
คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)	31
การจัดการบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	38
การจดทะเบียนพรรคการเมืองและการกำกับดูแล	43
การแก้ปัญหาหรือเรียนเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	46
บรรยากาศการเลือกตั้ง	51
ช่วงหาเสียง	51
ความรู้ข้อมูลของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	54
สื่อและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น	55
องค์กรประชาสังคม องค์กรจับตาการเลือกตั้งในประเทศ	58
และองค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ	
ความครอบคลุมด้านเพศสภาพ	60
การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งของเยาวชน	62
การซื้อเสียงและการใช้ทรัพยากรของรัฐโดยมิชอบ	65
กระบวนการลงคะแนน	68
การเลือกตั้งล่วงหน้า	68
วันเลือกตั้ง: เปิดหน่วย ลงคะแนน ปิดหีบ และนับคะแนน	71
การออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน	74
บัตรเสีย	76
การประกาศผล	78
ข้อเสนอแนะ	85
ภาพถ่าย	90
ภาคผนวก	100

อภิธานศัพท์

กกต.	: คณะกรรมการการเลือกตั้ง
กสทช.	: คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
คสช.	: คณะรักษาความสงบแห่งชาติ
ทษช.	: พรรคไทยรักษาชาติ
ปปช.	: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
พปชร.	: พรรคพลังประชารัฐ
พีเน็ต	: เครือข่ายประชาชนเพื่อการเลือกตั้ง
สนช.	: สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
ส.ส.	: สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
IPU	: สหภาพรัฐสภา (Inter-Parliamentary Union)
MMA	: ระบบจัดสรรปันส่วนแบบผสม (Mixed-Member Apportionment)
SLAPP	: การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อต่อต้านการมีส่วนร่วมของประชาชน (Strategic Lawsuit Against Public Participation)

กิตติกรรมประกาศ

เมื่อการเลือกตั้งทั่วไปของไทยที่เป็นที่เฝ้ารอมานานได้ถูกจัดขึ้นในที่สุดในวันที่ 24 มีนาคม 2562 แอนเฟรลได้สนับสนุนความพยายามในการหวนคืนสู่ประชาธิปไตยของไทยด้วยการนำคณะผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งจากนานาชาติลงพื้นที่ และด้วยการช่วยเหลือองค์กรประชาสังคมและสถาบันสิทธิมนุษยชนต่างๆ

แอนเฟรลใคร่ขอแสดงความชื่นชมต่อผู้มีสิทธิออกเสียงชาวไทยที่ได้ให้ความศรัทธาในกระบวนการเลือกตั้งว่าเป็นกลไกที่ถูกต้องเหมาะสมสำหรับการเลือกผู้นำประเทศ มีประชาชนออกมาใช้สิทธิลงคะแนนกันเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะคนรุ่นหนุ่มสาวซึ่งเป็นที่น่าชื่นชมยินดี นอกจากนี้ บทบาทของภาคประชาสังคมในการส่งเสริมการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรมด้วยการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดให้มีผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งในพื้นที่ ตลอดจนการให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้มีสิทธิออกเสียงและการจัดการศึกษาเรื่องความเป็นพลเมืองก็เป็นเรื่องที่สมควรยกย่องด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ นักวิชาการไทยหลายคนก็เป็นผู้ผลักดันประชาธิปไตยอย่างแข็งขัน สื่อโดยเฉพาะสื่อทางเลือกและสื่อต่างประเทศก็พยายามอย่างหนักในการให้ข้อมูลความรู้แก่สาธารณชน และกล่าวถึงปัญหาต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม เราขอขอบคุณบุคคลเหล่านี้ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีเมื่อผู้สังเกตการณ์ของเราขอให้แสดงความคิดเห็นและแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับเส้นสนกลในต่างๆ ของการเลือกตั้งไทย

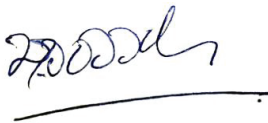
วงการทูต สหประชาชาติ และองค์กรเอกชนระหว่างประเทศต่างๆ ที่มีอยู่ในประเทศไทยก็ให้ความสนับสนุนต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในไทยรวมถึงให้ความสนับสนุนทางการเงินแก่กิจกรรมต่างๆ ในการติดตามการเลือกตั้ง

นอกจากนี้ แอนเฟรลขอขอบคุณอย่างจริงใจต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งประเทศไทยที่ได้ให้การรับรององค์กรของเราอย่างเป็นทางการ และให้ความร่วมมือในการจัดการลงพื้นที่ของคณะผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งของเรา

เรายังขอขอบคุณองค์กรสมาชิกของแอนเฟรลตลอดจนผู้สังเกตการณ์ที่มุ่งมั่นและมีทักษะของเราที่ต้องเตรียมการและปฏิบัติภารกิจในช่วงเวลาที่กระชั้นมาก การทำงานอย่างต่อเนื่อง

ทั้งวันและคืนของบุคคลเหล่านี้พร้อมด้วยข้อค้นพบและข้อเสนอแนะต่างๆ ทำให้รายงานการกิจฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครในประเทศที่ได้ช่วยทำให้ภารกิจครั้งนี้ประสบความสำเร็จ

สุดท้ายนี้ คณะกรรมการบริหารที่มากด้วยประสบการณ์ของแอนเฟรลก็ได้ให้แนวทางที่มีค่าไม่เฉพาะแต่สำหรับภารกิจครั้งนี้เท่านั้นแต่ยังรวมถึงเป้าหมายโดยรวมในการส่งเสริมประชาธิปไตยในเอเชียในช่วงเวลาที่ท้าทายสำหรับผู้ที่เราเชื่อว่าจะประชาชนควรเป็นผู้เลือกรัฐบาลของตนเองได้อย่างเสรีและเป็นธรรม

Chandanie Watawala

ผู้อำนวยการบริหารแอนเฟรล

เกี่ยวกับองค์กร

เครือข่ายเอเชียเพื่อการเลือกตั้งเสรีหรือแอนเฟรล (ANFREL) ก่อตั้งขึ้นในเดือนพฤศจิกายน 2540 และได้มีบทบาทเป็นที่ประจักษ์ในฐานะองค์กรพัฒนาเอกชนชั้นนำในเอเชียที่ทำงานส่งเสริมการเลือกตั้งตามวิถีทางประชาธิปไตย งานหลักของแอนเฟรลคือการสังเกตการณ์การเลือกตั้ง การพัฒนาและฝึกอบรมกลุ่มประชาสังคมที่ทำงานเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศของตน และทำการรณรงค์และดำเนินกิจกรรมผลักดันนโยบายต่างๆ เพื่อจัดอุปสรรคในการเลือกตั้งและส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยในภูมิภาค

นับแต่ก่อตั้งมา แอนเฟรลได้ดำเนินการกิจสังเกตการณ์การเลือกตั้งมา 61 ครั้งทั่วเอเชีย โดยมีผู้สังเกตการณ์จากนานาชาติกว่าหนึ่งพันคนเข้าร่วมภารกิจดังกล่าว ผู้สังเกตการณ์เหล่านี้มาจากเครือข่ายองค์กรประชาสังคมในเอเชียที่เป็นสมาชิกของแอนเฟรล เป้าหมายระยะยาวของเราคือการสร้างความชำนาญเกี่ยวกับการเลือกตั้งและธรรมาภิบาลในภูมิภาค บ่มเพาะวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่เติบโตจากในท้องถิ่นเองมากกว่าที่จะถูกยัดเยียดจากภายนอก การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งในหลายประเทศ ผู้สังเกตการณ์ของเราได้สร้างภูมิความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการเลือกตั้ง ซึ่งสามารถนำไปใช้สร้างความเข้มแข็งให้กับกระบวนการการเลือกตั้งในประเทศของตนเองได้

นอกจากการสังเกตการณ์การเลือกตั้งโดยตรงแล้ว แอนเฟรลยังจัดการฝึกอบรมและเสริมสร้างศักยภาพให้กับภาคประชาสังคม สื่อ และสถาบันอื่นๆ ที่ทำงานเกี่ยวกับการเลือกตั้งและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย การจัดฝึกอบรมเสริมสร้างศักยภาพให้กับองค์กรท้องถิ่นไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในการกิจการสังเกตการณ์การเลือกตั้งส่วนใหญ่ของเรามาจนถึงปัจจุบัน แอนเฟรลเชื่อว่าการเสริมสร้างศักยภาพให้กับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดอันหนึ่งในกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย ด้วยเหตุผลนี้แอนเฟรลจึงจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในระดับภูมิภาคหรือประเทศอยู่เป็นประจำเพื่อพัฒนาทักษะศักยภาพของผู้ทำงานผลักดันเรื่องประชาธิปไตย

ประการสุดท้าย แอนเฟรลได้ทำงานรณรงค์และผลักดันนโยบายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการผลิตสื่อเกี่ยวกับการเลือกตั้งและกระบวนการประชาธิปไตยอื่นๆ ตลอดจนการลوبيให้มีการปฏิรูปการเลือกตั้งทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ตั้งแต่ปี 2555 แอนเฟรลยังได้จัดเวทีผู้เกี่ยวข้องในการเลือกตั้งในเอเชีย (Asian Electoral Stakeholder Forum - AESF) ที่ประกอบด้วยกลุ่มประชาสังคมที่ทำงานเกี่ยว

กับการเลือกตั้งและหน่วยงานจัดการเลือกตั้งจากทั่วเอเชียและภูมิภาคอื่น มาร่วมพูดคุยกัน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการแก้ปัญหาที่ยังเป็นอุปสรรคต่อการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรมในเอเชีย ด้วยการร่วมงานกับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการเลือกตั้งผ่านงานรณรงค์ผลักดันนโยบาย และการนำผู้สังเกตการณ์จากทั่วทั้งภูมิภาคมาเข้าร่วมภารกิจ การสังเกตการณ์ของเรา แอนเฟรมุ่งหวังที่จะสร้างสภาพบรรยากาศที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาประชาธิปไตยด้วยจิตใจที่สมานฉันท์กันทั่วทั้งภูมิภาค

งานหลักสามส่วนของแอนเฟรม (การสังเกตการณ์การเลือกตั้ง การเสริมสร้างศักยภาพ และการผลักดันนโยบาย) ส่งเสริมและเกื้อหนุนซึ่งกันและกันเพื่อขับเคลื่อนภารกิจของเราในการพัฒนาคุณภาพของการเลือกตั้งทั่วทั้งเอเชีย

เกี่ยวกับคณะผู้สังเกตการณ์

คณะผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งนานาชาติ (International Election Observation Mission หรือต่อไปนี้จะเรียกคณะผู้สังเกตการณ์ฯ) ของแอนเฟรลในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2562 ของประเทศไทย มีผู้สังเกตการณ์รวมทั้งสิ้น 34 คนโดยประกอบด้วยนักวิเคราะห์การเลือกตั้ง (electoral analysts - EAs) 2 คนที่มาปฏิบัติงานเป็นเวลา 45 วัน คณะผู้สังเกตการณ์คณะแรกจำนวน 8 คนที่มาทำหน้าที่เป็นเวลา 14 วัน และคณะที่สองจำนวน 24 คนปฏิบัติหน้าที่เป็นเวลา 10 วัน

คณะผู้สังเกตการณ์ฯ ได้ทำการสังเกตการณ์ด้วยการติดตามการหาเสียง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับพัฒนาการทางกฎหมายและการเลือกตั้ง และการสุ่มเยือนคูหาเลือกตั้ง ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลได้ไปสังเกตการณ์หน่วยเลือกตั้ง 27 แห่งในวันเลือกตั้งล่วงหน้า (17 มีนาคม) 492 แห่งใน 30 จังหวัดทั่วประเทศในวันเลือกตั้ง (24 มีนาคม) และ 12 แห่งในเขตการเลือกตั้งที่ 8 ของจังหวัดเชียงใหม่สำหรับการเลือกตั้งใหม่ (26 พฤษภาคม)

รายงานการกิจฉบับสมบูรณ์นี้มุ่งหมายที่จะครอบคลุมทุกแง่มุมของกระบวนการเลือกตั้ง รวมถึงการเตรียมการก่อนการเลือกตั้ง การเลือกตั้งล่วงหน้า การจัดการในวันเลือกตั้ง ไปจนถึงการดำเนินการช่วงหลังเลือกตั้ง นอกจากการประเมินอย่างเป็นอิสระของแอนเฟรลเกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้งทั่วไปปี 2562 ของไทยแล้ว รายงานยังมีข้อเสนอแนะสำหรับให้หน่วยงานจัดการเลือกตั้งของไทยและฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณา และหวังว่าจะได้นำไปดำเนินการเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับกระบวนการเลือกตั้งและส่งเสริมกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยให้ก้าวหน้าต่อไป

การรายงานการสังเกตการณ์ของแอนเฟรลยึดมาตรฐานและหลักการของการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรมตามที่บัญญัติในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (พ.ศ. 2491) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (พ.ศ. 2509) ปฏิญญาว่าด้วยหลักการและหลักปฏิบัติสำหรับการสังเกตการณ์การเลือกตั้งระหว่างประเทศ (พ.ศ. 2548) ปฏิญญากรุงเทพฯ เพื่อการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม (พ.ศ. 2555) ตัวชี้วัดดีสี่เรื่องการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตย (พ.ศ. 2558) คำมั่นแห่งบาห์ลว่าด้วยความโปร่งใสในการเลือกตั้ง (พ.ศ. 2559) คำปฏิญาณแห่งโคลอมโบว่าด้วยการส่งเสริมและปกป้องประชาธิปไตย (พ.ศ. 2561) และข้อตกลงระหว่างประเทศอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

แอนเฟรลเป็นผู้ลงนามรับรองปฏิญญาว่าด้วยหลักการและหลักปฏิบัติสำหรับการสังเกตการณ์การเลือกตั้งระหว่างประเทศเพียงรายเดียวที่ได้รับการอนุญาตให้มาสังเกตการณ์การเลือกตั้งทั่วไป 2562 ของไทยครั้งนี้

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

หากจะบอกว่าการเลือกตั้งทั่วไปของไทยที่มีขึ้นในวันที่ 24 มีนาคม 2562 เป็นสิ่งที่เฝ้ารอคอยกันมานานนั้นก็คงจะเป็นการประเมินที่ต่ำเกินไป หลังช่วงเวลาห้าปีภายใต้การปกครองของทหารที่ไร้ซึ่งการคานอำนาจและการเลือกตั้งที่ถูกเลื่อนมาโดยตลอด ในที่สุดประชาชนชาวไทยก็จะได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนในห้วงเวลาที่ควรจะเป็นความปิติยินดีร่วมกัน

ขณะที่แอนเฟรลยินตีต้อนรับการกลับสู่กระบวนการประชาธิปไตยอันมีความจำเป็นอย่างยิ่ง แต่ก็ได้แสดงข้อกังวลมาโดยตลอดเกี่ยวกับสภาพการณ์ของการจัดการเลือกตั้งครั้งนี้ การเลือกตั้งปี 2562 ของไทยยังขาดองค์ประกอบสำคัญที่สุดที่จะทำให้การเลือกตั้งเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทางกรไทยได้ทำตามสัญญาที่จะจัดให้มีการเลือกตั้งในท้ายที่สุด แต่ก็ล้มเหลวในการสร้างบรรยากาศทางการเมืองที่ดีอันเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม การเลือกตั้งเป็นกลไกที่ไม่สามารถถูกประเมินโดยแยกจากอย่างอื่นได้ และต้องถูกพิจารณาอยู่ในบริบทของสภาพแวดล้อมที่ประกอบด้วยสภาพเงื่อนไขทางสังคม-การเมืองตลอดจนสถานะของสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

ตั้งแต่การรัฐประหารในเดือนพฤษภาคมพ.ศ. 2557 รัฐบาลทหารและพันธมิตรพลเรือนได้เข้ามาคุมอำนาจในการบริหารประเทศอย่างกระชับแน่น จึงไม่น่าแปลกใจที่ระบอบอำนาจใหม่จะถูกออกแบบมาให้เอื้อประโยชน์ต่อพวกเขาเองมากที่สุด ทุกขั้นตอนของกระบวนการเลือกตั้งตั้งแต่เริ่มต้นไปจนถึงการประกาศผลและหลังจากนั้นถูกกำหนดมาเพื่อให้ได้ผลการเลือกตั้งที่จะไม่ไปสั่นคลอนฝ่ายผู้กุมอำนาจมากเกินไป กรอบกฎหมายสำหรับการเลือกตั้งที่วางอยู่บนฐานที่กำหนดในรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ. 2560 อันอื้อฉาวนั้นเป็นกรอบที่มีลักษณะจำกัดเข้มงวดมากที่สุดในรอบหลายทศวรรษ ยกตัวอย่างเช่น การจำกัดบทบาทผู้แทนของประชาชน ทำให้ไม่ได้รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งอย่างเป็นประชาธิปไตย และนำไปสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบขึ้นาไม่เหมือนใครที่ใหญ่โตมาจากการแต่งตั้งมีส่วนในการเลือกนายกรัฐมนตรี เป็นการขัดต่อความเข้าใจของคนทั่วไปถึงความหมายของประชาธิปไตยแบบมีรัฐสภา

แต่ถึงจะมีข้อบกพร่องต่างๆ เหล่านี้และมีการอบเวลาที่ยืดเยื้อกระชั้นชิดเกินไปก็ตาม การหาเสียงเลือกตั้งก็ดำเนินไปอย่างคึกคักเกินกว่าที่นักสังเกตการณ์ส่วนใหญ่คาดการณ์ไว้ โดยมี

พรรคการเมืองลงสนามเป็นจำนวนมาก ทำการรณรงค์หาเสียงเป็นครั้งแรกในรอบห้าปี และใช้โซเชียลมีเดียเพื่อเข้าถึงผู้มีสิทธิออกเสียง การเลือกตั้งครั้งนี้ทำให้ประชาชนมีโอกาสได้แสดงออกหลังจากที่ไม่สามารถทำได้มาเป็นเวลานาน และการหาเสียงส่วนใหญ่ก็เน้นไปอย่างสงบโดยไม่มียางานเหตุการณ์รุนแรงที่สำคัญ ถึงจะมีการใช้คำตำหนายกย่องและการปล่อยข่าวลือเพื่อสร้างความหวาดกลัวอยู่บ้างก็ตาม แอนเพรลได้รวบรวมรายงานเกี่ยวกับการซื้อเสียงจากทั่วประเทศ ถึงจะเป็นเรื่องยากที่จะพิสูจน์ให้ชัดได้ว่าผู้ออกเสียงถูกขึ้นด้วยการกระทำเช่นนั้นจริงๆ หรือไม่ก็ตาม ที่น่าตระหนกยิ่งกว่าคือการแจกจ่ายเงินจำนวนมากในวันสุดท้ายก่อนการเลือกตั้งผ่านทางโครงการสวัสดิการสังคมของรัฐบาลซึ่งหลายฝ่ายมองว่าเป็นการใช้ทรัพยากรของรัฐโดยมิชอบ

การเลือกตั้งที่แท้จริงควรต้องสร้างพื้นที่ให้ทุกฝ่ายได้กระทำการอย่างเสรีในเวทีการเมือง แต่การเลือกตั้งครั้งนี้ไม่ได้เป็นเช่นนั้น แอนเพรลเห็นภาคประชาสังคมและสื่อที่ถูกทำให้อ่อนแอ ลับฟ้อไปด้วยระยะเวลาหลายปีของการห้ามทำกิจกรรมทางการเมืองและตกอยู่ภายใต้การข่มขู่คุกคาม การใช้กระบวนการทางกฎหมายอย่างฉ้อฉลเพื่อปราบปรามความเห็นต่าง และการคุกคามอื่นๆ ต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการสมาคมรวมตัว ถึงกระนั้นก็ตาม ภาคประชาสังคมและสื่อก็มีส่วนร่วมอย่างสุดกำลังความสามารถ ให้ช่องทางชี้แนะและข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อประชาชนในการเข้าร่วมกระบวนการเลือกตั้งอย่างมีความหมาย อันเป็นความพยายามที่มักถูกมองข้ามไปในการเลือกตั้งที่มีสี่สัปดาห์นี้ ในกาลข้างหน้า รัฐบาลควรปล่อยให้ภาคประชาสังคมและสื่อได้เติบโตด้วยการจัดการแก้ไขปัญหายุทธศาสตร์ที่คณะผู้จัดทำรายงานฉบับนี้ระบุและดำเนินมาตรการให้ความคุ้มครองการแสดงความคิดเห็นและส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

คณะผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งได้พบการให้ความสนับสนุนต่อการกลับมาของการเลือกตั้งจากประชาชนอย่างคึกคักเข้มแข็ง การที่มีรายงานว่าผู้มีสิทธิออกเสียงพากันออกมาใช้สิทธิเป็นจำนวนถึงร้อยละ 74.69 นั้นคือการชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความเชื่อในการเลือกตั้งของประชาชนและสามารถมองได้ว่าเป็นการปฏิเสธการใช้กำลังยึดอำนาจรัฐบาล เราหวังว่าความต้องการของผู้ออกเสียงจะถูกทำให้เป็นจริงด้วยการปรับปรุงกระบวนการทางการเมืองให้เปิดกว้างมากขึ้น เข้าถึงได้มากขึ้นและโปร่งใสมากขึ้น การจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงที่มีคุณภาพสูง การส่งเสริมการใช้เครื่องมือที่เป็นมิตรต่อผู้พิการ ตลอดจนการเผยแพร่ข้อมูลอย่างกว้างขวางมากขึ้นและการให้ความรู้แก่ผู้มีสิทธิออกเสียงจะสามารถช่วยรักษาความตื่นตัวมีส่วนร่วมในระดับนี้ไว้ได้และช่วยแก้ปัญหาบัตรเสียที่มีสูงเกินไปถึงร้อยละ 5.6

แอนเฟรลมองเห็นความพยายามของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ที่จะจัดการเลือกตั้งให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี เจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกเลือกตั้งเผชิญปัญหาท้าทายต่างๆ ในกระบวนการลงคะแนนเสียงที่ซับซ้อนและต้องอาศัยความใส่ใจอย่างมาก ผู้สังเกตการณ์มองเห็นความมุ่งมั่นของพวกเขาที่จะจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความราบรื่นโดยพยายามดูแลเตรียมความพร้อมของเอกสารทั้งหมด ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกแก่ผู้มีออกเสียง และการนับคะแนนเสียงตามหน่วยต่างๆ ให้เปิดเผยต่อสาธารณะ ขณะที่แอนเฟรลสังเกตเห็นความแตกต่างเล็กๆ ในการดำเนินตามขั้นตอนของกระบวนการลงคะแนน แต่ก็เป็นเรื่องพื้นๆ และสามารถแก้ไขได้โดยง่ายด้วยการจัดฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งอย่างละเอียดรอบด้านมากขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจก็มีส่วนอย่างมากที่ทำให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสงบเรียบร้อย และไม่ปรากฏมีรายงานถึงความรุนแรงหรือปั่นป่วนในระดับสำคัญใดๆ จากสื่อหรือผู้สังเกตการณ์

แม้กกต.จะแสดงให้เห็นถึงการจัดการกระบวนการเลือกตั้งที่ตีตมั้นก็ถูกกล้างไปด้วยการจัดการนับผลคะแนนเลือกตั้งที่ย่ำแย่ ข้อกังวลอันดับหนึ่งของเรคือการที่กกต.ขาดความโปร่งใสเนื่องจากได้มีการห้ามไม่ให้ผู้สังเกตการณ์และสื่อได้มีส่วนรู้เห็นในขั้นตอนสำคัญนี้ของกระบวนการเลือกตั้ง การกระทำเช่นนี้ของกกต.ขัดกับหลักการความโปร่งใสอันเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีสำหรับการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง นอกจากนี้ การประกาศผลการเลือกตั้งในเบื้องต้นในวันเลือกตั้งก็ผิดพลาดอย่างมากซึ่งทำให้ประชาชนเกิดความสับสนและความไม่เชื่อถือต่อตัวเลขที่กกต.แถลง ด้วยเหตุนี้ ประชาชนจึงสูญเสียความยอมรับนับถือในความบริสุทธิ์ของผลการลงคะแนนไปอย่างไม่อาจกู้คืนมาได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถหลีกเลี่ยงได้หากกกต.มีความเปิดเผยและโปร่งใสมากกว่านี้ด้วยการเปิดเผยผลการนับคะแนนในระดับหน่วยอย่างเป็นทางการ หรืออย่างน้อยก็ให้คำอธิบายที่น่ารับฟังสำหรับการปกปิดดังกล่าว เพื่อความโปร่งใส เราขอให้กกต.ดำเนินการเชิงรุกด้วยการเปิดเผยข้อมูลการเลือกตั้งโดยเริ่มจากผลการนับคะแนนในระดับหน่วยเลือกตั้งซึ่งจะช่วยลดคำครหาว่าไม่เป็นกลางและบิดเบือนผลการเลือกตั้งลงไปได้

น่าเสียดายที่การเลือกตั้งครั้งนี้มีจุดต่างด้าด้วยข้อกล่าวหามากมายเกี่ยวกับความไม่เป็นกลางของกกต. อันเป็นองค์กรที่มีที่มาจากการแต่งตั้งโดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่คณะรัฐประหารเลือกมากับมือ กฎระเบียบของกกต.ยากต่อการเข้าถึง และการตัดสินใจของกกต.ก็มักปราศจากความพยายามที่จะทำให้เกิดความเข้าใจชัดเจนและการยอมรับ ซึ่งทำลายความน่าเชื่อถือของกกต.ในสายตาของสาธารณชน ความผิดพลาดที่ชัดเจนโง้งแจ้งมากที่สุดของกกต.

น่าจะเป็นการใช้สูตรการคำนวณคะแนนเสียงเพื่อหาจำนวนสส.แบบบัญชีรายชื่อที่ประกาศออกมาหลังการเลือกตั้ง ซึ่งมีความแตกต่างเป็นอย่างมากจากวิธีการคำนวณที่ดูเหมือนว่าทุกพรรคการเมืองเคยเห็นร่วมกันมาก่อนหน้าการเลือกตั้ง การเปลี่ยนวิธีคำนวณหลังมีการเลือกตั้งไปแล้วหลายสัปดาห์ส่งผลให้การครองเสียงข้างมากแบบปริ่มน้ำในสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองฝ่ายต่อต้านคสช.มีอันต้องพลิกกลับตาลปัตรไป

นอกจากนี้หลายฝ่ายยังได้แสดงความผิดหวังต่อการวินิจฉัยข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการเลือกตั้งของกกต. ซึ่งดูจะเข้าข้างพรรคตัวแทนของคสช.คือ พรรคพลังประชารัฐ อยู่เสมอ หลังการเลือกตั้ง พรรคอนาคตใหม่และนักการเมืองอื่นที่ต่อต้านรัฐบาลทหารตกเป็นเป้าของการฟ้องร้องทางกฎหมายมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเป็นความพยายามที่มุ่งให้พวกเขายอมสยบ แม้ว่าคดีส่วนใหญ่จะยังคงอยู่ในชั้นสอบสวน แต่ประวัติผลงานที่ผ่านมาของกระบวนการยุติธรรมไทยก็ชี้ว่าข้อกล่าวหาเหล่านี้ที่รู้จักกันอยู่ว่ามีเหตุจริงใจทางการเมืองอาจกลายเป็นภัยคุกคามจริงๆ ต่อผู้แทนบางส่วนในฝ่ายต่อต้านคสช. ดังนั้น เราขอเรียกร้องให้ทางการไทยดำเนินการในเรื่องเหล่านี้ด้วยมาตรฐานสูงสุดของความโปร่งใสและความพร้อมรับผิดและตรวจสอบได้ และขอให้ประชาชนมีความตื่นตัวและดูแลว่าทุกฝ่ายได้รับการปฏิบัติภายใต้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

โดยรวมแล้วข้อผิดพลาดบกพร่องที่กล่าวถึงข้างต้นและมีรายละเอียดอยู่ในรายงานฉบับนี้ทำให้แอนเฟรลไม่อาจพิจารณาการเลือกตั้งปี 2562 ของไทยเป็นอย่างอื่นไปได้นอกจากว่าเป็นเสรีอยู่บ้างแต่ไม่เป็นธรรม นำเสียดายที่การฝากความหวังกับกระบวนการเลือกตั้งมาแต่แรก of ประชาชนและความกระตือรือร้นของพวกเขาที่พากันออกมาลงคะแนนนั้นไม่ได้ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปอันเป็นสิ่งที่จะช่วยทำให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองในระยะยาวได้ แต่กลับเป็นว่า ผลการเลือกตั้งที่อื้อฉาวและการเจรจาต่อรองต่างๆ ในสภาในเวลาต่อมาได้ส่งผลบั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการเมืองลงเป็นอย่างมาก โดยมีคนไทยเพียงร้อยละ 12.9 เท่านั้นที่เชื่อว่านายกรัฐมนตรีคนใหม่และรัฐบาลใหม่จะมีความชอบธรรม¹ เมื่ออนาคตทางการเมืองของไทยปรากฏเค้าลางของความไม่แน่นอนทวนกลับมาอีกครั้ง อันเป็นสภาพจมปลักที่กลายเป็นความซาซิบไปแล้วสำหรับคนไทย เราจำเป็นต้องกล่าวว่า การเลือกตั้งครั้งล่าสุดของไทยไม่ได้เป็นกระบวนการประชาธิปไตยอย่างแท้จริง แต่เป็นโอกาสที่หลุดลอยไปไม่เป็นไปตามที่ประชาชนคาดหวัง

1 The Nation, "Public disillusioned with self-serving politicians: poll", 10 มิถุนายน 2562, <https://www.nation-multimedia.com/detail/politics/30370802>

กฎหมายและการจัดการเลือกตั้ง

กรอบกฎหมายและรัฐธรรมนูญ

ประวัติศาสตร์การเมืองสมัยใหม่ของไทยเป็นเรื่องราวของความปั่นป่วน การรัฐประหาร และการทดลองเป็นประชาธิปไตยที่สุดท้ายก็ไปไม่รอด วนเวียนไปมาอยู่เช่นนี้ ตั้งแต่การสิ้นสุดของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในปี 2475 ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญมาแล้ว 20 ฉบับ มากกว่าประเทศใดๆ โดยฉบับหนึ่งมีอายุโดยเฉลี่ยไม่เกิน 5 ปี

หลังจากการรัฐประหารในเดือนพฤษภาคม 2557 ที่โค่นล้มรัฐบาลจากการเลือกตั้งที่นำโดยพรรคเพื่อไทยและทำให้ระบอบประชาธิปไตยหยุดชะงัก ประเทศไทยเผชิญการเปลี่ยนแปลงระบอบอำนาจครั้งใหญ่โดยเผด็จการทหารประกาศใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราวแทนรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 ตามที่ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนเรียกว่าเป็น “การสถาปนาสมบูรณาญาสิทธิในรัฐธรรมนูญ” รัฐธรรมนูญชั่วคราวพ.ศ. 2557 มอบอำนาจมหาศาลให้กับคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่คณะรัฐประหารตั้งขึ้นมาเพื่อบริหารประเทศ

ที่ชัดเจนที่สุดคือ มาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญชั่วคราวมอบอำนาจสมบูรณ์ในทุกด้านทั้งทางบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ ให้กับคสช. เมื่อใดที่เห็นว่าจำเป็น คสช.สามารถออกคำสั่งที่ไม่อาจตั้งคำถามได้ในว่าในช่องทางใด อำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดเช่นนี้อยู่เหนือการตรวจสอบถ่วงดุลใดๆ ทั้งปวงในรัฐบาลไทย

ถึงแม้ว่าคำสั่งห้ามการชุมนุมและการทำกิจกรรมทางการเมืองที่บังคับใช้มาตั้งแต่หลังการรัฐประหารปี 2557 จะถูกยกเลิกไปในวันที่ 11 ธันวาคม 2561 แล้วก็ตาม แต่คำสั่งคสช. หลายคำสั่งที่ลดทอนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การสมาคมและการชุมนุมก็ยังคงบังคับใช้อยู่ ที่สำคัญที่สุดคือ ประกาศคสช.ฉบับที่ 97/2557 ที่ห้าม “การวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ” และห้ามการนำเสนอ “ข่าวสารที่จะเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ ส่อให้เกิดความสับสน ยั่วยุ ปลุกปั่นให้เกิดความขัดแย้ง หรือสร้าง

ให้เกิดความแตกแยกในราชอาณาจักร” และประกาศสข.ฉบับที่ 103/2557 ที่สั่งห้ามการเผยแพร่ข่าวสารที่เป็น “การวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยมีเจตนาไม่สุจริตเพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของคณะรักษาความสงบแห่งชาติด้วยข้อมูลอันเป็นเท็จ” เพื่อให้ “ปราศจากการบิดเบือน และความเข้าใจผิด อันจะส่งผลกระทบต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม” ซึ่งก่อให้เกิดสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัยสำหรับสื่อพรรคการเมือง และภาคประชาสังคม ที่ต้องปิดปากตัวเองเพื่อหลีกเลี่ยงโทษอาญารุนแรง

นอกจากนี้ก็ยังมีความหมายอื่นอีกจำนวนมากที่จำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในประเทศไทย เช่น พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ร.บ.การชุมนุมสาธารณะ ไปจนถึงมาตราต่างๆ ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญาเป็นบทบัญญัติกำหนดความผิดฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพที่อาจถือได้ว่ารุนแรงที่สุดในโลก ในขณะที่มาตรา 116 กำหนดโทษสำหรับความผิดฐานต่อต้านรัฐบาล และมาตรา 326 ถึง 333 กำหนดโทษสำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญา จากประสบการณ์ที่ผ่านมา อาวุธทางกฎหมายเหล่านี้มักถูกใช้ในการฟ้องร้องดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อปิดปากผู้คน (ที่เรียกกันว่า strategic lawsuits against public participation – SLAPP หรือการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อต่อต้านการมีส่วนร่วมของประชาชน³) และประเทศไทยก็ไม่มีกฎหมายป้องกันการกระทำความผิดที่จะคุ้มครองเสรีภาพขั้นพื้นฐานของพลเมืองจากการใช้กฎหมายเหล่านี้มากลั่นแกล้งประชาชนโดยเจ้าหน้าที่รัฐหรือเอกชน

การร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เริ่มขึ้นในปี 2558 และหลังจากนั้นเก้าเดือน ร่างฉบับแรกก็ถูกตีตกไปโดยสภาปฏิรูปแห่งชาติที่แต่งตั้งมาโดยคณะรัฐประหาร⁴ แล้วก็มี การตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญชุดใหม่จำนวน 21 คนที่ประกอบด้วยนักกฎหมาย นักวิชาการ และนายทหาร โดยมีประธานคือ นายมีชัย ฤชุพันธุ์ ซึ่งเป็นสมาชิกสข. กระบวนการร่างดำเนินไปโดยปราศจากการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน จนกระทั่งร่างรัฐธรรมนูญได้รับการเปิดเผยและมีการจัดการลงประชามติในเดือนสิงหาคม 2559⁵ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นถูกจำกัดอย่างรุนแรงโดยพระราชบัญญัติว่าด้วยการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.

3 Kas Chanwanpen, “When freedom of speech is SLAPPED by law enforcement”, The Nation, 4 มีนาคม 2562, <http://www.nationmultimedia.com/detail/politics/30322931>

4 BBC, “Thailand’s controversial draft constitution explained”, 6 กันยายน 2558, <https://www.bbc.com/news/world-asia-34149522>

5 ANFREL, “Thailand Constitutional Referendum 2016: A brief assessment report”, พฤศจิกายน 2559, <https://anfrel.org/wp-content/uploads/2019/05/Thailand-Referendum-2016-Report-FIN-2.pdf>

2559 ที่ห้ามการวิพากษ์วิจารณ์หรือรณรงค์ต่อต้านร่างรัฐธรรมนูญ และนักเคลื่อนไหวทางการเมืองก็ถูกคุกคามกลั่นแกล้งในช่วงก่อนจะถึงวันลงประชามติ⁶ มีประชาชนออกมาลงประชามติเพียงร้อยละ 59 และเมื่อร่างรัฐธรรมนูญผ่านความเห็นชอบ ต่อมาก็ได้รับการแก้ไขอย่างสำคัญโดยพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวในมาตราที่เกี่ยวข้องกับพระราชอำนาจ⁷ ก่อนจะมีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการในวันที่ 6 เมษายน 2560

จึงไม่น่าแปลกใจที่รัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ. 2560 ของไทยที่ร่างโดยปราศจากการมีส่วนร่วมของประชาชนและผ่านการลงประชามติในบรรยากาศที่ห้ามใช้สิทธิทางการเมืองขั้นพื้นฐานจะไม่เอื้อต่ออุดมคติและการปฏิบัติตามวิถีทางประชาธิปไตย แม้ว่ามาตรา 25 ของรัฐธรรมนูญจะกล่าวถึง “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย” แต่เนื้อหาบทบัญญัติก็ถดถอยจากฉบับปี 2540 และ 2550 ในแง่ของการรับรองสิทธิของบุคคล⁸ ยกตัวอย่างเช่น อนุญาตให้มีการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การชุมนุม และการสมาคม เพื่อ “รักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” หรือ “เพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน”⁹ โดยไม่ให้คำจำกัดความใดๆ จึงเท่ากับปล่อยให้มีการตีความได้อย่างกว้างขวางและเปิดช่องให้มีการใช้บทบัญญัติเหล่านี้ไปในทางที่ไม่ถูกต้อง

ส่วนสุดท้ายของรัฐธรรมนูญเป็นบทเฉพาะกาล มาตรา 265 ให้คสช.ยังคงอยู่ในอำนาจต่อไปจนกว่าจะมีการเลือกตั้งและมีรัฐบาลใหม่เข้ารับหน้าที่แทน และคสช.สามารถใช้ “อำนาจพิเศษ” ตามมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2557 ได้ ซึ่งหมายความว่าอาวุธที่ทรงพลังมากที่สุดในมือของคสช.จะทอดเงาทะมึนปกคลุมอยู่ตลอดช่วงการเลือกตั้ง เท่ากับกันไม่ให้ประชาชนสังคมไทยได้มีพื้นที่เปิดที่เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์ได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 268 ยังวางกรอบเวลาไว้อย่างหลวมๆ สำหรับการจัดการเลือกตั้งครั้งแรกภายใต้รัฐธรรมนูญใหม่ให้แล้วเสร็จภายใน 150 วันนับแต่วันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

6 iLaw, “Repressive Constitution under the Referendum Act 2016”, 1 เมษายน 2561, <https://freedom.ilaw.or.th/en/blog/repressive-constitution-under-referendum-act-2016>

7 Sasiwan Mookhasen, “First look at major changes to the new Thai Constitution”, Khaosod English, 6 เมษายน 2560, <http://www.khaosodenglish.com/politics/2017/04/06/first-look-major-changes-new-thai-constitution>

8 Khernthong Tonsakulrungruang, “Life under Thailand’s 2016 Constitution”, New Mandala, 5 กุมภาพันธ์ 2559, <https://www.newmandala.org/liberties-and-rights-lost-under-thailands-2016-constitution/>

9 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, มาตรา 34, 42 และ 44

ตามมาตรา 267 (1) (2) (3) และ (4) มีผลใช้บังคับ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งโดยตรงมีสี่ฉบับ ซึ่งร่างโดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญและผ่านความเห็นชอบของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ที่แต่งตั้งโดยคสช. คือ

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

ตามโรดแมปการจัดการเลือกตั้งของคสช. การเลือกตั้งจะมีขึ้นในเดือนพฤศจิกายน 2561 เป็นอย่างช้าที่สุด อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งก็ถูกเลื่อนออกไปไม่ต่ำกว่าห้าครั้งโดยคสช. อ้างว่าประเทศไทย “ยังไม่พร้อม”¹⁰ เมื่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีผลบังคับใช้ในวันที่ 11 ธันวาคม 2561 จึงมีกำหนดการเลือกตั้งครั้งแรกในรอบหลายปีให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 9 พฤษภาคม 2562 หลังจากมีปัญหาโต้แย้งกันอยู่บ้างว่าคำว่า “แล้วเสร็จ” หมายถึงการจัดการเลือกตั้งหรือการรับรองผลการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งก็ประกาศอย่างเป็นทางการในวันที่ 23 มกราคม ไม่กี่ชั่วโมงหลังจากมีการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ว่าวันเลือกตั้งคือวันที่ 24 มีนาคม 2562 และจะมีการรับรองผลภายในวันที่ 9 พฤษภาคมเป็นอย่างช้าที่สุด หลังจากห้าปีภายใต้การปกครองที่ไร้การคานอำนาจของคสช. ประชาชนชาวไทยก็ใกล้จะได้กลับมาเลือกตั้งในที่สุด

ในแง่เดียวกับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ออกมาใหม่ได้กระชับอำนาจการควบคุมพื้นที่การเมืองของทางการให้แน่นหนายิ่งขึ้นไปอีก ยกตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งขยายอำนาจของกกต. ให้สามารถตัดสินสิทธิผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือระงับกระบวนการเลือกตั้งได้โดยง่าย พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับมากขึ้นในเรื่องการจดทะเบียนพรรคการเมืองและในขณะเดียวกันก็ทำให้การยุบพรรคการเมืองสามารถทำได้ง่ายขึ้น เช่นให้อำนาจกกต. ยุบพรรคการเมืองในกรณีที่มีการละเมิดกฎหมายโดยบุคคล

10 Hannah Ellis-Petersen, “Thailand: biggest democracy protests in years held as military junta delays elections”, The Guardian, 14 มกราคม 2562, <https://www.theguardian.com/world/2019/jan/14/thailand-biggest-democracy-protests-in-years-held-as-military-junta-delays-elections>

ที่เกี่ยวข้องกับพรรค ในประเด็นนี้ แอนเพรลขอกล่าว้ำจู้ดยึนที่ยึนยัณมาตลอดว่าการกระทำของสมาชิกพรรคบางคนนั้นไม่ควรทำให้เกิดการลงโทษเหมารวมทั้งพรรค เนื่องจากพรรคการเมืองและเจ้าหน้าที่พรรคมีสถานภาพที่ต่างกัน¹¹

ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญปี 2560 นี้จะทำให้มีสภาผู้แทนราษฎรจากการเลือกตั้งกลับมาก็ตาม แต่ก็จำกัดบทบาทของประชาชนในการเลือกรัฐบาล ในการลงประชามติร่างรัฐธรรมนูญเมื่อปี 2559 มีการพ่วงคำถามเกี่ยวกับการให้อำนาจวุฒิสมาชิกร่วมกับส.ส.พิจารณาเห็นชอบนายกรัฐมนตรีในช่วง 5 ปีแรก ประเด็นนี้ผ่านความเห็นชอบทั้งที่ใช้ถ้อยคำไม่ชัดเจนและไม่มีข้อมูลให้กับผู้ลงประชามติ ดังนั้นจึงทำให้วุฒิสมาชิกที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งมีส่วนในการเสนอชื่อหัวหน้ารัฐบาล ซึ่งเป็นการแหกออกจากธรรมเนียมประชาธิปไตยที่เคยมีมาในประเทศไทยเป็นอย่างมาก

องค์ประกอบของรัฐสภาไทยในช่วงห้าปีแรก (ที่มา: บางกอกโพสต์, แปล: ANFREL)

11 VOA News, “Thailand braces for elections”, 30 มิถุนายน 2554, <https://www.voanews.com/east-asia/thailand-braces-elections>

ในช่วงห้าปีแรก วุฒิสภามีสมาชิกจากการแต่งตั้ง 250 คน (หลังจากนั้นจะลดเหลือ 200 คน) โดยมี 6 คนที่เป็นโดยตำแหน่งคือ ผู้บัญชาการเหล่าทัพ ตำรวจ และปลัดกระทรวงกลาโหม ที่เหลือ 244 คนมาจากการคัดเลือกของคสช.ผ่านสองกระบวนการ คือ 50 คนมาจากกลุ่มทางเศรษฐกิจและสังคม 10 กลุ่ม และถูกเลือกโดยคสช.หลังจากผ่านการเลือกกันเองตามขั้นตอนภายใต้การดูแลของคณะกรรมการการเลือกตั้ง¹² ส่วนอีก 194 คนมาจากการเลือกของคสช.เองโดยผ่านคณะกรรมการสรรหา สุดท้ายรายชื่อผู้ได้รับการเสนอชื่อถูกนำขึ้นกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้ง เมื่อเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ฉบับพ.ศ. 2540 กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งทั้งหมดเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทย ขณะที่ฉบับพ.ศ. 2550 กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภา 77 คนจาก 150 คนมาจากการเลือกตั้ง

มีการวิเคราะห์เกี่ยวกับสมาชิกวุฒิสภา 250 คนที่แสดงให้เห็นว่ากว่าหนึ่งในสามมีที่มาที่เกี่ยวข้องกับทหารหรือตำรวจ¹³ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่น่าประหลาดใจเนื่องจากคสช.ยึดกุมกระบวนการแต่งตั้งอย่างเหนียวแน่น ในบรรดาคนที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นวุฒิสมาชิกประกอบด้วยอดีตรัฐมนตรีในรัฐบาลคสช. 15 คน ตลอดจนเครือญาติใกล้ชิดของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา และพวกพ้อง รายชื่อคณะกรรมการสรรหาฯ มาได้รับการเปิดเผยเอาไว้ต่อเมื่อพรรคการเมืองฝ่ายต่อต้านคสช. 7 พรรคร่วมกันยื่นข้อร้องเรียนต่อคสช. และปรากฏว่าคณะกรรมการทั้ง 10 คนล้วนเป็นสมาชิกระดับสูงของคสช.และ/หรือกรม.¹⁴ ด้วยความทับซ้อนในผลประโยชน์อย่างไม่ละอาย สมาชิกคณะกรรมการสรรหา 6 ใน 10 คนกลายเป็นสมาชิกวุฒิสภาเสียเอง รองนายกรัฐมนตรี พล.อ.ประวิตร วงษ์สุวรรณ ที่เป็นประธานคณะกรรมการสรรหาถึงขนาดยอมรับต่อสาธารณะว่าวุฒิสภจะได้ “คุมได้”¹⁵ ซึ่งเท่ากับแทบไม่ต้องมาคาดเดาอะไรอีกเกี่ยวกับความโน้มเอียงทางการเมืองของสภาสูงแล้ว

12 Dave Kendall, “Explainer: The appointed Senate”, Bangkok Post, 28 มกราคม 2562, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1617850/explainer-the-appointed-senate>

13 Reuters, “A third of Thailand’s appointed senators linked to military, police”, 14 พฤษภาคม 2562, <https://www.reuters.com/article/us-thailand-election/a-third-of-thailands-appointed-senators-linked-to-military-police-idUSKCN1SK12J>

14 Aekarach Sattaburuth, “Govt relents on Senate selectors”, Bangkok Post, 13 มิถุนายน 2562, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1693992/govt-relents-on-senate-selectors>

15 Wassana Nanuam, “Prawit: It won’t be difficult to form the next government”, Bangkok Post, 13 มีนาคม 2562, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1643884/prawit-it-wont-be-difficult-to-form-the-next-government>

เนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรมีวาระสี่ปี วุฒิสภาจึงถูกคาดหวังว่าจะมีบทบาทในการเลือกรัฐบาล ทั้งที่เป็นผลจากการเลือกตั้ง 24 มีนาคมและรัฐบาลชุดต่อไป ไม่ว่าสภาผู้แทนราษฎรที่เพิ่งได้รับเลือกตั้งนี้จะอยู่จนครบวาระหรือไม่ก็ตาม นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญปี 2560 ยังอนุญาตให้นายกรัฐมนตรี “คนนอก” ได้อีกด้วย นั่นคือหัวหน้ารัฐบาลไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนฯ ซึ่งเป็นเรื่องผิดปกติอย่างมากในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา

ตลอดช่วงเวลาการสังเกตการณ์ของแอนเฟรล ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องหลายรายได้ให้สัมภาษณ์ว่าบทบาทของวุฒิสภาลงหลังการเลือกตั้งเป็นเรื่องที่พวกเขากังวลมากที่สุดเรื่องหนึ่ง แนวปฏิบัติที่ดีด้านธรรมาภิบาลกำหนดว่าหากสมาชิกรัฐสภาไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ก็ไม่ควรมีส่วนร่วมในการเลือกรัฐบาลเพื่อไม่ให้เสียงของประชาชนถูกบิดเบือนไป ในแง่นี้ รัฐธรรมนูญฉบับล่าสุดของไทยมีส่วนคล้ายกับรัฐธรรมนูญปี 2551 ของเมียนมาในเรื่องการกำหนดบทบาทของกองทัพในการตัดสินใจทางการเมืองถึงแม้รายละเอียดจะต่างออกไปก็ตาม ในขณะที่กองทัพของเมียนมามีสัดส่วนสำรองที่นักร้อยละ 25 ในรัฐสภาของประเทศ วุฒิสภาของไทยก็ล้วนเต็มไปด้วยผู้นำกองทัพและคนที่คณะรัฐประหารเลือกและมีจำนวนคิดเป็นสัดส่วนหนึ่งในสามของรัฐสภา

แอนเฟรลมีจุดยืนที่ยึดถือมานานคือ รัฐบาลผสมที่จัดตั้งโดยอาศัยสมาชิกสภาที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งนั้นไม่ได้สะท้อนเจตนารมณ์ของประชาชนและดังนั้นจึงขัดกับหลักประชาธิปไตย กรอบรัฐธรรมนูญในปัจจุบันมีความบกพร่องในเชิงโครงสร้างเนื่องจากไม่ทำให้ได้รัฐบาลจากการเลือกตั้งตามวิถีทางประชาธิปไตยในระยะสั้น แต่กลับทำให้ประเทศไทยเป็นได้อย่างมากก็เพียงประชาธิปไตยแบบมีการชี้นำเท่านั้น

ประการสุดท้าย จากการศึกษากรอบกฎหมายเลือกตั้งเราจำเป็นต้องกล่าวถึงการตัดสินใจพลเมืองหลายกลุ่ม คือ พระสงฆ์ ตลอดจนผู้ที่มีความเจ็บป่วยทางจิต และผู้ต้องขังทั้งหมด ไม่ว่าจะอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีหรือถูกพิพากษาด้วยความผิดเล็กน้อย¹⁶ ขณะที่แอนเฟรลเคารพขนบทางวัฒนธรรมและศาสนาที่เป็นเหตุให้กันพระสงฆ์ออกจากผู้มีสิทธิออกเสียง แต่เราเชื่อว่าวิถีทางเพียงพอในระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ที่จะให้พระ ชี และสามเณร สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งในฐานะพลเมืองได้

การทำผู้ต้องขังใช้สิทธิเลือกตั้งโดยไม่คำนึงถึงสถานะคำตัดสินคดีของพวกเขาขัดกับหลักของการมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งถ้วนหน้า ผู้ต้องขังระหว่างรอพิจารณาคดีความมีสิทธิออกเสียงด้วยหลักการที่ถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ไว้ก่อน ในส่วนของผู้ที่ต้องโทษด้วยความผิดเล็กน้อยก็สมควรถูกตัดสิทธิทางการเมืองไปโดยอัตโนมัติเว้นแต่ว่าถูกระบุเป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษาอย่างชัดเจน ดังนั้นเราขอเรียกร้องให้ประเทศไทยพิจารณาแก้ไขให้ผู้ต้องขังได้มีสิทธิออกเสียงเช่นเดียวกับผู้ต้องขังในฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียเป็นต้น พลเมืองทุกคนสมควรมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง แอนเฟรลจึงหวังว่าผู้นำไทยจะดำเนินการมากขึ้นเพื่อคุ้มครองและปกป้องการมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งถ้วนหน้าโดยสอดคล้องกับค่านิยมต่างๆ ที่ประเทศไทยได้ให้ไว้กับนานาชาติ

ระบบการเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ. 2560 กำหนดให้มีรัฐสภาที่มีสมาชิก 750 คนทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ โดยประกอบด้วยสองสภา คือ วุฒิสภาที่มาจากการแต่งตั้งทั้งหมดตั้งที่กล่าวแล้วข้างต้น และสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้ง ทั้งสองสภามีอำนาจร่วมกันหลายอย่าง เช่น การออกกฎหมายและการเลือกนายกรัฐมนตรีในช่วงห้าปีแรกของรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดระบบการเลือกตั้งใหม่ที่นำมาใช้ครั้งแรกในการเลือกตั้งปี 2562 ระบบนี้ถูกเรียกว่าเป็นแบบ “จัดสรรปันส่วนผสม (mixed-member apportionment หรือ MMA)” โดยแบ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 500 คนออกเป็นสมาชิกที่มาจากเขตเลือกตั้งและบัญชีรายชื่อ

ตามระบบนี้ ส.ส. 350 คนคือผู้ได้คะแนนสูงสุด (first-past-the-post) จากแต่ละเขตที่มีผู้แทนได้หนึ่งคน ส่วนที่เหลือ 150 คนมาจากระบบสัดส่วนบัญชีรายชื่อแบบปิด จำนวนที่นั่งบัญชีรายชื่อคำนวณจากคะแนนเสียงทั่วประเทศที่แต่ละพรรคได้มาโดยใช้วิธีแบบเศษทศนิยมสูงสุด (the largest remainder method) และวิธี Hare quota ซึ่งเป็นวิธีที่รู้จักกันว่าเอื้อต่อพรรคเล็กและลดทอนพรรคใหญ่ กระบวนการคิดคำนวณยุ่งยากมากขึ้นไปอีกเนื่องจากการจะทราบจำนวนที่นั่งแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคควรจะได้ก็ต้องหลังจากหักจำนวนที่นั่ง

ส.ส.แบบแบ่งเขตที่พรรคได้เสียก่อน ดังนั้น พรรคที่ได้ส.ส.จากเขตเลือกตั้งจำนวนมากอาจไม่ได้ที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อเลย ในขณะที่พรรคที่ได้คะแนนเสียงมามากพอสมควรแต่ไม่ชนะในระบบแบ่งเขตก็อาจได้ที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อได้

การจัดสรรจำนวนที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อกลายเป็นประเด็นโต้แย้งกันอย่างดุเดือดเมื่อเกิดปัญหาหลังวันเลือกตั้งว่าจะใช้สูตรคำนวณจำนวนที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่ออย่างไรกันแน่ สิ่งที่ถูกเหมือนจะเป็นเพียงรายละเอียดทางเทคนิคกลายเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งเพราะว่ามันกลายมาเป็นตัวกำหนดผลการครองเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร จึงก่อให้เกิดข้อครหาว่ามีการเล่นสกปรกเกิดขึ้น

ถึงแม้ว่ากรอบกฎหมายจะไม่ได้กำหนดสัดส่วนของคะแนนเสียงขั้นต่ำสุดที่ทำให้พรรคการเมืองได้ที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อไว้ แต่กกต.ก็ได้แถลงอย่างไม่เป็นทางการก่อนหน้าวันเลือกตั้ง 24 มีนาคมว่าพรรคการเมืองจะต้องได้รับคะแนนเสียงประมาณ 70,000 เสียงจึงจะได้หนึ่งที่นั่ง¹⁷ ตัวเลขประมาณการนี้มาจากการหารจำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งหมดไม่รวมบัตรเสีย ไม่รวมบัตรที่ไม่ประสงค์เลือกผู้ใด ด้วยจำนวนส.ส. จะได้เป็นจำนวนคะแนนขั้นต่ำที่จะได้ส.ส.เข้าสภา เกณฑ์ดังกล่าวเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปโดยฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและเป็นไปตามมาตรา 91(4) ของรัฐธรรมนูญปี 2560 ที่ระบุว่าการจัดสรรจำนวนที่นั่ง “ต้องไม่มีผลให้พรรคการเมืองใดดังกล่าวมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินจำนวนที่จะพึงมีได้ตาม (2)” ทำให้คะแนนรวมของแต่ละพรรคจะถูกหารด้วยตัวเลขคะแนนข้างต้น ดังนั้นเนื่องจากผลการเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคมทำให้ได้ตัวเลข 71,065 คะแนนต่อส.ส.หนึ่งที่นั่ง พรรคการเมืองจึงต้องได้คะแนนเสียงจากทั่วประเทศอย่างน้อยเท่านี้จึงจะได้ที่นั่งส.ส.แบบบัญชีรายชื่อ

แต่ว่า หลังจากการเลือกตั้ง กกต.ตัดสินใจใช้วิธีคำนวณที่ค่อนข้างแตกต่างออกไปที่ทำให้พรรคการเมืองที่ได้คะแนนเสียงน้อยกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำกลับได้ที่นั่ง วิธีการคำนวณดังกล่าวได้รับการเผยแพร่ในรูปแบบของการอธิบายเป็นถ้อยคำแทนที่จะออกมาเป็นสูตรคณิตศาสตร์¹⁸ มีที่มาจากกติการะบียบมาตรา 128 (4) ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ระบุว่า หากจำนวนส.ส.แบบบัญชีรายชื่อตามที่

17 Pravit Rojanaphruk, “Doubts over Election Commission’s party list allocations grow”, Khaosod English, 8 เมษายน 2562, <http://www.khaosodenglish.com/politics/2019/04/08/doubts-over-election-commissions-party-list-allocations-grow/>

18 คณะกรรมการการเลือกตั้ง, “ข่าวสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง”, 8 พฤษภาคม 2562, https://www.ect.go.th/ewt/ewt/th/download/article/article_20190508184334.pdf

พรรคการเมืองพึงได้ตามสัดส่วนรวมแล้วยังไม่ครบจำนวน 150 คน จำนวนที่นั่งที่เหลือก็จะนำไปจัดสรรให้กับพรรคการเมืองที่มีเศษจากการคำนวณมากที่สุดตามลำดับ โดยไม่คำนึงว่าพรรคนั้นจะได้รับคะแนนรวมมาเท่าใด การคำนวณแบบนี้ได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์ขึ้นมาทันทีจากภาคประชาสังคมที่รวมถึงผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งในประเทศและพรรคการเมืองขนาดใหญ่อย่างน้อยสามพรรค คือ พรรคประชาธิปัตย์ เพื่อไทย และอนาคตใหม่ ที่ตั้งคำถามเกี่ยวกับความถูกต้องเป็นธรรมของสูตรใหม่ดังกล่าวและเรียกร้องให้มีการอธิบายว่าเหตุใดจึงมีการเปลี่ยนสูตร

ผลจากการจัดปรับวิธีคำนวณหลังเลือกตั้งคือ พรรคการเมืองขนาดเล็ก 11 พรรคได้ที่นั่งแบบบัญชีรายชื่อที่อื่นที่จริงควรจะเป็นของพรรคอื่น ทั้งที่รวมกันแล้วได้คะแนนเพียงร้อยละ 1.5 ของคะแนนทั้งหมดเท่านั้น¹⁹ พรรคที่สูญเสียมากที่สุดจากการใช้วิธีคำนวณใหม่นี้คือ พรรคอนาคตใหม่ที่ได้ที่นั่งแบบบัญชีรายชื่อไปเพียง 50 ที่จากที่ควรจะได้ 57 ที่หากใช้วิธีคำนวณแบบที่กกต.ประกาศก่อนการเลือกตั้ง ทำให้พรรคการเมืองที่เล็กที่สุดที่มีที่นั่งในสภาคือพรรคพลังธรรมใหม่ที่ได้หนึ่งที่นั่งด้วยคะแนนเพียง 34,924 คะแนน ขณะที่พรรคอนาคตใหม่ได้คะแนนเสียงเฉลี่ยต่อหนึ่งที่นั่งคือกว่า 78,000 คะแนน²⁰ ความไม่ลงรอยแบบนี้ไม่ได้สะท้อนเจตนารมณ์ของผู้ออกมาใช้สิทธิที่พวกเขาเลือกตั้งเลย

ไม่เพียงแต่การเปลี่ยนวิธีคำนวณเท่านั้นที่ไม่เป็นประชาธิปไตย แต่กกต.ยังไม่ให้คำอธิบายว่าเหตุใดจึงทำเช่นนั้นซึ่งทำให้เกิดความรับรู้กันทั่วไปว่ากกต.ลำเอียง เนื่องจากพรรคเล็กทั้ง 11 พรรคที่ได้ประโยชน์จากการลดเกณฑ์คะแนนขั้นต่ำต่างพากันให้ความสนับสนุนการจัดตั้งรัฐบาลของคสช.โดยทันที จำนวนที่นั่งแบบบัญชีรายชื่อที่ให้กับพรรคเหล่านี้เพียงพอที่จะทำให้พรรคฝ่าย “ประชาธิปัตย์” ต้องสูญเสียการครองเสียงข้างมากแบบปริ่มน้ำในสภาผู้แทนราษฎรไปให้กับอีกฝ่ายที่นำโดยพรรคพลังประชารัฐ

การเปลี่ยนวิธีคำนวณหลังการเลือกตั้งจากวิธีที่กกต.ได้เคยเปิดเผยและเป็นที่ยอมรับร่วมกันของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องนั้นเป็นเรื่องที่ฉาวโฉ่และฉ้อฉล ถึงแม้ว่าวิธีการคำนวณใหม่นี้จะมีพื้นฐานทางกฎหมายที่เบาหวิวเพียงใดก็ตาม แต่ฝ่ายตุลาการชั้นสูงของไทยก็รับลูกไป จากคำร้องของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ากฎหมายเลือกตั้งไม่ขัด

19 Panarat Thepgumpanat & Patpicha Tanakasempipat, “Small parties back Thai junta chief after rule change gave them seats”, Reuters, 13 พฤษภาคม 2562, <https://www.reuters.com/article/us-thailand-election/small-parties-back-thai-junta-chief-after-rule-change-gave-them-seats-idUSKCN1SJOOS>

20 Thammachart Kri-aksorn, “Weapon of math destruction at work in Thai politics”, Prachatai English, 15 พฤษภาคม 2562, <https://prachatai.com/english/node/8047>

รัฐธรรมนูญ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ได้รับรองวิธีคำนวณของกกต.อย่างชัดเจน ดังนั้นจึงเปิดโอกาสให้มีการฟ้องร้องโดยพรรคการเมืองที่ไม่พอใจได้²¹

ต่างจากการเลือกตั้งครั้งก่อนๆ ผู้มีสิทธิออกเสียงชาวไทยสามารถกาและหย่อนบัตรเพียงใบเดียว โดยเลือกได้เพียงผู้สมัครในเขตของตนและไม่มีโอกาสแสดงออกเกี่ยวกับผู้สมัครตามบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง เป็นเรื่องที่ไม่ปกติอย่างยิ่งที่ระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วนผสมจะใช้บัตร “ผสม” ใบเดียวอย่างนี้ ยกตัวอย่างเช่น เยอรมันและนิวซีแลนด์เองก็มีการใช้ระบบคล้ายกันนี้แต่ให้พลเมืองสามารถกาลงคะแนนแยกกันเป็นสองรายการได้ จึงทำให้ผู้ออกเสียงมีเสรีภาพมากขึ้นเนื่องจากสามารถเลือกพรรคหรือผู้สมัครทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

นี่เป็นครั้งแรกที่มีการผูก ส.ส.สองแบบเข้าไว้ด้วยกันในการคำนวณ ในการเลือกตั้งปี 2554 ประเทศไทยใช้ระบบเลือกตั้งแบบผสมเสียงข้างมาก (mixed-member majoritarian system) โดยมีที่นั่งแบบแบ่งเขต 375 ที่และแบบบัญชีรายชื่อ 125 ที่ โดยให้กาลงคะแนนแยกกันในคราวเดียว ในระบบใหม่นี้คะแนนของผู้สมัครที่ไม่ได้รับเลือกตั้งในระดับเขตจะไม่ถูกทิ้งไปแต่ถูกนำไปนับรวมเพื่อคำนวณสัดส่วนที่นั่งแบบบัญชีรายชื่อในระดับประเทศ เป็นการลดทอนการให้ความสำคัญกับเสียงข้างมากในระบบผู้ได้เสียงมากที่สุดได้รับเลือกตั้ง (first-past-the-post voting) ในอีกด้านหนึ่ง ก็หมายความว่ากาจัดสรรที่นั่งแบบบัญชีรายชื่อจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผลการเลือกตั้งทุกหน่วยเสร็จสิ้นสมบูรณ์และน่าเชื่อถือแล้วเท่านั้น ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงใดๆ ของผลการเลือกตั้งของเขตหนึ่งไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งใหม่หรือเลือกตั้งซ่อม ก็จะกระทบต่อผลคะแนนทั้งประเทศและทำให้ต้องมาคำนวณสัดส่วน ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อกันใหม่ ดังที่เกิดขึ้นแล้วหลังจากมีการเลือกตั้งใหม่ในเขตหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ในวันที่ 26 พฤษภาคม

ระบบการเลือกตั้งใหม่ส่งผลที่ทำนายได้คือจะทำให้พรรคการเมืองและผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมาก เนื่องจากทำให้พรรคเล็กสามารถเข้าสภาได้โดยง่าย ตารางต่อไปนี้แสดงให้เห็นการเพิ่มจำนวนของพรรคการเมืองและผู้สมัครภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งเป็นผลจากการลดทอนสัดส่วนที่นั่งที่พรรคการเมืองขนาดใหญ่พึงได้ในระบบใหม่

21 The Thaiger, “Court says party-list seat calculation is constitutional”, 8 พฤษภาคม 2562, <https://thethaiger.com/hot-news/elections/court-says-party-list-seat-calculation-is-constitutional>

	2550	2554	2562
จำนวนส.ส.แบบแบ่งเขต	400	375	350
จำนวนส.ส.แบบบัญชีรายชื่อ	80	125	150
จำนวนพรรคการเมือง ที่ส่งผู้สมัครแบบแบ่งเขต	39	40	81
จำนวนพรรคการเมือง ที่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ	31	34	77
จำนวนผู้สมัครแบบแบ่งเขต	3,894	2,422	10,792
จำนวนผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อ	1,260	1,410	2,810
จำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง	45,092,955	46,921,682	51,239,638

ตารางเปรียบเทียบจำนวนพรรคการเมือง ผู้สมัคร และผู้มีสิทธิออกเสียงในการเลือกตั้ง
ปี 2550 2554 และ 2562 (ที่มา: คณะกรรมการการเลือกตั้ง)

โดยรวมแล้ว การเปลี่ยนแปลงอย่างมากในระบบการเลือกตั้งส่งผลให้มีส.ส.ที่ได้มาแบบสัดส่วนเพิ่มขึ้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับจิตวิญญาณประชาธิปไตยที่แท้จริง และทำให้พรรคการเมืองขนาดเล็กได้ที่นั่งมากกว่าที่ควรจะได้ นี่เป็นเจตนาของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญและสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่ต้องการสภาวะเปราะบางที่สะดวกต่อการตั้งรัฐบาลผสมด้วยหวังว่าจะลดทอนการแบ่งขั้วทางการเมืองในช่วงหลายปีที่ผ่านมาให้บรรเทาเบาบางลง กติกาการเลือกตั้งที่เปลี่ยนใหม่นี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางโดยนักวิชาการพรรคการเมืองทั้งฝ่ายคสช.และฝ่ายต่อต้านคสช. สื่อมวลชน และผู้สนับสนุนประชาธิปไตยว่าเป็นความพยายามที่จะลดทอนอำนาจของพรรคการเมืองเดิมที่มีฐานตั้งมั่น

ถึงจะมีการแก้ไขอย่างมากเช่นนั้นก็ตาม ทว่าพื้นฐานบางอย่างของระบบการเลือกตั้งไทยก็ยังคงเป็นเหมือนเดิม ยกตัวอย่างเช่น การออกเสียงเลือกตั้งยังคงเป็นหน้าที่ของพลเมืองทุกคนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะถูกตัดสิทธิทางการเมืองบางอย่างและไม่

สามารถรับตำแหน่งราชการบางอย่างได้เป็นเวลาสองปี บัตรเลือกตั้งยังมีทางเลือกให้สามารถกาช่อง “ไม่เลือกผู้สมัครใด” ซึ่งเป็นการรับรองสิทธิของผู้ออกเสียงที่จะงดออกเสียง ลักษณะพื้นฐานอีกประการหนึ่งคือไม่อนุญาตให้ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งโดยอิสระ ผู้สมัครทุกคนจะต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองและถูกรับรองโดยพรรคการเมือง แน่แน่นอนว่าการห้ามมีผู้สมัครอิสระเป็นการจำกัดสิทธิทางการเมืองของบุคคล

ระบบการเลือกตั้งของไทยมีการเลือกตั้งล่วงหน้าสำหรับผู้มีสิทธิออกเสียงที่ไม่สามารถลงคะแนนในวันเลือกตั้งได้ ในวันอาทิตย์สัปดาห์ก่อนวันเลือกตั้ง มีการเปิดหน่วยเลือกตั้งล่วงหน้าให้กับผู้มีสิทธิออกเสียงที่ได้ลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าไว้แล้ว ทั้งในเขตและนอกเขตเลือกตั้งของตนซึ่งโดยมากเป็นกรณีหลัง ในปี 2562 มีหน่วยเลือกตั้งล่วงหน้า 395 หน่วยอย่างน้อยหนึ่งหน่วยต่อเขตเลือกตั้งหรือต่อเขตในกรณีของกรุงเทพฯ มีสามหน่วยที่เป็นหน่วยเลือกตั้งเคลื่อนที่สำหรับผู้สูงอายุหรือผู้พิการในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นความริเริ่มที่น่ายินดีเพื่อให้มีการใช้สิทธิให้ได้มากที่สุด

ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งสามารถลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าได้ทั้งทางออนไลน์หรือหน่วยงานราชการท้องถิ่นตั้งแต่วันที่ 28 มกราคมถึง 19 กุมภาพันธ์ และมีผู้มาลงทะเบียนในอัตรากว่า 100,000 คนต่อวัน²² ถึงจะมีปัญหาหลักทางเทคนิคของเว็บไซต์อยู่บ้างก็ตาม การขยายระยะเวลาการลงทะเบียนให้นานขึ้นย่อมจะทำให้พลเมืองไทยได้ใช้สิทธิกันมากขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากมีกำหนดเขตที่ห้าสัปดาห์ก่อนวันเลือกตั้งทั้งที่ยังคงเป็นช่วงต้นของการรณรงค์หาเสียง และมีผู้มีสิทธิจำนวนมากที่ไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนปฏิบัติในการลงคะแนนล่วงหน้า ถึงกระนั้นก็ตาม มีผู้ลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าทั้งสิ้น 2,632,935 คนทั่วประเทศ หลังจากลงทะเบียนแล้ว ผู้ใช้สิทธิที่ลงทะเบียนจะถูกย้ายไปอยู่ในอีกบัญชีที่แยกต่างหากเพื่อไม่ให้สามารถลงคะแนนในวันที่ 24 มีนาคมได้หากวาทะเปลี่ยนใจ การกำหนดให้วันเลือกตั้งล่วงหน้าหลายวันอย่างที่ทำกันในหลายประเทศในโลกอาจทำให้มีผู้ออกมาใช้สิทธิเพิ่มขึ้นได้อีก นับเป็นครั้งแรกที่การเลือกตั้งล่วงหน้าเกิดขึ้นในเพียงวันเดียวตั้งแต่เวลา 8 โมงเช้าถึง 5 โมงเย็น ไม่เหมือนครั้งก่อนๆ ที่หน่วยเลือกตั้งเปิดตั้งแต่ 8 โมงเช้าถึงบ่าย 3 ในทั้งวันเสาร์และอาทิตย์ ขณะที่เรายินดีกับการขยายเวลาเปิดหน่วยเลือกตั้ง แต่หากมีการเลือกตั้งล่วงหน้าสองวัน ก็จะช่วยลดปัญหาการต้องต่อแถวยาวเหยียดและการที่ผู้มาใช้สิทธิอาจเปลี่ยนใจไม่ใช้สิทธิลงไปได้อย่างมาก

22 Mongkol Bangprapa, “1.5 million register for early voting”, Bangkok Post, 20 กุมภาพันธ์ 2562, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1631646/1-5-million-register-for-early-voting>

ผู้ใช้สิทธิชาวไทย 119,313 คนในต่างประเทศเป็นคนกลุ่มแรกที่ได้ลงคะแนน ในช่วงวันที่ 4 ถึง 16 มีนาคม แล้วแต่กำหนดเวลาของแต่ละหน่วย มีหน่วยเลือกตั้งล่วงหน้า 67 หน่วยที่สถานทูตและสถานกงสุลไทยทั่วโลก โดยผู้ใช้สิทธิบางส่วนสามารถส่งบัตรเลือกตั้งทางไปรษณีย์ได้หากอยู่ไกลจากหน่วยเลือกตั้ง โดยรวมแล้ว แอนเฟรลของชมเชยการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ไทยเพื่อดูแลให้ผู้มีสิทธิทุกคนได้ใช้สิทธิ แต่หากมีการขยายเวลาลงทะเบียนให้นานขึ้นและเพิ่มการสื่อสารกันมากขึ้นก็จะเป็นการปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นได้อีก

ก่อนการรณรงค์หาเสียง การแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่เป็นกระบวนการที่เป็นการเมืองและเป็นที่โต้แย้งกันมาก เมื่อกต.เปิดเผยการแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่ในเดือนพฤศจิกายน 2561 ก็สร้างความคลางแคลงสงสัยเนื่องจากการแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่หลายเขตไม่ได้ผ่านกระบวนการรับฟังความเห็นจากประชาชนมาก่อนตามที่กำหนด และได้รับการรายงานว่ามีรูปร่างแปลกพิลึก ไม่สอดคล้องกับแนวทางสามแนวที่กต.ระบุว่าจะนำมาใช้ในการแบ่งเขต การแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่ได้รับการเปิดเผยค่อนข้างล่าช้ากว่าที่คาด เนื่องจากคสช.ใช้อำนาจตามมาตรา 44 ขยายกำหนดเวลาของกต. ว่ากันว่าเป็นเพราะการแบ่งเขตไม่ได้มีการรับฟังความเห็นของประชาชน²³ นักวิจารณ์บางรายบอกว่าการขยายเวลาอาจเป็นความพยายามของคสช.ที่จะเข้ามากำหนดการแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่

โดยรวม ปัญหาที่ชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการแบ่งเขตเลือกตั้งคือการขาดความโปร่งใส เนื่องจากการรับฟังความเห็นจากประชาชนมักเป็นไปอย่างไม่เปิดเผยและแทบไม่มีการตรวจสอบขั้นตอนต่างๆ ก่อนการเปิดเผยการแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่ที่เสร็จสมบูรณ์ เมื่อส่วนสำคัญในการเตรียมการเลือกตั้งไม่ได้กระทำโดยเปิดเผยเช่นนี้ก็ย่อมเสี่ยงไม่พ้นที่จะมีนักการเมืองอ้างว่ากต.มีเจตนาแบ่งเขตเลือกตั้งให้เป็นประโยชน์ต่อพรรคพลังประชารัฐที่คสช.หนุนหลัง ตัวแทนของพรรคการเมืองขนาดใหญ่สองพรรคคือพรรคประชาธิปัตย์และเพื่อไทยระบุว่ามีการแทรกแซงจากรัฐบาลคสช.ในการแบ่งเขตเลือกตั้งในหลายจังหวัด เช่น มหาสารคาม นครราชสีมา สุโขทัย และอุบลราชธานี²⁴ ข้อกล่าวหาเช่นนี้เป็นเรื่องยากทั้งในการยืนยันและการปิดให้ตกไปหากปราศจากความรู้อย่างเฉพาะเจาะจงและละเอียดถี่ถ้วนในแต่ละกรณี

23 Aekarach Sattaburuth & Mongkol Bangprapa, "EC poll map splits views", Bangkok Post, 30 พฤศจิกายน 2561, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1584702/ec-poll-map-splits-views>

24 Pravit Rojanaphruk, "Parties fume over new "gerrymandered" electoral map", Khaosod English, 30 พฤศจิกายน 2561, <http://www.khaosodenglish.com/politics/2018/11/30/parties-fume-over-gerrymandered-electoral-map/>

“โอกาสที่หลุดลอยไปสำหรับการกลับสู่ประชาธิปไตย”

แอนเฟรลสนับสนุนให้กท.ทำการแบ่งเขตเลือกตั้งด้วยความโปร่งใสมากขึ้นในอนาคตเพื่อสร้างความยอมรับต่อการกำหนดเขตเลือกตั้ง

ในการเลือกตั้งครั้งนี้การปฏิบัติที่ผิดแผกไปจากการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมาของไทย คือ พรรคการเมืองไม่ได้รับหมายเลขที่จะใช้สำหรับการหาเสียงทั่วทั้งประเทศ แต่มีการให้จับหมายเลขในแต่ละเขตการเลือกตั้ง 350 เขต ซึ่งทำให้พรรคการเมืองไม่สามารถใช้หมายเลขเดียวในการหาเสียงทั่วประเทศได้และทำให้ยากมากขึ้นสำหรับผู้ออกเสียงในการจำว่าผู้สมัครในเขตของตนคนใดสังกัดพรรคใด นอกนั้นแล้ว บัตรเลือกตั้งก็คล้ายกับบัตรที่ใช้ในการเลือกตั้งปี 2554 และแสดงเฉพาะหมายเลขของแต่ละพรรคการเมืองพร้อมด้วยสัญลักษณ์และชื่อพรรค และไม่ปรากฏชื่อผู้สมัครบนบัตร

บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

จังหวัด: เขตเลือกตั้งที่:

ให้ทำเครื่องหมายกากบาท X ภายใน “ช่องทำเครื่องหมาย” ไม่เกินหนึ่งหมายเลข

หมายเลขประจำตัวผู้สมัคร	ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง	ชื่อพรรคการเมือง	หมายเลขประจำตัวผู้สมัคร	ภาพเครื่องหมายพรรคการเมือง	ชื่อพรรคการเมือง
1	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	21	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
2	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	22	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
3	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	23	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
4	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	24	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
5	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	25	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
6	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	26	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
7	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	27	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
8	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	28	@	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
9	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	29	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
10	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	30	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
11	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	31	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
12	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	32	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
13	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	33	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
14	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	34	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
15	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	35	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
16	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	36	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
17	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	37	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
18	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	38	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
19	@	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	39	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
20	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	40	🗳️	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

ถ้าไม่ประสงค์ลงคะแนนเลือกผู้สมัครใดเลย ให้ทำเครื่องหมาย X ในช่องไม่เลือกผู้สมัครใด

ตัวอย่างบัตรเลือกตั้งในการเลือกตั้งปี 2562 (ที่มา: คณะกรรมการการเลือกตั้ง)

สิ่งที่ปรากฏอยู่บนบัตรในท้ายที่สุดก็ยืนยันว่าดีกว่าที่เคยมีการเสนอในตอนแรกที่จะไม่พิมพ์ชื่อและสัญลักษณ์ของพรรคเลยโดยจะแสดงแต่หมายเลขพรรค ซึ่งมีการให้เหตุผลว่าเป็นเพราะข้อจำกัดด้านเวลาสำหรับการลงคะแนนล่วงหน้าในต่างประเทศ²⁵ โชคดีที่กกต. ยอมกลับลำและนำชื่อและสัญลักษณ์กลับมาอยู่บนบัตร อย่างไรก็ตาม ผู้จัดการเลือกตั้งไม่ได้เอาชื่อพรรคที่ถูกตัดสิทธิออกจากบัตรเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของพรรคไทยรักชาติที่ถูกศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคไปไม่ถึง 3 สัปดาห์ก่อนวันเลือกตั้ง ด้วยเหตุที่ไม่มีการระบุหรือการใช้สติ๊กเกอร์บนบัตรเพื่อแจ้งให้ผู้ออกเสียงทราบเกี่ยวกับการยุบพรรค ผู้ออกเสียงบางส่วนก็ยังไม่อาจจะกาเลือกผู้สมัครจากพรรคนั้นโดยไม่ตระหนักว่าคะแนนของตนจะกลายเป็นบัตรเสียไป

เมื่อพิจารณาเรื่องการแก้ไขระบบการเลือกตั้งและการที่มีผู้มีสิทธิออกเสียงครั้งแรกเป็นจำนวนมากในการเลือกตั้งครั้งนี้ จะเป็นการดีกว่านี้หากเจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการให้ข้อมูลและความรู้แก่ประชาชนและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกาบัตรเลือกตั้งและนับคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง การสำรวจความคิดเห็นที่ทำก่อนการเลือกตั้งสามเดือนแสดงให้เห็นว่าผู้มีสิทธิออกเสียงส่วนใหญ่ไม่มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับขั้นตอนการลงคะแนน²⁶ สมาชิกในคณะสังเกตการณ์ของแอนเฟรลก็พบว่าในช่วงการรณรงค์หาเสียงและในวันเลือกตั้ง ผู้ออกมาใช้สิทธิจำนวนมากดูสับสนกับขั้นตอนสำคัญๆ ในกระบวนการเลือกตั้ง เช่น จะลงคะแนนตามที่ตนต้องการได้อย่างไร จะหาข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัครได้อย่างไร และการลงคะแนนมีขั้นตอนอย่างไร

25 Bangkok Post, "Ballot format draws flak", 8 ธันวาคม 2561, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1590174/ballot-format-draws-flak>

26 Bangkok Post, "Most people confused by new electoral system: Nida Poll", 11 พฤศจิกายน 2561, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1573982/most-people-confused-by-new-electoral-system-nida-poll>

คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)

คณะกรรมการการเลือกตั้งของไทย (กกต.) เป็นองค์กรอิสระที่สร้างขึ้นครั้งแรกโดยรัฐธรรมนูญ ปี 2540 และยังคงอยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับต่อมา มา โดยมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขบางประการ ในรัฐธรรมนูญล่าสุด ตามหลักแล้ว กกต. ควรจะปลอดจากอิทธิพลทางการเมือง แต่เนื่องจากว่าองค์กรนี้ไม่ได้มีอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง จึงยังไม่มีกลไกความรับผิดชอบตรวจสอบได้ของ กกต. อย่างเป็นทางการ คณะกรรมการการเลือกตั้งยังคงต้องรับผิดชอบบุคคลสำหรับการกระทำความผิดทางอาญา ดังในกรณีของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ชุดที่ 2 (พ.ศ. 2544-2549) ที่ถูกจำคุกโทษฐานล้าเอียงเข้าข้างทักษิณ ชินวัตร หลังการรัฐประหาร 2549

มาตรา 224 ของรัฐธรรมนูญพ.ศ. 2560 กำหนดอำนาจและหน้าที่ของ กกต. ไว้ดังนี้ คือ จัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาและสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นและการออกเสียงประชามติ จัดการกระบวนการสมัครและคัดเลือกวุฒิสมาชิก ควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และมีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวนได้ตามที่จำเป็นหรือที่เห็นสมควร มีอำนาจสั่งระงับ ยับยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกการเลือกตั้งและสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้งใหม่ สั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีหากผู้นั้นทำการทุจริตในการเลือกตั้ง และดูแลการดำเนินงานของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามกฎหมาย

รัฐธรรมนูญฉบับ 2560 กำหนดให้มีกรรมการการเลือกตั้ง 7 คน จากที่กำหนดไว้ 5 คน ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่ง 7 ปีได้เพียงวาระเดียว แต่ กกต. ชุดที่ 4 ที่แต่งตั้งในปี 2556 พ้นจากตำแหน่งไปด้วยกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 ที่กำหนดให้มีการแต่งตั้งกรรมการใหม่ทั้งชุด กรรมการชุดเดิมยังคงอยู่ในตำแหน่งไปก่อนจนกว่าจะมีการแต่งตั้งกรรมการชุดใหม่ ยกเว้นนายสมชัย ศรีสุทธิยากร ที่ถูกปลดออกจากตำแหน่งในเดือนมีนาคม 2561 ด้วยอำนาจตามมาตรา 44 ของนายกรัฐมนตรี พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา ด้วยเหตุประพฤติตนไม่เหมาะสม²⁷

27 The Nation, “EC Somchai sacked”, 20 มีนาคม 2561, <http://www.nationmultimedia.com/detail/politics/30341362>

หลังจากความพยายามครั้งแรกที่จะตั้งกกต.ชุดใหม่ในเดือนกุมภาพันธ์ 2561 โดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่เป็นสภารายางของคสช.ไม่เห็นชอบผู้ที่ถูกเสนอชื่อทั้ง 7 คนด้วยเหตุผลที่ไม่เปิดเผย²⁸ ก็มีการแต่งตั้งกรรมการ 5 คนในเดือนสิงหาคม 2561 ทำคนนั้นมาจากผู้ที่ถูกเสนอชื่อ 7 คนโดยศาลและคณะกรรมการสรรหาเฉพาะกิจ โดยอีกสองคนไม่ผ่านความเห็นชอบของสนช.²⁹ สนช.เลือกสองคนสุดท้ายที่เหลือในการประชุมปิดลับในเดือนพฤศจิกายน 2561 เพียงสี่เดือนก่อนการเลือกตั้ง³⁰

กกต.ชุดปัจจุบันประกอบด้วย

- นายอิทธิพร บุญประคอง ประธานกรรมการการเลือกตั้ง อดีตอธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมายระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ อดีตเอกอัครราชทูตประจำเคนยาและเนเธอร์แลนด์
- นายรัชชัย เทอดเผ่าไทย อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรี
- นายฉัตรไชย จันทร์พรายศรี อดีตผู้พิพากษาศาลฎีกา
- นายปรกรณ์ มหรรณพ อดีตผู้พิพากษาศาลฎีกา
- นายสันทัต ศิริอนันต์ไพบูลย์ อดีตอาจารย์ด้านเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม
- นายเลิศจีโรจน์ โกวัฒนะ อดีตปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- นายจิตติเชษฐ นุชนาฏ อดีตที่ปรึกษาสภานายความ

คณะกรรมการการเลือกตั้งถูกเลือกมาโดยสนช.ด้วยกระบวนการที่ขาดความโปร่งใส จึงก่อให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับความเป็นอิสระของคณะกรรมการชุดนี้³¹32 นอกจากนี้จะเห็นได้ชัดและน่าเสียดายว่าไม่มีผู้หญิงในคณะกรรมการชุดนี้แล้ว ควรกล่าวด้วยว่ากรรมการมีที่มาจากสายงานต่างๆ แต่ไม่มีใครเคยมีประสบการณ์ในการจัดการเลือกตั้งมาก่อนเลย ด้วยความสำคัญของการหน้าที่ของกกต.และกรอบเวลาที่สั้นในการจัดการเลือกตั้ง ทำให้กกต.อยู่ในสถานะที่ค่อนข้างอ่อนแอ

28 The Nation, “Ball in NLA court as selection panel picks new EC members”, 4 พฤษภาคม 2561, <http://www.nationmultimedia.com/detail/politics/30344568>

29 Aekarach Sattaburuth & Nattaya Chetchotiros, “NLA rejects 2 EC member hopefuls”, Bangkok Post, 13 กรกฎาคม 2561, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1502346>

30 Aekarach Sattaburuth, “NLA votes in approval of final two election commissioners”, Bangkok Post, 22 พฤศจิกายน 2561, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1580318/nla-votes-in-approval-of-final-two-election-commissioners>

31 Khemthong Tonsakulrungruang, “Thailand’s tainted Election Commission”, New Mandala, 18 เมษายน 2562, <https://www.newmandala.org/thailands-tainted-election-commission/>

32 iLaw, “The 2019 Elections, of the NCPO, by the NCPO, and for the NCPO”, 7 พฤศจิกายน 2561, <https://ilaw.or.th/node/5004>

ก่อนวันเลือกตั้ง มูลนิธิองค์การกลางเพื่อประชาธิปไตยหรือพีเน็ตออกแถลงการณ์ระบุว่าในช่วงหกเดือนแรกที่เข้ามารับหน้าที่กต.ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ได้แสดงว่าเป็นผู้มีความรับผิดชอบสูงหรือได้ทำหน้าที่อย่างกล้าหาญ หรือมุ่งหวังให้เกิดผลสำเร็จในการทำให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตเที่ยงธรรม พีเน็ตเรียกร้องให้กต. “ปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างเร่งด่วน และแถลงผลงานที่ทันกับเหตุการณ์เป็นระยะๆ เพื่อให้การบริหารจัดการการเลือกตั้งของกต.มีความโปร่งใส และเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ”³³

ความโปร่งใสคือเครื่องหมายสำคัญของการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ดังนั้นการมีผู้สังเกตการณ์ทั้งในประเทศและจากนานาประเทศที่ไม่เข้าข้างฝ่ายใดจึงมีความจำเป็นต่อระบอบประชาธิปไตยที่แข็งแรง นอกจากครั้งการลงประชามติรัฐธรรมนูญในปี 2559 แล้วประเทศไทยเคยยินดีต้อนรับผู้สังเกตการณ์จากนานาชาติมาโดยตลอด และแอนเพรลกีสามารถส่งคณะสังเกตการณ์ในการเลือกตั้งพ.ศ. 2544 2548 2550 และ 2554 ทว่ามีความกังวลกันว่าประเทศไทยจะไม่อนุญาตให้ผู้สังเกตการณ์จากต่างประเทศเข้ามาในการเลือกตั้งครั้งนี้หลังจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ นายดอน ปรมัตถ์วินัย แถลงว่าผู้สังเกตการณ์จากต่างประเทศ “ไม่จำเป็น” เนื่องจากว่าการอนุญาตให้มีผู้สังเกตการณ์หมายความว่าประเทศไทยมีปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง³⁴ คำกล่าวเช่นนี้น่าประหลาดใจเป็นอย่างยิ่งเมื่อคำนึงว่าประเทศไทยเป็นสมาชิกสหภาพรัฐสภา(Inter-Parliamentary Union หรือ IPU) ซึ่งเป็นองค์กรที่รับรองสิทธิของผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งในการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง³⁵

33 Pravit Rojanaphruk, “Poll observers give ‘F’ grade to Election Commission”, Khaosod English, 7 มีนาคม 2562, <http://www.khaosodenglish.com/news/2019/03/07/poll-observers-give-f-grade-to-election-commission/>

34 Aekarach Sattaburuth, “Foreign poll observers ‘not needed’”, Bangkok Post, 7 พฤศจิกายน 2561, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1571158/foreign-poll-observers-not-needed>

35 Declaration on Criteria for Free and Fair Elections (ปฏิญญาวาด้วยเกณฑ์สำหรับการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม), มาตรา 4(7): “รัฐควรจะดำเนินมาตรการทั้งปวงที่จำเป็นและเหมาะสมเพื่อดูแลให้มีกระบวนการเลือกตั้งทั้งกระบวนการมีความโปร่งใส เช่น ผ่านทางการมีตัวแทนพรรคการเมืองและผู้สังเกตการณ์ที่ได้รับการรับรอง”

นางจันทาณี วาดาวาลา ผู้อำนวยการแอนเฟรล และนายตามาโซ จี. แม็กบูอัล โฆษกแอนเฟรล
พบกับ นายอิทธิพร บุญประคอง ประธานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
นายอนุชา จันทร์สุริยา ที่ปรึกษา และเจ้าหน้าที่กกต.เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์

เคราะห์ดีที่กกต.ไม่ทำตามคำของรัฐมนตรีนว่าการกระทรวงต่างประเทศ และอนุญาตให้แอนเฟรลนำคณะสังเกตการณ์จากนานาชาติลงพื้นที่ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2562 หลังจากยื่นหนังสือไปครั้งแรกในวันที่ 19 พฤศจิกายน 2561 แอนเฟรลก็ได้พบกับประธานกกต. นายอิทธิพร บุญประคอง และเจ้าหน้าที่กกต.เพื่อหารือเกี่ยวกับการสังเกตการณ์การเลือกตั้ง ถึงแอนเฟรลจะได้ยื่นขอไปตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2561 แต่กกต.ก็เพิ่งมาให้การรับรองเอาเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2562 ไม่ถึงสิบวันก่อนการเลือกตั้ง ทำให้เราไม่สามารถจัดตั้งคณะสังเกตการณ์อย่างเต็มรูปแบบได้ ในอนาคต ผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งจำเป็นต้องมีกติกาที่ชัดเจนและการให้การรับรองที่สมควรแก่เวลา อันเป็นหลักการสำคัญของปฏิญญาว่าด้วยหลักการสำหรับการสังเกตการณ์การเลือกตั้งระหว่างประเทศ³⁶ และปฏิญญากรุงเทพฯ ว่าด้วยการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม³⁷ ซึ่งเป็นตราสารที่เรายึดถือเป็นแนวทาง

36 Declaration of Principles for International Election Observation (ปฏิญญาว่าด้วยหลักการสำหรับการสังเกตการณ์การเลือกตั้งระหว่างประเทศ), มาตรา 12: “เพื่อให้ภารกิจสังเกตการณ์การเลือกตั้งระหว่างประเทศสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ จะต้องมีความโปร่งใสพื้นฐานบางประการ ดังนั้นจึงไม่ควรมีการสังเกตการณ์เลือกตั้งระหว่างประเทศขึ้นจนกว่าประเทศที่จัดการเลือกตั้งนั้นจะ (ก) ออกคำเชิญหรือชี้ให้เห็นถึงความเต็มใจที่จะรับคณะสังเกตการณ์การเลือกตั้งระหว่างประเทศตามเกณฑ์ข้อบังคับของแต่ละองค์กร เป็นการล่วงหน้าก่อนการเลือกตั้งอย่างเหมาะสมเพียงพอ เพื่อให้มีการวิเคราะห์กระบวนการทั้งปวงที่สำคัญต่อการจัดการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงได้...”

37 Bangkok Declaration on Free and Fair Elections (ปฏิญญากรุงเทพฯ ว่าด้วยการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม), มาตรา 18(2): “เมื่อการรับรองออกให้อย่างไม่คงเส้นคงวาหรือออกให้เพียงในที่สุดท้าย ก็เป็นการยากสำหรับกลุ่มสังเกตการณ์การเลือกตั้งที่จะดำเนินการวางแผนอื่นซ้ำซ้อนที่จำเป็นสำหรับภารกิจในการสังเกตกระบวนการก่อนการเลือกตั้งและในวันเลือกตั้งและกิจกรรมต่างๆ หลังการเลือกตั้งได้อย่างเหมาะสม หน่วยงานที่จัดการเลือกตั้งควรจะต้องกำหนดกฎอย่างชัดเจนเพื่อให้มีการให้การรับรองผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งทั้งในประเทศและระหว่างประเทศได้อย่างเหมาะสมกับเวลา และนำมาใช้อย่างเป็นธรรมและคงเส้นคงวา”

ภายใต้กฎหมายเลือกตั้ง กกต.อาศัยผู้ตรวจการเลือกตั้งในการดูแลการทำงานของเจ้าหน้าที่ในระดับท้องถิ่นและการตรวจสอบข้อร้องเรียนหรือข้อกล่าวหาว่ามีการทุจริตในการเลือกตั้ง ในแต่ละจังหวัดมีการแต่งตั้งผู้ตรวจการเลือกตั้ง 2-8 คน รวมทั้งสิ้น 413 คน³⁸ กกต. จัดการฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้ง 92,837 หน่วยทั่วประเทศ เจ้าหน้าที่เลือกตั้งที่ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลส์สัมภาษณ์ทั้งหมดระบุว่าตนได้รับการฝึกอบรมเป็นเวลาอย่างน้อยหนึ่งวันในช่วงหลายสัปดาห์ก่อนการเลือกตั้งและรู้สึกพร้อมปฏิบัติหน้าที่ อย่างไรก็ตาม กรณีการจัดการที่ผิดพลาดหรือความรู้เรื่องขั้นตอนการเลือกตั้งแบบขอไปทีที่เกิดขึ้นนั้นบ่งชี้ว่าการฝึกอบรมยังไม่เพียงพอ นอกเหนือจากเจ้าหน้าที่ของกกต.เองแล้ว กกต. ยังสามารถขอความช่วยเหลือจาก “ศูนย์ประสานงานสนับสนุนการเลือกตั้ง” ของกรมการปกครองและหน่วยงานอื่นได้เพื่อดูแลความเรียบร้อยและอำนวยความสะดวก³⁹

ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลส์เข้าร่วมการฝึกอบรมสำหรับเจ้าหน้าที่เลือกตั้ง
ในวันที่ 19 มีนาคม ที่อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

38 NNT, “EC shortlists 413 inspectors to ensure fair elections across Thailand”, 26 ธันวาคม 2561, <https://news.thaivisa.com/article/29993/ec-shortlists-413-inspectors-to-ensure-fair-elections-across-thailand>

39 Bangkok Post, “Poll support centres set up to help watchdog”, 22 กุมภาพันธ์ 2562, <https://www.bangkok-post.com/news/general/1632958/poll-support-centres-set-up-to-help-watchdog>

กฎระเบียบของกกต.สำหรับการเลือกตั้งปี 2562 ไม่ได้ถูกทำให้สามารถเข้าถึงได้โดยง่ายบนเว็บไซต์ของกกต. หรือไม่ได้รับการเผยแพร่ให้กับสื่อต่างๆ และสาธารณชนอย่างกว้างขวาง อีกทั้งกกต.ยังไม่มีกรรายงานเกี่ยวกับข้อร้องเรียนที่เปิดเผยต่อสาธารณะหรือระบบติดตามผลที่ผู้สนใจสามารถติดตามความคืบหน้าของกรณีนี้ที่เจ้าหน้าที่กำลังตรวจสอบได้ พรรคการเมือง นักวิเคราะห์ และผู้สังเกตการณ์ทางการเมือง ได้แต่อาศัยข้อมูลบางส่วนที่ กกต.เผยแพร่ออกมาในระหว่างการแถลงข่าวเท่านั้น การขาดความโปร่งใสและความร่วมมือระหว่างกกต.และฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการเลือกตั้งทำให้การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชนจำกัดอย่างรุนแรง เราจึงขอเรียกร้องให้ทางการไทยใช้แนวทางเชิงรุกและเปิดเผยมากขึ้นในการเผยแพร่ข้อมูลและกฎระเบียบเกี่ยวกับการเลือกตั้งซึ่งควรจะถูกทำให้สามารถเข้าถึงได้โดยง่ายเพื่อให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการ

ภาพหน้าจอของแอปพลิเคชัน Smart Vote ของกกต. แสดงตัวอย่างข้อมูลที่มีให้กับผู้มีสิทธิออกเสียงเกี่ยวกับขั้นตอนการเลือกตั้ง ผู้สมัคร และพรรคการเมือง

ความริเริ่มที่นายนิติประชากรหนึ่งของกกต.คือการพัฒนาแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ 3 แอปพลิเคชันสำหรับผู้มีสิทธิออกเสียงและเจ้าหน้าที่เลือกตั้งที่สำคัญที่สุดคือ “Smart Vote” ที่เป็นศูนย์รวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งและผู้สมัครให้กับผู้มีสิทธิออกเสียง

แอฟดังกล่าวเพียบพร้อมด้วยอินโฟกราฟิก วิดีโอ เอกสารทางการของกกต. และข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัคร ทำให้ผู้ใช้สามารถตรวจสอบสถานะการลงทะเบียนเลือกตั้งของตน ที่ตั้งของหน่วยเลือกตั้ง รายชื่อพรรคที่ส่งผู้สมัครในเขต กระบวนการเลือกตั้งล่วงหน้า และกฎระเบียบพื้นฐานเกี่ยวกับขั้นตอนการเลือกตั้ง มีการติดประกาศคิวอาร์โค้ดที่หน่วยเลือกตั้งหลายแห่งเพื่อโฆษณาแอฟดังกล่าว Smart Vote ถูกดาวน์โหลดไปมากกว่า 100,000 ครั้งจากกูเกิลเพลย์สโตร์ซึ่งเป็นจำนวนที่ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

แม้ว่าแอฟดังกล่าวจะสามารถเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ในการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้มีสิทธิออกเสียงซึ่งควรได้รับการส่งเสริมให้พัฒนา แต่ก็ยังมีข้อบกพร่องที่ควรได้รับการแก้ไขสำหรับการเลือกตั้งคราวหน้า ข้อมูลพื้นฐานบางอย่างไม่ปรากฏในแอฟ เช่น คำแนะนำขั้นตอนการกาบัตรเลือกตั้งอย่างถูกต้อง นโยบายของพรรคการเมือง หรือผลการเลือกตั้ง เช่นเดียวกันกับที่เราเสนอแนะให้ทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งมีความโปร่งใสมากขึ้น กกต. ควรดูแลให้ข้อมูลที่ปรากฏในแอฟมีความสมบูรณ์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นอกจากนี้ ข้อมูลทั้งหมดที่ปรากฏในแอฟเหล่านี้ก็ควรจะปรากฏอยู่ในเว็บไซต์ของกกต. หรือเว็บไซต์เฉพาะที่มีผู้มีสิทธิออกเสียงสามารถเข้าถึงด้วยอุปกรณ์ใดๆ ได้โดยง่าย ซึ่งในคราวนี้ไม่ได้เป็นเช่นนั้น

อีกแอปพลิเคชันหนึ่งที่มีชื่อว่า “ตาสับปะรด” ให้ประชาชนได้มีช่องทางร้องเรียนเกี่ยวกับสิ่งผิดปกติดังกล่าว หลังจากเข้าสู่แอปพลิเคชันด้วยหมายเลขบัตรประจำตัวประชาชนแล้ว ผู้ใช้สามารถส่งเรื่องร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่เลือกตั้งพร้อมแนบภาพหรือวิดีโอได้หากจำเป็น แม้ว่านี่จะเป็นความริเริ่มที่ดี แต่ก็สามารถทำให้ดียิ่งขึ้นได้ด้วยการอนุญาตให้มีการแจ้งหรือร้องเรียนโดยไม่ระบุตัวตนเพื่อคุ้มครองผู้ร้องเรียน นอกจากนี้ กลไกการร้องเรียนนี้ก็สามารถถูกรวมไว้ใน Smart Vote ได้เพื่อจะได้ไม่ต้องดาวน์โหลดอีกแอปหนึ่งต่างหากที่คนไม่ค่อยรู้จัก ไม่มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแอฟดังกล่าว และจำนวนเรื่องร้องเรียนที่ส่งผ่านแอฟนี้และการดำเนินการของกกต. เกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนเหล่านั้นไม่เคยได้รับการเปิดเผย ดังนั้น ตาสับปะรดจะได้ผลอย่างไรเพียงใดนั้นไม่เป็นที่ทราบได้

แอปพลิเคชันสุดท้ายมีไว้สำหรับเจ้าหน้าที่เลือกตั้งเท่านั้นเพื่อใช้รายงานผลการนับคะแนนขึ้นไปตามลำดับขั้นของโครงสร้างของการจัดการเลือกตั้ง แอปนี้เรียกว่า “Rapid Report” ซอฟต์แวร์นี้เคยถูกใช้งานมาแล้วในการลงประชามติปี 2559 ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2562 นี้ ระบบของ Rapid Report เกิดปัญหาขัดข้องทางเทคนิคอย่างมาก ซึ่งว่ากันว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้การรายงานผลเบื้องต้นล่าช้าและไม่ถูกต้อง ในวันที่ 24 มีนาคม ผู้สังเกตการณ์ของ

แอนเฟรลได้พบเห็นเจ้าหน้าที่เลือกตั้งหลายรายเปิดแอปดังกล่าวแล้วก็เจอแต่หน้าจอนิ่งไม่ขยับและไม่โต้ตอบ ขณะที่การจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเช่นนี้มีความท้าทายด้านเทคนิคสูงอยู่แล้ว หน่วยงานจัดการเลือกตั้งควรดูแลให้แน่ใจว่าซอฟต์แวร์ผ่านการทดสอบมาเป็นอย่างดีและปราศจากจุดรวนในระบบก่อนที่จะนำมาใช้ เพื่อความโปร่งใส ซอฟต์แวร์ทั้งหมดที่ใช้ในการเจนนับคะแนนและส่งคะแนนควรได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญภายนอก และขอรับฟังความคิดเห็นจากประชาสังคม ดังที่ถือปฏิบัติเป็นมาตรฐานในประเทศต่างๆ ที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในกระบวนการเลือกตั้งไม่ว่าในขั้นตอนใดๆ

การจัดการบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นเรื่องของทุกคน และดังนั้นการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงจึงต้องมีการมีส่วนร่วมจากพลเมืองทุกคน ทั้งในฐานะผู้ออกเสียงหรือผู้สมัคร โดยไม่คำนึงถึงสภาพเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง อันที่จริง มาตรฐานระดับภูมิภาค⁴⁰และระหว่างประเทศว่าด้วยการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยและด้านสิทธิมนุษยชนให้ความสำคัญกับหลักการนี้อย่างมาก^{41,42} ในการติดตามตรวจสอบการเลือกตั้งในทางเทคนิค ตัววัดความมีส่วนร่วมที่สำคัญประการหนึ่งคือคุณภาพของบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อันเป็นหัวใจสำคัญของการเลือกตั้งที่สุจริตและเป็นข้อพิจารณาสำคัญในการชี้ว่าการเลือกตั้งหนึ่งๆ เป็นประชาธิปไตยหรือไม่

40 ปญญากรงเพฯ ว่าด้วยการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม, มาตรา 2: “1. การห้ามบุคคลบางกลุ่มจากการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นการบั่นทอนความชอบธรรมของการเลือกตั้งที่ควรเป็นการแสดงความเห็นที่แท้จริงของประชาชน กฎหมายเลือกตั้งจะต้องพิจารณาว่าหลักการเรื่องสิทธิเลือกตั้งถ้วนหน้าได้รับการรับรองไว้อย่างสอดคล้องกับบริบทของแต่ละประเทศ 2. พลเมืองในอายุที่เลือกตั้งได้จะต้องได้รับการประกันสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่ว่าจะมีศาสนา ชาติพันธุ์ หรือสถานะทางสังคมใดๆ”

41 ปญญากรงเพฯ ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน, ข้อ 21: “บุคคลมีสิทธิที่จะเข้าร่วมในรัฐบาลแห่งประเทศของตน ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยผู้แทนซึ่งผ่านการเลือกตั้งเสรี...”

42 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง, ข้อ 25: “พลเมืองทุกคนย่อมมีสิทธิและโอกาส โดยปราศจากความแตกต่างดังกล่าวไว้ในข้อ 2 (เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นๆ) และโดยปราศจากข้อจำกัดอันไม่สมควร:

(ก) ในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารรัฐกิจโดยตรง หรือผ่านทางผู้แทนซึ่งได้รับเลือกมาอย่างเสรี

(ข) ในการที่จะออกเสียงหรือได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้งอันแท้จริงตามวาระซึ่งมีการออกเสียงโดยทั่วไปและเสมอภาค และโดยการลงคะแนนลับเพื่อประกันการแสดงเจตนาโดยเสรีของผู้เลือก...”

ปฏิกิริยากรุงเทพฯ ว่าด้วยการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรมเน้นย้ำว่าคุณภาพของบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งของประเทศส่งผลต่อความชอบธรรมของการเลือกตั้ง ตลอดจนความเชื่อมั่นของประชาชนในกระบวนการเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญปี 2560 ของไทยระบุชัดเจนว่าการเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของพลเมืองทุกคนที่มีสิทธิเลือกตั้ง และผู้ที่ไม่ไปเลือกตั้งโดยปราศจากเหตุผลอันควร “อาจถูกจำกัดสิทธิบางประการตามที่กฎหมายบัญญัติ” การมีสิทธิเลือกตั้งถูกนิยามโดยมาตรา 95 ของรัฐธรรมนูญปี 2560 ไว้ดังนี้

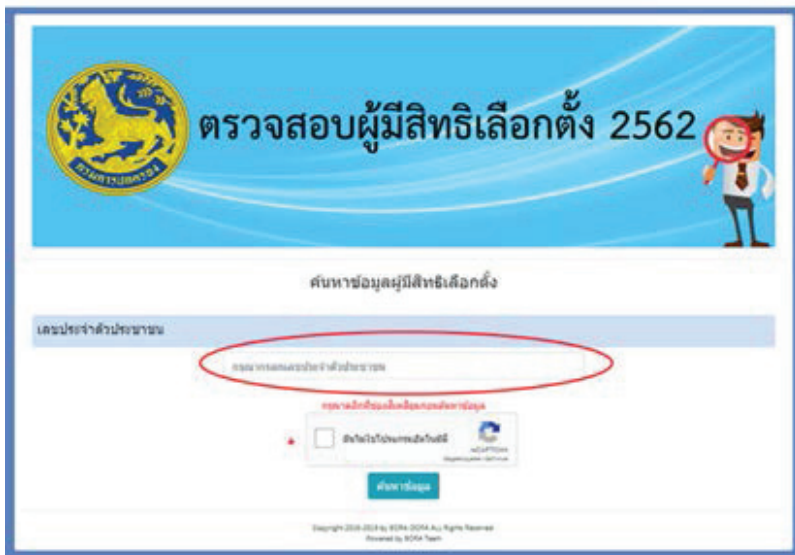
- “1. มีสัญชาติไทย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี
2. มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีในวันเลือกตั้ง
3. มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง”

มาตรานี้ยังรับรองสิทธิของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านหรืออยู่นอกประเทศไทยอีกด้วย

ในอีกด้านหนึ่ง ขณะที่กฎหมายบังคับให้พลเมืองไทยทุกคนต้องใช้สิทธิเลือกตั้ง มาตรา 96 ของรัฐธรรมนูญก็ระบุกลุ่มบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนี้

- “1. เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
2. อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่
3. ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
4. วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ”

พลเมืองไทยไม่จำเป็นต้องลงทะเบียนเพื่อให้อยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การอยู่ในบัญชีรายชื่อดังกล่าวเป็นไปโดยอัตโนมัติ และข้อมูลเกี่ยวกับผู้มีสิทธิแต่ละคนถูกนำมาจากเอกสารอื่นๆ ของรัฐที่มีอยู่แล้ว ข้อมูลของผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่มาจากทะเบียนราษฎรที่จัดการดูแลโดยสำนักงานเขตและอำเภอ อันประกอบด้วยทะเบียนบ้านและสมาชิกในบ้านในพื้นที่การปกครองต่างๆ

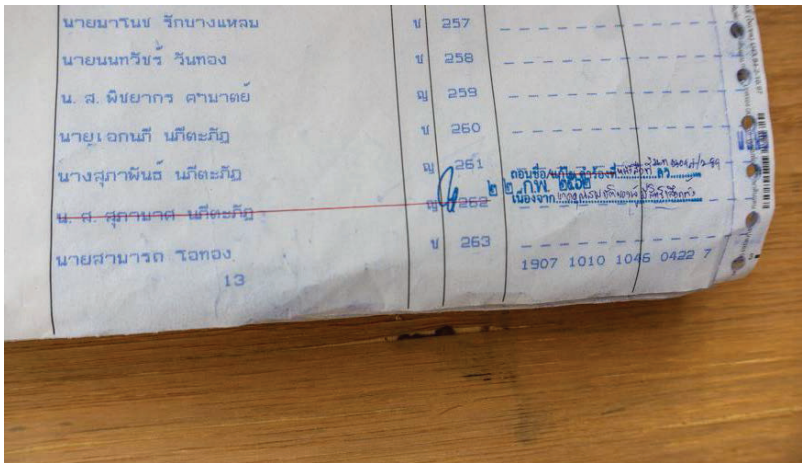

ภาพหน้าจอของเว็บไซต์ที่พลเมืองไทย
สามารถตรวจสอบสถานะการลงทะเบียนเลือกตั้งของตนได้

บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งของไทยมีข้อมูลอย่างเช่น ชื่อ เพศ วันเกิด และหมายเลขบัตรประจำตัวประชาชนของแต่ละคน บัญชีรายชื่อดังกล่าวจะถูกประกาศเป็นเวลา 20 วันก่อนการเลือกตั้งให้ผู้มีสิทธิได้ตรวจสอบข้อมูลเพื่อเป็นการตรวจสอบยืนยันความถูกต้อง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถไปดูบัญชีรายชื่อได้ที่สำนักงานเขตหรืออำเภอหรือจากฐานข้อมูลออนไลน์และแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือที่กกด.จัดทำขึ้น แต่ละครัวเรือนจะได้รับเอกสารที่ระบุรายชื่อสมาชิกในครัวเรือนและที่ตั้งของหน่วยเลือกตั้งซึ่งในการเลือกตั้งคราวนี้มีการส่งล่าช้าเป็นบางส่วน หากพบข้อมูลที่มีผิดพลาด ประชาชนก็สามารถแจ้งสำนักงานเขตหรืออำเภอที่จะดำเนินการแก้ไขซึ่งควรแล้วเสร็จก่อนการเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10 วัน ประชาชนยังสามารถตั้งคำถามเกี่ยวกับการมีหรือไม่มีชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในบัญชีรายชื่อได้อีกด้วย ภายใต้กฎระเบียบปัจจุบัน เจ้าบ้านยังสามารถทักท้วงข้อมูลในบัญชีรายชื่อในวันเลือกตั้งได้แต่ต้องให้ข้อมูลที่มากเพียงพอ

กระบวนการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าเริ่มดำเนินการในช่วงวันที่ 28 มกราคมถึง 19 กุมภาพันธ์ 2562 การลงทะเบียนดังกล่าวทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนล่วงหน้า⁴³ในเขตที่ตนพักอาศัยอยู่จริง โดยไม่ต้องเดินทางไปยังเขตที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งเพื่อลง

คะแนนในวันเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิที่ลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่นอกเขตเลือกตั้งของตน แต่ก็มีบางส่วนที่เลือกที่จะลงคะแนนล่วงหน้า⁴³ในเขตของตนเนื่องจากจะไม่สามารถลงคะแนนในวันที่ 24 มีนาคมได้ เช่น กรณีต้องทำหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้ง กระบวนการนี้ยังรวมถึงพลเมืองไทยที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศด้วย โดยสามารถไปลงคะแนนที่สถานทูตหรือสถานกงสุลไทยที่ใกล้ที่สุด⁴⁴ การลงทะเบียนสามารถทำได้ด้วยการไปยังสำนักงานเขตหรืออำเภอหรือสถานทูตเพื่อแสดงความจำนงที่จะลงคะแนนในเขตที่ตนพักอาศัย หรือสามารถลงทะเบียนทางออนไลน์ก็ได้ จากนั้นบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งล่วงหน้าจะถูกจัดทำขึ้นแยกต่างหากอีกชุดหนึ่ง และชื่อในบัญชีดังกล่าวจะต้องถูกนำออกจากบัญชีรายชื่อผู้ใช้สิทธิในวันเลือกตั้ง

ตัวอย่างของรายชื่อที่ถูกนำออกจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยเจ้าหน้าที่

จากการสัมภาษณ์และตรวจสอบของคณะผู้สังเกตการณ์พบว่าบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีความถูกต้องเป็นส่วนใหญ่และพบแต่เพียงปัญหาเล็กน้อย ข้อผิดพลาดสองสามอย่างที่แอนเฟรลพบเห็นเป็นเรื่องของการปรากฏชื่อของเด็กและผู้เสียชีวิตในบัญชีรายชื่อโดยไม่ได้เจตนาและแต่ละกรณีไม่เกี่ยวข้องกัน⁴⁵ ไม่มีรายงานพบเจอกรณีชื่อของผู้เลือกตั้งล่วงหน้า

43 การเลือกตั้งล่วงหน้านอกเขตและในเขตเลือกตั้งจัดขึ้นในวันที่ 17 มีนาคม 2562

44 การเลือกตั้งล่วงหน้าในต่างประเทศจัดขึ้นในวันที่ 4-16 มีนาคม 2562

45 The Nation, “EC threatened with lawsuits, impeachment over alleged irregularities”, 27 มีนาคม 2562, <https://www.nationmultimedia.com/detail/politics/30366599>

หน้าปรากฏอยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิในวันเลือกตั้ง ชื่อของผู้ที่ต้องห้ามลงคะแนนยังคงมีอยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิ ผู้สังเกตการณ์พบเห็นการใช้วิธีการขีดฆ่าชื่อของผู้ที่ถูกลงโทษเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ผู้ต้องขัง และผู้ที่ทางการถือว่า “วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ” ออกจากบัญชีรายชื่อเพื่อไม่ให้สามารถลงคะแนนได้ ส่วนชื่อของผู้นำทางศาสนาถูกปล่อยไว้โดยไม่มีการทำเครื่องหมาย ดังนั้นก็เท่ากับเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นลงคะแนนได้หากไม่สวมชุดแต่งกายทางศาสนา

โดยรวมแล้ว บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีคุณภาพยอดเยี่ยม โดยมีเหตุการณ์เพียงไม่กี่ครั้งที่ผู้มาใช้สิทธิไม่สามารถลงคะแนนได้เนื่องจากไม่มีชื่ออยู่ในบัญชี ส่วนใหญ่เกิดขึ้นระหว่างการเลือกตั้งล่วงหน้าในวันที่ 17 มีนาคม ซึ่งมักมีสาเหตุจากความไม่ค่อยเข้าใจกระบวนการลงทะเบียนออนไลน์ โดยผู้ลงทะเบียนไม่ได้ทำขั้นตอนสุดท้ายให้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ มีผู้ลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้ารวมทั้งสิ้น 2,632,935 คนทั่วประเทศ และอีก 119,313 คนสำหรับการเลือกตั้งล่วงหน้าในต่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม การจัดทำทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เป็นไปโดยอัตโนมัติก็มีผลที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างหนึ่งคือความตายตัวของระบบที่ไม่ยอมให้เปลี่ยนข้อมูลของผู้มีสิทธิ โดยเฉพาะที่อยู่ของผู้มีสิทธิ ยกตัวอย่างเช่น ในกรุงเทพฯ แอนเพรลล้มภาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อยู่อาศัยในกรุงเทพฯ มาเป็นเวลาหลายสิบปีแต่ต้องลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าเพื่อลงคะแนนเลือกผู้สมัครในเขตเลือกตั้งในจังหวัดที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน คนเหล่านี้บอกว่าเอาเข้าจริงพวกเขา กำลังเลือกผู้สมัครที่ไม่ได้เป็นตัวแทนของพวกเขา ดังนั้นจึงควรมีความพยายามทำให้เกิดความยืดหยุ่นมากขึ้นในการเปลี่ยนทะเบียนบ้านหรือเปลี่ยนที่อยู่ในทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อให้ผู้มีสิทธิสามารถตัดสินใจได้ว่าตนควรจะเลือกตั้งในเขตใด

ขณะที่สำนักงานเขตและอำเภอจัดการบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้เป็นอย่างดี กกต. ทำผิดพลาดในการประกาศจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั่วประเทศ จนถึงวันที่ 24 มีนาคม 2562 กกต. แถลงว่ามีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 51,205,624 คน แต่ในวันที่ 28 มีนาคม 2562 จำนวนดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็น 51,239,638 คน ไม่มีคำอธิบายจากกกต. เกี่ยวกับการเพิ่มขึ้นนี้ และความคลาดเคลื่อนเช่นนี้ก่อให้เกิดความเคลือบแคลงต่อความถูกต้องสุจริตของข้อมูลในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในการเขียนรายงานฉบับนี้ แอนเพรลจะใช้ตัวเลขที่แถลงในวันที่ 28 มีนาคม

การจดทะเบียนพรรคการเมืองและการกำกับดูแล

มีกฎหมายหลายฉบับที่กำกับดูแลการจัดตั้งและจดทะเบียนพรรคการเมืองที่ประสงค์จะลงสมัครรับเลือกตั้ง บทบัญญัติที่สำคัญที่สุดอยู่ในมาตรา 45 ของรัฐธรรมนูญปี 2560 และในพ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองปี 2560 สองฉบับนี้กำหนดเกี่ยวกับการจดทะเบียนพรรคการเมือง การกำกับดูแล และการมีสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้ง ในบรรดาข้อกำหนดสำหรับการจัดตั้งพรรคการเมืองมีเป็นต้นว่า ต้องมีสมาชิกร่วมก่อตั้งอย่างน้อย 500 คนตามมาตรา 9 ของพ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญ มีทุนประเดิมไม่น้อยกว่า 1 ล้านบาท และต้องประชุมร่วมกันโดยมีผู้เข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่า 250 คนตามมาตรา 10 อย่างไรก็ตามผู้ขอจัดตั้งพรรคทั้งหมดจะต้องขออนุญาตจากคสช.ในการจัดประชุมร่วมกันในปี 2561 เพื่อจะได้ไม่เป็นการละเมิดคำสั่งห้ามการสมาคมรวมตัวที่บังคับใช้อยู่ในเวลานั้น จากนั้นกกต.มีเวลา 30 วันในการพิจารณาว่าจะเห็นชอบกับการยื่นขอหรือไม่ ในวันที่ 2 มีนาคม 2561 ที่เป็นวันแรกของการจดทะเบียนพรรคการเมือง มีพรรคการเมืองใหม่อย่างน้อย 38 พรรคยื่นขอจดทะเบียนกับกกต.⁴⁶ พอถึง 3 เมษายน 2561 มีพรรคการเมืองยื่นขอจดทะเบียนรวมกันทั้งสิ้น 98 พรรค⁴⁷

มีพรรคการเมือง 81 พรรคที่กกต.อนุญาตให้ลงสมัครรับเลือกตั้งและชื่อผู้สมัครแบบแบ่งเขต⁴⁸ แบบบัญชีรายชื่อ⁴⁹ และเสนอชื่อผู้ที่จะเป็นนายกรัฐมนตรี การยื่นใบสมัครของผู้สมัครเริ่มตั้งแต่วันที่ 4-8 กุมภาพันธ์ 2562 ผู้สมัครแต่ละคนไม่ว่าจะแบบแบ่งเขต หรือแบบบัญชีรายชื่อ จะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมลงทะเบียนที่ขอคืนไม่ได้ 10,000 บาท ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ กกต.แถลงว่าผู้สมัคร 10,792 คนจาก 81 พรรค⁵⁰มีคุณสมบัติถูกต้องสำหรับการลงรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต ส่วนผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อมีผู้คุณสมบัติถูกต้อง 2,810 คนจาก 77 พรรค⁵¹ และมีการเสนอชื่อผู้ที่จะเป็นนายกรัฐมนตรี 71 ชื่อจาก 46 พรรค

46 AFP, “Dozens of new political parties register in run up to Thai poll”, The Straits Times, 2 มีนาคม 2561, <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/thailands-election-commission-opens-registration-for-new-parties>

47 The Nation, “Fifteen new political parties get approval”, 13 เมษายน 2561, <http://www.nationmultimedia.com/detail/politics/30343087>

48 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561, มาตรา 45

49 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561, มาตรา 57

50 กกต.ได้รับชื่อผู้สมัครแบบแบ่งเขต 11,181 ชื่อ แต่พิจารณาว่าขาดคุณสมบัติ 389 ชื่อ

51 กกต.ได้รับชื่อผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อ 2,917 ชื่อ แต่พิจารณาว่าขาดคุณสมบัติ 107 ชื่อ

ตัวแทนและผู้สมัครจากพรรคการเมืองในวันรับสมัครเลือกตั้งในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2562 ที่สนามกีฬาเยาวชนไทย-ญี่ปุ่น ดินแดง กรุงเทพฯ (ที่มา: The Nation)

กระบวนการสมัครรับเลือกตั้งไม่ได้มีเหตุการณ์ผิดปกติอะไรนัก แต่ช่วงเวลาหลังจากการสมัครรับเลือกตั้งและการเสนอชื่อผู้จะเป็นนายกรัฐมนตรีนั้นก็เต็มไปด้วยประเด็นโต้แย้งที่เกิดจากกฎระเบียบกำกับพรรคการเมืองที่เป็นเทคนิคมากเกินไปภายใต้พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองและตัวรัฐธรรมนูญเอง ขณะที่ตัวกระบวนการสมัครนั้นไม่ได้มีการอธิบายมากนัก แต่กฎหมายที่ผูกโยงกันหลายฉบับทำให้พรรคการเมืองถูกยุบได้ง่ายขึ้นด้วยเรื่องทางเทคนิค จากการศึกษาพบว่าระบบกฎหมายดังกล่าวไม่ได้แยกแยะระหว่างพรรคกับตัวบุคคลในพรรค และเกิดกรณีที่การละเมิดของสมาชิกพรรคสามารถนำไปสู่การยุบพรรคได้ พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองมีบทบัญญัติในแนวทางนี้ อย่างเช่น มาตรา 44, 45, 46, 72 และ 74 เป็นต้น ผลก็คือ กฎหมายเหล่านี้มีบทลงโทษที่หนักเกินไปโดยทั้งพรรคต้องรับโทษจากการกระทำผิดของสมาชิกคนใดคนหนึ่ง นอกจากนี้ระบบการเลือกตั้งยังไม่อนุญาตให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยอิสระ การจำกัดดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิทางการเมืองของบุคคลดังที่ระบุไว้ในตัวชี้วัดดีสี่ว่าด้วยการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตย⁵² และโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ⁵³

52 Dili Indicators of Democratic Elections (ตัวชี้วัดดีสี่ว่าด้วยการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตย), มาตรา II(ข)(4): “ผู้สมัครรับเลือกตั้งอิสระจะต้องได้รับอนุญาตให้แข่งขันในการเลือกตั้ง”

53 ความเห็นทั่วไปลำดับที่ 25 ต่อกติกาแห่งประเศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ย่อหน้า 17: “สิทธิของบุคคลในการลงสมัครรับเลือกตั้งไม่ว่าจะถูกจำกัดอย่างไม่สมเหตุสมผลด้วยการกำหนดให้ผู้สมัครต้องเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองหรือต้องสังกัดพรรคการเมืองใด”

ประเด็นที่ถกเถียงกันมากที่สุดประเด็นหนึ่งคือการยุบพรรคไทยรักษาชาติ (ทษช.) ที่เป็นหนึ่งในพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องกับพรรคเพื่อไทย กกต.เชื่อว่าพรรคทษช.กระทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหลังจากเสนอชื่อตุลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เป็นนายกรัฐมนตรี⁵⁴ 12 ชั่วโมงหลังการประกาศเสนอชื่อที่สร้างความตกตะลึงดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชโองการเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “เป็นการกระทำที่ขัดต่อโบราณราชประเพณี [...] ถือเป็นการกระทำที่มีบังควรไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง⁵⁵” กกต.จึงพิจารณาไม่รับรองการเสนอชื่อตุลกระหม่อมหญิงฯ เป็นนายกรัฐมนตรีและยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้ยุบพรรคทษช. ตามกฎหมายจารีตที่อ้างถึงอย่างคลุมเครือ ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินตามคำร้องของกกต.ในวันที่ 7 มีนาคม ให้ยุบพรรคทษช.โดยทันที ตัดสิทธิผู้บริหารพรรค 14 คนจากการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นการตั้งพรรค ลงสมัครรับเลือกตั้ง หรือเป็นผู้บริหารพรรคเป็นเวลา 10 ปี การยุบพรรคส่งผลให้ผู้สมัครของพรรคทษช.ทุกคนสิ้นสภาพการเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในคราวนี้⁵⁶ เนื่องจากว่ากระบวนการเลือกตั้งล่วงหน้าได้เริ่มขึ้นแล้วบางส่วนในขณะนั้น จึงมีความเป็นไปได้ว่าผู้ออกเสียงจำนวนหนึ่งได้แต่เฝ้ามองบัตรเลือกตั้งที่ตนได้กาไปแล้ว กลายเป็นบัตรเสียเนื่องจากคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ

หลายคนแสดงความเห็นว่าการจัดการเรื่องนี้ของทางการไทยดูเข้าข่ายการลุแก่อำนาจ⁵⁷ และการบิดเบือนกฎหมาย⁵⁸ พรรคทษช.เองไม่ได้อุทธรณ์คำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนบางคนที่ยังวิจารณ์คำตัดสินกำลังถูกดำเนินคดีอาญา ยกตัวอย่างเช่น เลขาธิการพรรคอนาคตใหม่นายปิยะบุตร แสงกนกกุล ถูกตั้งข้อหาดูหมิ่นศาลตามมาตรา 198 ของประมวลกฎหมาย

54 ตูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาทรงลาออกจากรัฐมนตรีศักดิ์เป็นสามัญชนเพื่อเข้าพระพิธีเสกสมรสกับชาวอเมริกัน ในปีพ.ศ. 2515 หลังจากการหย่าในปีพ.ศ. 2541 ตูลกระหม่อมฯ เสด็จนิวัติประเทศไทยเป็นการถาวรและปฏิบัติพระกรณียกิจในฐานะพระบรมวงศานุวงศ์โดยไม่ได้รับฐานันดรศักดิ์คืน หลังจากที่ได้รับเป็นผู้อุปถัมภ์และเป็นนายกรัฐมนตรีนครของพรรคไทยรักษาชาติ พระองค์ทรงโพสต์ข้อความทางอินตาแกรมประกาศว่าตนเป็น “สามัญชน” แล้ว พระองค์ “...ให้พรรคไทยรักษาชาติใช้ชื่อเพื่อเสนอตัวเป็นนายกรัฐมนตรีเป็นเพียงการแสดงสิทธิ เสรีภาพ และความไม่เอื้อเฟื้อพิเศษ ใดๆ เหนือปวงชนชาวไทยตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ”. ที่มา: The Nation, “I’m ‘now a commoner’ candidate”, 8 กุมภาพันธ์ 2562, <https://www.nationmultimedia.com/detail/breakingnews/30363777>

55 Bangkok Post, “Princess Ubolratana ‘may not take political position’”, 8 กุมภาพันธ์ 2562, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1626046/princess-ubolratana-may-not-take-political-position>

56 Bangkok Post, “Constitutional Court disbands Thai Raksa Chart”, 7 มีนาคม 2562, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1640796/constitutional-court-disbands-thai-raksa-chart>

57 Amnesty International Thailand, “Decision to dissolve political party shows restrictive environment for human rights”, 7 มีนาคม 2562, <https://www.amnesty.or.th/en/latest/news/699>

58 Eugénie Mériaux, “What is the role of a Constitutional Court in a military dictatorship? On the dissolution of Thai Raksa Chart”, New Mandala, 5 เมษายน 2562, <https://www.newmandala.org/whats-the-role-of-a-constitutional-court-in-a-military-dictatorship-on-the-dissolution-of-thai-raksa-chart/>

อาญาและข้อหาเผยแพร่ข้อมูลอันเป็นเท็จตามมาตรา 14(2) ของพ.ร.บ.อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ จากการที่เขาวិพากษ์วิจารณ์คำตัดสินยุบพรรคพชช.⁵⁹

การแก้ปัญหาร้องเรียนเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญ พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง และพ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ของ กกต.ไว้อย่างกว้างๆ ในการ “จัดหรือดำเนินการ และควบคุมดูแล” การเลือกตั้ง⁶⁰ มีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวน สั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี และสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ กกต.ไม่เพียงแต่เป็นองค์กรที่มีอำนาจถึงตุลาการเท่านั้น แต่ยังสามารถร้องต่อศาลฎีกาได้อีกด้วยหากมีข้อสงสัยว่าผู้สมัครละเมิดกฎหมายเลือกตั้ง⁶¹ หรือต่อศาลรัฐธรรมนูญหากการละเมิดตามที่กล่าวหาเกี่ยวข้องกับคณะกรรมการบริหารพรรค⁶²

กลไกแก้ปัญหาที่ไม่เอนเอียงเป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างความเชื่อมั่นของสาธารณชนต่อกระบวนการเลือกตั้ง มีผู้เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งบางส่วนระบุว่าตนไม่ค่อยเข้าใจกลไกการแก้ไขปัญหาร้องเรียนที่มีอยู่ เนื่องจากขั้นตอนดำเนินการในการจัดการปัญหาร้องเรียนเกี่ยวกับการทุจริตในการเลือกตั้งและเรื่องอื่นๆ ไม่มีความชัดเจนสำหรับพวกเขา การเปิดเผยรายการข้อร้องเรียนต่างๆ ต่อสาธารณะที่คนทั่วไปและผู้เกี่ยวข้องสามารถติดตามกรณีร้องเรียนต่างๆ ได้จะเพิ่มความโปร่งใสให้กับกระบวนการเป็นอย่างมาก ยกตัวอย่างเช่น ในอินโดนีเซีย ข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาร้องเรียนเกี่ยวกับการเลือกตั้งได้รับการเปิดเผยต่อสาธารณะอย่างเสรี

ตลอดช่วงเวลาของการเลือกตั้ง ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่มีความรู้สึกลัวกกต.ลำเอียงซึ่งอาจเห็นภาพชัดที่สุดเมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติของกกต.เกี่ยวกับกรณีร้องเรียนต่างๆ ที่มีต่อพรรคพลังประชาชน (พปช.) ที่สสช.หนุนหลัง กับที่มีต่อพรรคอื่นๆ

59 Prachatai English, “Lawsuits against Future Forward proceed after Songkran”, 18 เมษายน 2562, <https://prachatai.com/english/node/8024>

60 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, ข้อ 224-226

61 พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, มาตรา 133

62 พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, มาตรา 132

ยกตัวอย่างเช่น หลังจากพรรคพชร.จัดงานเลี้ยงโต๊ะจีนระดมทุนในเดือนธันวาคม 2561 นักการเมืองคู่แข่งและนักเคลื่อนไหวอ้างว่ามีเจ้าหน้าที่รัฐบริจาคเงินให้กับพรรคดังกล่าวโดยผิดกฎหมาย มีการร้องเรียนต่อกกต.โดยกล่าวหาว่าเงินบริจาคจากบางรายมีจำนวนสูงกว่าที่กฎหมายอนุญาต และพรรคพชร.ไม่ได้รายงานยอดเงินที่ได้จากงานนี้อย่างถูกต้องครบถ้วน⁶³ ในการตัดสินใจว่าพรรคพชร.ไม่ได้กระทำความผิด กกต.เพียงแต่สืบสวนข้อร้องเรียนตามมาตรา 74 ของพ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองที่เกี่ยวกับการรับบริจาคเงินจากต่างชาติ ซึ่งไม่ได้เป็นประเด็นร้องเรียนของผู้ร้องเรียนคนใดเลย ข้อร้องเรียนส่วนใหญ่เป็นเรื่องการกระทำความผิดตามมาตรา 76 ที่ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐบริจาคเงินให้แก่พรรคการเมือง⁶⁵ แม้แอนเฟรลจะกล่าวถึงรายละเอียดของกรณีนี้ซึ่งไม่มีการเปิดเผยต่อสาธารณะ แต่การกล่าวถึงจะสืบสวนข้อกล่าวหาร้ายแรงเกี่ยวกับการละเมิดเรื่องการรับเงินบริจาคและความกระฉับกระเฉงในการปิดปากข้อกล่าวหาให้กับพรรคพชร.ย่อมก่อให้เกิดความเคลือบแคลงต่อกกต.

ในอีกกรณีหนึ่งที่ได้รับความสนใจอย่างสูง กกต.มีคำวินิจฉัยที่ประหลาดว่านายกรัฐมนตรี พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ไม่ได้เป็นเจ้าหน้าที่รัฐและดังนั้นจึงมีสิทธิที่จะถูกเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรี⁶⁶ คำวินิจฉัยดังกล่าวมีออกมาสามวันก่อนการเลือกตั้งหลังจากสมาคมองค์การพิทักษ์รัฐธรรมนูญไทยร้องเรียนเกี่ยวกับการเสนอชื่อพล.อ.ประยุทธ์ของพรรคพชร. กกต.วินิจฉัยไปในทางเดียวกับสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินที่เชื่อว่าหัวหน้าคสช.ไม่ใช่เจ้าหน้าที่รัฐแต่ได้รับแต่งตั้งโดยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ และมีได้อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐ แม้จะไม่ชัดเจนว่าผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจวินิจฉัยเรื่องนี้หรือไม่ก็ตาม นอกจากนี้ นักเคลื่อนไหวคนหนึ่งชี้ว่าพล.อ.ประยุทธ์เคยถูกศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นเจ้าหน้าที่รัฐในอีกคดีหนึ่ง ซึ่งอย่างน้อยก็แสดงให้เห็นถึงความไม่คงเส้นคงวาเกี่ยวกับสถานะของหัวหน้าคณะรัฐประหารในมุมมองของกฎหมาย⁶⁷

63 The Nation, “Bellies full, but who paid?”, 21 ธันวาคม 2561, <http://www.nationmultimedia.com/detail/politics/30360861>

64 Bangkok Post, “Activist wants PalangPracharat donations probed”, 19 มกราคม 2562, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1614138/activist-wants-palang-pracharat-donations-probed>

65 Mongkol Bangprapa, “Anger as PPRP let off the hook”, Bangkok Post, 13 มีนาคม 2562, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1643404/anger-as-pprp-let-off-hook>

66 Thitinan Pongsudhirak, “The anatomy of a very tricky election”, Bangkok Post, 29 มีนาคม 2562, <https://www.bangkokpost.com/opinion/opinion/1652708/the-anatomy-of-a-very-tricky-election>

67 Prachatai, “Prayut the government official cannot run for PM, contends victim convicted of failing to follow the order of government official Prayut”, 20 มีนาคม 2562, <https://prachatai.com/english/node/7978>

ในอีกด้านหนึ่ง กกต. จะดำเนินการฉับไวในหลายกรณีที่เกี่ยวข้องกับพรรคฝ่ายต่อต้านคสช. เช่น ในการยื่นร้องคดีพรรคไทยรักษาชาติต่อศาลรัฐธรรมนูญในกรณีถูกกล่าวหาว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหลังจากเสนอชื่อทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เป็นนายกรัฐมนตรี กกต. ยังเพิกถอนสิทธิผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทยที่ชนะการเลือกตั้งในจังหวัดเชียงใหม่ด้วยข้อหาข้อเสียงเนื่องจากบริจาคนเงินให้วัดในช่วงการหาเสียง⁶⁸ ผู้สมัครรายนั้นปฏิเสธข้อกล่าวหาและได้ว่าเป็นเรื่องส่วนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื่องจากพระไม่มีสิทธิเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นอย่างไร การตัดสินใจเช่นนี้น่าประหลาดใจเพราะผู้สมัครรายอื่นก็บริจาคนเงินในลักษณะเดียวกันโดยไม่มีการเอาผิดอะไร ซึ่งแสดงถึงการใช้อำนาจเลือกตั้งอย่างเลือกปฏิบัติ

การนับคะแนนที่อำเภอสันป่าตอง จ.เชียงใหม่ วันที่ 26 พฤษภาคม

การเพิกถอนสิทธิผู้สมัครที่ชนะการเลือกตั้งดังกล่าวทำให้ต้องมีเลือกตั้งใหม่ทั้งเขตเป็นกรณีเดียวในการเลือกตั้งครั้งนี้ การเลือกตั้งใหม่มีขึ้นที่เขต 8 ของจังหวัดเชียงใหม่ในวันที่ 26 พฤษภาคม และแอนเฟรดได้สังเกตการณ์การเตรียมการเป็นอย่างดีของเจ้าหน้าที่เลือกตั้งและการลงคะแนนที่เป็นไปอย่างสงบ อย่างไรก็ตาม ผู้ใช้สิทธิบางรายก็แสดงอาการไม่เข้าใจว่าทำไมตนถึงต้องมาลงคะแนนเลือกตั้งอีกรอบซึ่งบ่งบอกว่าพวกเขาไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอจากเจ้าหน้าที่จัดการเลือกตั้งในพื้นที่ มีการหักมุมอย่างพิสดารเกิดขึ้นคือ การเลือกตั้งใหม่ส่งผลให้พรรคไทยรักธรรมที่ได้ 33 คะแนนจากที่เคยได้ 57 คะแนนเมื่อวันที่ 24 มีนาคม ต้องสูญเสียที่นั่งเพียงหนึ่งเดียวที่ได้มาจากระบบบัญชีรายชื่อไปเนื่องจากการต้องคำนวณ

68 The Nation, “Pheu Thai candidate dismisses allegations, demands review of orange card”, 26 เมษายน 2562, <https://www.nationmultimedia.com/detail/politics/30368419>

คะแนนเสียงใหม่⁶⁹ กฎหมายเลือกตั้งกำหนดว่าหากมีการประกาศผลการเลือกตั้งเพิ่มขึ้นภายในระยะเวลาหนึ่งปี ก็ให้คำนวณคะแนนเสียงและจัดสรรที่นั่งแบบบัญชีรายชื่อใหม่ทุกครั้งไป⁷⁰

นอกจากการเลือกตั้งใหม่ที่เชียงใหม่แล้ว ก็มีความผิดพลาดเล็กๆ น้อยๆ ในวันเลือกตั้งที่ต้องได้รับการแก้ไข มีการจัดการเลือกตั้งใหม่ระดับหน่วยเลือกตั้ง 6 หน่วยที่กรุงเทพฯ ลำปาง ยโสธร เพชรบูรณ์ และพิษณุโลก เพราะจำนวนบัตรลงคะแนนไม่ตรงกับจำนวนผู้มาใช้สิทธิ⁷¹ ในเขตหนึ่งของจนครปทุมมีการนับคะแนนใหม่ถึง 5 ครั้งกว่ากต.จะรับรองผลได้ ซึ่งพรรคอนาคตใหม่แสดงความกังวลผลการเลือกตั้งนี้เนื่องจากผู้สมัครของตนกลายมาเป็นที่สอง⁷² นอกจากนี้ ผู้สมัคร 11 รายถูกตัดสิทธิหลังการเลือกตั้งเนื่องจากเป็นสมาชิกพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคหรือไม่ก็เป็นสมาชิกพรรคมาไม่ถึง 90 วัน⁷³ แม้ว่าการตัดสินเหล่านี้จะกระทำตามกฎหมาย แต่การตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครเป็นหน้าที่ที่กต.ควรทำให้เสร็จก่อนวันเลือกตั้งเพื่อไม่ให้เกิดการใช้สิทธิของผู้ที่ลงคะแนนให้กับผู้สมัครเหล่านี้ต้องเสียไป

ประเด็นใหญ่ประเด็นหนึ่งในช่วงการเลือกตั้งคือการถือหุ้นในธุรกิจสื่อของผู้สมัคร กฎหมายเลือกตั้งห้ามผู้สมัครเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใดๆ⁷⁴ ก่อนการเลือกตั้ง ภูเบศร์ เห็นหลอด ผู้สมัครพรรคอนาคตใหม่ในเขตหนึ่งของจังหวัดสกลนคร เป็นผู้สมัครคนแรกที่ถูกตัดสิทธิด้วยสาเหตุดังกล่าว เขาได้ใช้แบบฟอร์มมาตรฐานในการจดทะเบียนตั้งบริษัทของตัวเองที่เปิดโอกาสให้บริษัทสามารถออกหนังสือพิมพ์และประกอบกิจการสื่อได้ในอนาคต⁷⁵ กรณีเช่นนี้เป็นเรื่องทำกันทั่วไปสำหรับคนที่ เป็นเจ้าของกิจการ ณ ขณะที่เขียนรายงานนี้ เขายังเป็นผู้สมัครเพียงรายเดียวที่ถูกตัดสิทธิด้วยเหตุนี้ทั้งที่มีการร้องเรียนแบบเดียวกันต่อผู้สมัครจากพรรคอื่นด้วยเช่นกัน

69 Bangkok Post, “Chiang Mai victory gives bloc zero political gain”, 27 พฤษภาคม 2562, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1684688/chiang-mai-victory-gives-bloc-zero-political-gain>

70 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, มาตรา 129

71 The Nation, “Miscount cases in KhonKaen solved, fresh voting at six polling stations”, 19 เมษายน 2562, <https://www.nationmultimedia.com/detail/breakingnews/30367936>

72 The Thaiger, “EC dogged by new controversy after poll re-run in Nakhon Pathom”, 30 เมษายน 2562, <https://thethaiger.com/hot-news/elections/ec-dogged-by-new-controversy-after-poll-re-run-in-nakhon-pathom>

73 The Nation, “11 election candidates disqualified”, 2 พฤษภาคม 2562, <https://www.nationmultimedia.com/detail/politics/30368750>

74 รัฐธรรมนูญปี 2560, มาตรา 98(3) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, มาตรา 42(3)

75 Bangkok Post, “Abuse of media share law a growing concern”, 27 เมษายน 2562, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1668132/media-share-minefield>

ที่เป็นข่าวครึกโครมมากที่สุดคือกรณีของธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ ที่ถูกกล่าวหาว่าไม่ได้โอนหุ้นธุรกิจสื่อก่อนสมัครรับเลือกตั้ง นายธนาธรชี้แจงว่าตนขายหุ้นดังกล่าวไปก่อนการสมัครกว่าสองเดือนแล้ว แต่กกต.ก็ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญในวันที่ 16 พฤษภาคมด้วยเหตุผลทางกฎหมายที่ดูอ่อนปวกเปียก⁷⁶ ศาลรัฐธรรมนูญยังไม่มีคำวินิจฉัยออกมาแต่มีคำสั่งให้นายธนาธรหยุดการปฏิบัติหน้าที่ส.ส.จนกว่าจะมีคำวินิจฉัยซึ่งนายธนาธรปฏิบัติตามหลังจากเข้าร่วมกล่าวคำปฏิญาณตนในวันเปิดประชุมสภา

ประเด็นการถือหุ้นสื่อขยายตัวลุกลามไปอย่างรวดเร็ว โดยพรรคเพื่อไทยและพรรคอนาคตใหม่ย้อนเอาคืนด้วยการร้องเรียนให้ตรวจสอบคุณสมบัติการเมืองฝ่ายตรงข้ามในประเด็นเดียวกันนี้⁷⁷ ในวันที่ 12 มิถุนายน ประธานสภาผู้แทนราษฎรคนใหม่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยกรณีของ 41 ส.ส.จาก 6 พรรคการเมือง⁷⁸ และในวันที่ 14 มิถุนายนก็มีการร้องเรียนต่อกกต.ให้ตรวจสอบส.ส. 16 คนจากสองพรรคการเมืองในประเด็นดังกล่าว⁷⁹ ในขณะที่ทุกคนเห็นด้วยว่าผู้สมัครไม่ควรมียศสิทธิ์ใดๆ เหนือสื่อในช่วงการหาเสียงเลือกตั้ง ทว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายได้ถูกบิดผันไปเกินความสมเหตุสมผล และบรรดาพรรคการเมืองก็พากันกอดคอแลกหมัดให้ร่วงไปตามกัน

เวลานี้มีคดีความจำนวนมากที่ยังรอการวินิจฉัย แอนเฟรลไม่ล่วงรู้รายละเอียดของแต่ละคดีเนื่องจากไม่มีการเปิดเผยต่อสาธารณะ ความกังวลมีมากขึ้นเรื่อยๆ เกี่ยวกับการทำงานของกกต.ที่จากผลงานที่ผ่านมาถูกมองว่าไม่คงเส้นคงวาและบางครั้งก็เลือกปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมาย กกต.และศาลควรจัดการข้อร้องเรียนทั้งหมดอย่างโปร่งใสและเป็นแบบเดียวกันหมดให้สมกับการรับหน้าที่สำคัญของตน และสื่อสารต่อสาธารณะให้ชัดเจนว่ากำลังทำอะไรและเพราะเหตุใด

76 Teeranai Charuvastra, “EC asks Court to rule on disqualifying Thanathorn”, Khaosod English, 16 พฤษภาคม 2562, <http://www.khaosodenglish.com/politics/2019/05/16/ec-asks-court-to-rule-on-disqualifying-thana-thorn/>

77 Bangkok Post, “Media share minefield”, 27 เมษายน 2562, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1668132/media-share-minefield>

78 The Nation, “Pro-junta bloc hit by shares storm”, 13 มิถุนายน 2562, <https://www.nationmultimedia.com/detail/politics/30371010>

79 NNT, “EC petitioned to probe alleged media share holdings of 16 MPs”, 14 มิถุนายน 2562, <https://news.thaivisa.com/article/36464/ec-petitioned-to-probe-alleged-media-share-holdings-of-16-mps>

บรรยากาศการเลือกตั้ง

ช่วงหาเสียง

ถึงแม้ว่าคำสั่งหัวหน้าคสช. ที่ 3/2558 จะถูกยกเลิกไปในปลายปี 2561 และอนุญาตให้มีการชุมนุมทางการเมืองได้เป็นครั้งแรกนับแต่การยึดอำนาจก็ตาม การหาเสียงเลือกตั้งก็ยังไม่เริ่มขึ้นจนกระทั่งต้นปี 2562 เนื่องจากพรรคการเมืองต่างๆ ยังคงไม่แน่ใจว่าตนสามารถทำอะไรได้บ้าง⁸⁰ ในขณะเดียวกันนายกรัฐมนตรี พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา มีเวลามากกว่าหนึ่งปีในการตระเวนเดินสายไปทั่วประเทศขณะที่ฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองไม่สามารถทำได้ รัฐบาลของเขาจัด “การประชุมक्रम.สัญจร” ตลอดทั้งปี 2560 และ 2561 เดินทางไปทั่วประเทศด้วยเงินภาษีของประชาชน ซึ่งถูกวิจารณ์ว่าเป็นอุบายในการหาเสียงที่ผิดกฎหมายและก่อนเวลาอันควร^{81,82} เมื่อพล.อ. ประยุทธ์ได้รับการเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีโดยพรรคพชร. กกต. ก็ถูกเรียกร้องให้วินิจฉัยเรื่องนี้ และแล้วกกต. ก็วินิจฉัยให้นายกรัฐมนตรีจัดประชุมक्रम. สัญจรต่อไปได้โดยสะดวก⁸³

ในการเลือกตั้งปี 2562 นี้ วิธีการหาเสียงของพรรคการเมืองต่างๆ โดยมากก็ยังเป็นแบบเดิมที่เคยทำมาคือ การเดินไปตามบ้าน การติดป้ายข้างถนน การใช้รถหาเสียง และการปราศรัยในที่ชุมนุม ทว่าในพื้นที่ชนบท การสัมผัสกับการหาเสียงมักจำกัดอยู่กับการดูโทรทัศน์และฟังวิทยุชุมชน ดังนั้นคนชนบทจึงมีโอกาสดูรับข้อมูลข่าวสารน้อยกว่าที่ควร กฎหมายเลือกตั้งห้ามการโฆษณาหาเสียงทางวิทยุและโทรทัศน์ พรรคการเมืองจึงได้แต่อาศัยช่วงเวลาที่ถูกจัดให้เพื่อโฆษณาตัวเอง

80 Masayuki Yada, “Thai anti-junta parties hold back campaigns in fear of arrest”, Nikkei Asian Review, 18

ธันวาคม 2561, <https://asia.nikkei.com/Politics/Thai-anti-junta-parties-hold-back-campaigns-in-fear-of-arrests>

81 The Nation, “Prayut denies mobile Cabinet meetings are political ploy”, 25 กรกฎาคม 2561, <http://www.nationmultimedia.com/detail/breakingnews/30350733>

82 Sasiwan Mokkhasen, “With no elections in sight, why is Prayut campaigning so hard?”, Khaosod English, 4 ตุลาคม 2560, <http://www.khaosodenglish.com/news/2017/10/04/no-elections-sight-prayuth-campaigning-hard/>

83 The Nation, “Prayut allowed to continue mobile cabinet meetings”, 1 กุมภาพันธ์ 2562, <http://www.nationmultimedia.com/detail/politics/30363328>

พรรคการเมืองและผู้สมัครหลายคนพากันหาเสียงโดยอาศัยช่องทางโซเชียลมีเดีย แต่กฎระเบียบที่เข้มงวดที่กำกับการหาเสียงทางออนไลน์กำหนดให้ผู้สมัครต้องแจ้งกกต.ล่วงหน้าก่อนจะทำการหาเสียงออนไลน์ มีข้อกำหนดทางกฎหมายอันซับซ้อนเพื่อป้องกันการเผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือการใส่ความหมิ่นประมาท ซึ่งมีรายละเอียดยุ่งยากจนผู้สมัครหลายคนไม่อยากจะใช้ช่องทางออนไลน์มากนักหรือไม่ก็หยุดใช้บัญชีโซเชียลมีเดียของตัวเองไปเลยเพื่อกันไว้ก่อน⁸⁴ ทั้งนี้มีข้อจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเช่นนั้น บรรยากาศการหาเสียงโดยรวมก็เปิดโอกาสให้มีการถกเถียงสาธารณะในหมู่พรรคการเมือง ผู้สมัคร และฝ่ายต่างๆ ซึ่งไม่สามารถทำได้ในช่วงเกือบห้าปีภายใต้การปกครองของทหาร

พรรคการเมือง 27 จาก 80 พรรคที่ลงนามเลือกตั้งร่วมลงนามในสัญญาที่จัดโดยภาคประชาสังคมที่เป็นการให้คำมั่นว่าจะหาเสียงเลือกตั้งด้วยกระบวนการที่มีจรรยาบรรณ และจะจัดตั้งรัฐบาลหลังการเลือกตั้งไปโดยเคารพเสียงและความต้องการของประชาชน⁸⁵ สัญญาดังกล่าวเป็นความริเริ่มร่วมกันของมูลนิธิองค์กรกลางเพื่อประชาธิปไตยหรือพีเน็ตซึ่งเป็นกลุ่มจับตาการเลือกตั้งในประเทศ และสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ขณะที่ความพยายามของภาคประชาสังคมที่มุ่งหวังให้การรณรงค์หาเสียงเป็นไปอย่างสันตินั้นเป็นสิ่งที่น่าสนับสนุน แต่จะเป็นการดียิ่งขึ้นหากกกต.เป็นหัวหอกในงานนี้เสียเองซึ่งน่าจะทำให้มีพรรคการเมืองจำนวนมากขึ้นมาร่วมให้คำมั่นสัญญาเช่นนี้

บรรยากาศการรณรงค์หาเสียงที่แอนเฟรลสังเกตการณ์ในจังหวัดต่างๆ ดูเป็นไปโดยสันติและปลอดจากความรุนแรงหรือการฝ่าฝืนระเบียบการเลือกตั้งสำคัญใดๆ แต่บรรยากาศการหาเสียงที่ค่อนข้างสงบเสงี่ยมเช่นนี้ถูกหลายฝ่ายมองว่าเป็นผลสะท้อนของกฎระเบียบการเลือกตั้งที่เข้มงวดของกกต. ที่ทำให้พรรคการเมืองและผู้สมัครต่างพากันหาเสียงอย่างรักษาตัวเองและไม่เผชิญหน้าเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดกฎระเบียบข้อไหนเข้า นอกจากนี้ ความกลัวการคุกคามจากทางการและนักการเมืองที่มีอิทธิพลก็ทำให้ประชาชนไม่เอากรองเรียนหรือแสดงความเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมฉ้อฉลใดๆ ที่อาจมีในการเลือกตั้ง

ประเด็นที่หลายฝ่ายมักหยิบยกขึ้นมาคือความไม่เสมอหน้ากันระหว่างพรรคการเมืองต่างๆ บนสนามเลือกตั้ง ทั้งที่กกต.มีหน้าที่ต้องดูแลให้ทุกฝ่ายได้รับโอกาสเท่าเทียมกัน ผู้ใช้สิทธิ

84 Hannah Ellis-Petersen, "Thailand's military junta cracks down on social media ahead of the election", The Guardian, 29 มกราคม 2562, <https://www.theguardian.com/world/2019/jan/26/thailands-military-junta-cracks-down-on-social-media-ahead-of-election>

85 Bangkok Post, "27 parties sign up to 10-point poll pledge", 22 ธันวาคม 2561, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1598834/27-parties-sign-up-to-10-point-poll-pledge>

และฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่ให้สัมภาษณ์หลายคนบอกว่าตนเชื่อว่ากระบวนการรณรงค์หาเสียง “ไม่เป็นธรรม” และถูกออกแบบมาเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อพรรคที่สนับสนุนคสช. พรรคที่สนับสนุนคสช. ถูกมองว่าทำอะไรได้อย่างเสรีมากกว่าพรรคอื่นเพราะได้รับการปฏิบัติจากรัฐบาลและกกต. ด้วยความอ่อนอ่อนผ่อนปรนต่างไปจากพรรคอื่น เช่น การใช้นโยบายประชานิยมของพล.อ. ประยุทธ์กับการขึ้นเวทีหาเสียงทั่วประเทศก่อนยกเลิกคำสั่งห้ามการทำกิจกรรมทางการเมืองและการหาเสียง เป็นต้น

ขณะที่แอนเฟรลชื่นชมกับการรณรงค์หาเสียงที่เป็นไปโดยสันติ แต่ก็มีเหตุการณ์ที่ทั้งสื่อและพรรคการเมืองรายงานเกี่ยวกับพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงที่เป็นการเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและมีเจตนาคุกคามรังควานมากกว่าการดูแลความมั่นคง ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทยและประชาธิปไตยรายงานว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงบุกเข้าตรวจค้นบ้านหรือสำนักงานของตนในวันที่ 21 มีนาคมโดยไม่มีหมายค้นหรือเหตุอันควร การกระทำดังกล่าวโดยขาดเหตุผลรองรับทำให้ผู้สมัครและครอบครัวรู้สึกถูกคุกคาม ซึ่งขัดกับบรรยากาศการรณรงค์หาเสียงที่เสรี มีพิกัดต้องกล่าวว่าเหตุการณ์เช่นนี้ยิ่งทำลายภาพพจน์ของฝ่ายความมั่นคงซึ่งควรวางตัวเป็นกลางอยู่ตลอดเวลาและควรดูแลให้ผู้สมัครและผู้ใช้สิทธิสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งได้อย่างปลอดภัย ในวันที่ 7 มีนาคม ผู้บัญชาการทหารบก พล.อ.อภิรัชต์ คงสมพงษ์ ก็ได้ทำสิ่งที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนด้วยการประกาศว่าจะสนับสนุนรัฐบาลที่จงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์เท่านั้น⁸⁶

ในส่วนของการใช้จ่ายในการหาเสียง กฎหมายปัจจุบันกำหนดให้มีเขตการเงินการใช้จ่ายที่เป็นเกณฑ์ที่กำหนดมาจากการรับฟังความคิดเห็นจากทุกพรรค และช่วยในการตรวจสอบรายงานการเงินของพรรคการเมืองหลังการเลือกตั้ง แต่แอนเฟรลไม่สามารถหาข้อมูลได้ว่ามีกรรับฟังความคิดเห็นจากพรรคใดบ้างและเมื่อใด พรรคต่างๆ มีเวลา 90 วันหลังจากวันเลือกตั้งที่จะต้องยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายต่อกกต. ซึ่งจะได้รับการเปิดเผยต่อสาธารณะ⁸⁷ นอกจากนี้ กฎระเบียบในปัจจุบันยังไม่ได้กำหนดให้ผู้สมัครและพรรคต้องเปิดเผยว่าตนใช้จ่ายไปเท่าใดในการหาเสียงทางโซเชียลมีเดียและอินเทอร์เน็ต และไม่ว่าพรรคควรทำอย่างไรกับบหาเสียงที่ยังเหลือ พรรคการเมืองที่แอนเฟรลได้พบแสดงความกังวลว่ากกต. จะมีการดำเนินการกฎระเบียบที่คลุมเครือเกี่ยวกับการใช้จ่ายในการหาเสียงอย่างไร

86 Teeranai Charuvastra, “Army chief swears to only back gov’t loyal to the King”, Khaosod English, 7 มีนาคม 2562, <http://www.khaosodenglish.com/politics/2019/03/07/army-chief-swears-to-only-back-govt-loyal-to-king/>

87 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มาตรา 67

ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลยังได้ทำหน้าที่ติดตามช่วงเวลาหลังยุติการหาเสียงด้วย พวกเขา รายงานว่าไม่พบความผิดปกติหรือการละเมิดกฎระเบียบการเลือกตั้งใดๆ

ความรับรู้ข้อมูลของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

จากการสัมภาษณ์โดยผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรล พบว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยทั่วไปมีข้อมูลเพียงพอในการตัดสินใจเลือกลงคะแนน อย่างไรก็ตาม ผู้สังเกตการณ์บางคนรายงานว่าผู้ใช้สิทธิออกจากจะแสดงความตื่นเต้นที่จะได้ใช้สิทธิเลือกตั้งอีกครั้งแล้วยังแสดงถึงความเข้าใจผิดที่เกิดจากการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งมาน้อย นำเสียดายที่กกด.ไม่ได้ประชาสัมพันธ์กฎระเบียบและขั้นตอนต่างๆ เป็นเวลาเพียงพอก่อนล่วงหน้า ดังนั้นจึงยังตอกย้ำความรู้สึกไม่ไว้วางใจในกระบวนการเลือกตั้งที่มีอยู่แล้ว นอกจากนี้ องค์กรประชาสังคมและสื่อก็ยังแสดงความไม่คอยรู้เกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้ง ดังนั้นจึงไม่สามารถช่วยแบ่งเบาสถานการณ์ได้ การขาดการประสานงานระหว่างภาคประชาสังคม สื่อ และกกด. โดยเฉพาะในเรื่องของการเปิดเผยขั้นตอนการลงคะแนน เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ข้อมูลข่าวสารมีการไหลเวียนอย่างกระพร่องกระแพร่งเช่นนี้

การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เป็นสิ่งสำคัญในการทำให้ผู้มีสิทธิมีความเข้าใจกระบวนการเลือกตั้งนั้นเป็นไปอย่างจำกัด กกด.และองค์กรต่างๆ ดำเนินการรณรงค์ทางโซเชียลมีเดียและเผยแพร่เอกสารเช่น แผ่นพับ หนังสือที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการลงคะแนนและผู้สมัคร แต่ก็ทำในระยะเวลาไม่นานก่อนการเลือกตั้ง ผู้สังเกตการณ์ของเรา รายงานว่าเอกสารเหล่านี้บางส่วนมีข้อมูลผิดพลาดเกี่ยวกับผู้สมัคร และก็มีแจกจ่ายแต่ในเมืองเป็นส่วนใหญ่ ในการช่วยส่งเสริมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร มหาวิทยาลัยต่างๆ ร่วมกับกลุ่มจับตาการเลือกตั้งในประเทศเช่น วีวอตช์ (WeWatch) และพีเน็ต ได้ริเริ่มกิจกรรมการให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยหวังที่จะสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการเลือกตั้งให้แก่นักศึกษาและผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรก

กกด.เผยแพร่แอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือที่ออกแบบมาเป็นอย่างดีชื่อว่า “สมาร์ทโหวต (Smart Vote)” มีข้อมูลที่เชื่อมโยงกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เช่น ที่ตั้งของหน่วยเลือกตั้งและรายชื่อผู้สมัครในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลบางส่วน เช่นที่เกี่ยวกับขั้นตอนการลงคะแนนหรือนับคะแนนนั้นค่อนข้างพื้นเกินไป หากให้ข้อมูลในรายละเอียดมากกว่านี้อาจจะช่วยป้องกันการกบฏหรือการเกิดความสับสนในคูหาเลือกตั้งได้ แอปดังกล่าวถูกดาวน์โหลด

มากกว่า 100,000 ครั้งจากกูเกิ้ลเพลย์สโตร์ ซึ่งเป็นเรื่องดีแต่ก็น้อยเกินไปสำหรับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กับสาธารณชนอย่างกว้างขวาง และน่าเสียดายว่าข้อมูลเหล่านี้ไม่ได้ปรากฏอย่างเด่นชัดอยู่บนเว็บไซต์ของกกต.อย่างที่ควรจะเป็น

ในกรุงเทพฯ และพื้นที่เมืองต่างๆ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัครและพรรคการเมืองผ่านทางสื่อแบบเดิมและโซเชียลมีเดียได้ ในขณะที่คนในชนบทมีแนวโน้มที่จะใช้สื่อแบบเดิมมากกว่า การเดินทางเสียงตามบ้าน การแจกจ่ายแผ่นพับ และเวทีปราศรัยเป็นช่องทางตรงที่สุดในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายของพรรคและเป็นช่องทางหลักของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิส่วนใหญ่บอกว่าการยกเลิกตลอดจนการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยสื่อโทรทัศน์เช่น เดอะสแตนด์ฮาร์ด วอยซ์ทีวี หรือไทยพีบีเอส ช่วยให้แนวทางในการเลือกลงคะแนนของตน

สื่อและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

จากการประเมินของฟรีด้อมเฮ้าส์ซึ่งเป็นองค์กรจับตาด้านสื่อที่มีชื่อเสียง สื่อไทย “ไม่เสรี” ในปี 2561 โดยพิจารณาจากตัวชี้วัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและสถานการณ์ในประเทศ⁸⁸ พัฒนาการทางการเมืองในช่วงห้าปีที่ผ่านมาที่มีการแบ่งขั้วทางการเมืองอย่างมากเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการลดพื้นที่แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อในช่วงก่อนถึงการเลือกตั้งปี 2562 ถูกควบคุมและจำกัดมากกว่าในช่วงการเลือกตั้งทั่วไปปี 2554 จากการสำรวจความคิดเห็นของ 32 พรรคการเมืองเมื่อเร็วๆ นี้โดยสหพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อสิทธิมนุษยชน (International Federation for Human Rights หรือ FIDH) พบว่าสิทธิมนุษยชนไม่ได้เป็นประเด็นสำคัญสำหรับพวกเขาและพวกเขาก็เพียงแค่แสดงความสนับสนุนอย่างจำกัดเท่านั้นต่อมาตรการที่จะปรับปรุงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ พรรคส่วนใหญ่ก็ไม่เต็มใจที่จะให้คำมั่นกับการจำกัดบทบาทของกองทัพในการเมืองไทย⁸⁹

ตั้งแต่ยึดอำนาจในปี 2557 คสช.ได้ใช้การปิดกั้นข้อมูลข่าวสาร การข่มขู่ และการดำเนินคดีอย่างเป็นระบบ เพื่อสยบสื่ออิสระ คำสั่งคสช.ที่ 41/2559 กักกันดูแลการเผยแพร่ข้อมูล

88 Freedom House, “Freedom in the World 2018: Thailand Profile”, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/thailand>

89 FIDH, “More shadows than lights in political parties’ human rights commitments”, 14 มีนาคม 2562, <https://www.fidh.org/en/region/asia/thailand/more-shadows-than-lights-in-political-parties-human-rights>

ข่าวสารต่อสาธารณะ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ซึ่งมีอำนาจสั่งระงับการออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาสาระที่ก่อให้เกิดการล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือที่มีเนื้อหากระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ได้รับความคุ้มครองไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางวินัย ผู้ได้รับความเสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากทางราชการตามพ.ร.บ. ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ เสรีภาพทางวิชาการก็ยังคงถูกจำกัดด้วย การอภิปรายและสัมมนาในมหาวิทยาลัยในหัวข้อที่ถือว่าอ่อนไหวทางการเมืองถูกจับตาหรือถูกสั่งให้ยกเลิกโดยเจ้าหน้าที่รัฐ

มีเหตุการณ์ที่สื่อถูกปิดและถูกระงับการออกอากาศอย่างเช่น วอยซ์ทีวี และการสั่งห้ามนิเทศสารดีโคโนมิสต์ด้วยคำสั่งคสช. (เช่น คำสั่งที่ 97/2557 และ 103/2557) และมีคำประกาศอื่นๆ จำนวนมากที่อาศัยมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญชั่วคราวที่ให้อำนาจครอบคลุมแก่หัวหน้าคสช. ในการออกคำสั่งใดๆ ที่ถือว่า “ชอบด้วยกฎหมายและรัฐธรรมนูญนี้และเป็นที่สุด” คำสั่งของคสช. ที่กล่าวถึงข้างต้นให้อำนาจครอบคลุมแก่กสทช. ในการควบคุมเสรีภาพของสื่อ ประกาศคสช. ฉบับที่ 97/2557 ที่ห้ามมิให้บุคคลและสื่อทั้งหมดเชิญนักวิชาการหรือผู้ที่เคยเป็นข้าราชการมาให้สัมภาษณ์หรือแสดงความคิดเห็น และห้ามสื่อทั้งหมดนำเสนอข้อมูลข่าวสารตามลักษณะ 7 ข้อคล้ายกับในประกาศฉบับที่ 18/2557 หลังจากนั้นมีการประกาศฉบับที่ 103/2557 แก้ไขประกาศฉบับที่ 97 โดยห้ามการวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานของคสช. โดยมีเจตนาไม่สุจริตและด้วยข้อมูลอันเป็นเท็จ

พีชทีวี (Peace TV) สถานีโทรทัศน์ที่มีกิจการรัฐบาลถูกสั่งพักการออกอากาศสองครั้งโดยกสทช. ในเดือนกุมภาพันธ์และพฤษภาคม 2561 เนื่องจากนำเสนอเนื้อหาที่ “ยั่วยุ” คสช. ได้ออกคำสั่งหลายฉบับที่กสทช. นำมาใช้อย่างเข้มข้นที่เป็นการจำกัดควบคุมสื่อไม่ให้ทำงานได้อย่างเสรีและเป็นอิสระ

นอกจากนี้ยังมีคำสั่งอื่นๆ เช่น คำสั่งหัวหน้าคสช. ที่ 41/2559 ที่ให้อำนาจกสทช. ปิดสื่อที่ไม่ให้ความร่วมมือกับคสช. หรือนำเสนอข่าวสารที่เป็นภัยต่อความมั่นคง พร้อมด้วยมาตรา 37 ของพ.ร.บ. การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ คำสั่งหัวหน้าคสช. ที่ 3/2558 เรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติ ที่ออกมามีได้มาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญชั่วคราวปี 2557 ยังขยายอำนาจของกองทัพอ่างกว้างขวาง

ไม่เพียงแต่สื่อกระแสหลักเท่านั้น แต่โซเชียลมีเดียหรือที่มักเรียกกันว่าสื่อทางเลือกก็ตกอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวดของการด้วย บทบัญญัติทางกฎหมายที่มีอยู่ เช่น พ.ร.บ.อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ที่เพิ่งแก้ไขใหม่ ข้อหาข่มขู่ปลุกปั่น (มาตรา 116 ของประมวลกฎหมายอาญา) และข้อหาหมิ่นประมาท (มาตรา 326 และ 333 ของประมวลกฎหมายอาญา) ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการข่มขู่และสยบการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลหรือกองทัพ ผู้นำพรรคอนาคตใหม่ นายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ พร้อมด้วยผู้บริหารพรรคสองคน จารุวรรณ ศรีนัยเกตุ และไกลก้อง ไททยการ ถูกตัวแทนคสช.แจ้งความในข้อหาร่วมกันนำเข้าสู่วระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศหรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชนตามมาตรา 14(2) ของพ.ร.บ.อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ จากการที่ทั้งสามร่วมกันจัดรายการเฟซบุ๊กไลฟ์ในวันที่ 29 มิถุนายน 2561 แม้แต่เลขาธิการพรรคอนาคตใหม่ นายปิยะบุตร แสงกนกกุล ก็ถูกตั้งข้อหาด้วยมาตราเดียวกันนี้และข้อหาหมิ่นศาลตามมาตรา 198 ของประมวลกฎหมายอาญา จากการอ่านแถลงการณ์เกี่ยวกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคไทยรักษาชาติ

ในส่วนของพรรคเพื่อไทยซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านหลัก นายพิชัย นริพทะพันธุ์ นายวัฒนา เมืองสุข และแกนนำพรรคคนอื่นๆ ก็ถูกตั้งข้อหาข่มขู่ปลุกปั่นและความผิดตามพ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ พ.ด.อ.เสรีพิศุทธิ์ เตมียาเวส หัวหน้าพรรคเสรีรวมไทยก็ถูกแจ้งความในข้อหาทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ด้วยเช่นกัน พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 ผ่านสภานิติบัญญัติท่ามกลางเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากสาธารณะเกี่ยวกับอำนาจที่กว้างขวางในการสอดส่องควบคุมกิจกรรมออนไลน์ของบุคคล แนวทางปฏิบัติที่เข้มงวดของกกต.เกี่ยวกับการณรงค์หาเสียงที่เน้นกิจกรรมทางโซเชียลมีเดียของพรรคและผู้สมัครนั้นถูกมองว่ามุ่งเป้าไปที่พรรคการเมืองที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ใช้งานโซเชียลมีเดียอย่างคึกคัก นักวิเคราะห์การเมือง องค์กรเอกชนระหว่างประเทศและในประเทศหลายราย ระบุว่า การปราบปรามทางการเมือง การปิดกั้นสื่อ การเข้าถึงสื่อที่ไม่เท่าเทียม บทบาทของวุฒิสภาที่กองทัพแต่งตั้ง และการขาดความเป็นอิสระและความไม่เป็นกลางของกกต. คือปัจจัยที่ทำให้การเลือกตั้งไม่เสรีและไม่เป็นธรรม

ถึงจะรู้ทั้งรู้ว่าต้องเผชิญผลทางกฎหมายอย่างไรบ้าง สื่อก็ยังคงทำหน้าที่อย่างแข็งขันตลอดช่วงการเลือกตั้ง การปิดปากตัวเองที่กลายเป็นปกติวิสัยในสังคมไทยเป็นประเด็นที่มักถูกกล่าวถึงโดยคนทำงานสื่อและกลุ่มประชาสังคมที่เฝ้าสังเกตการณ์กับผู้สังเกตการณ์ของเรา ฝ่าย

ต่างๆ ที่ให้สัมภาษณ์มองว่าการปิดปากตัวเองของสื่อในช่วงก่อนการเลือกตั้งปี 2562 เป็นผลจากความกลัวที่ถูกปลูกฝังมาเป็นเวลาหลายปีก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง ด้วยการจำกัดพื้นที่สำหรับความคิดเห็นทางการเมืองโดยเฉพาะในสื่อกระแสหลักเช่นนี้ แอนเฟรลจึงอยากจะเน้นย้ำข้อกังวลเกี่ยวกับการจำกัดการเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญและหลากหลายโดยสาธารณชน

องค์กรประชาสังคม องค์กรจับตาการเลือกตั้งในประเทศ และองค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ

ถึงแม้ภาคประชาสังคมจะประสบความสำเร็จในการมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญปี 2540 ซึ่งเป็นก้าวสำคัญสู่กระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมือง แต่การพัฒนาประชาสังคมก็ถูกขัดขวางโดยระบบราชการและการตกอยู่ใต้อำนาจทหารเป็นเวลานาน การมีพื้นที่ประชาคมแบบเปิดน่าจะมีส่วนช่วยในการตรวจสอบ จับตา และทำให้เจ้าหน้าที่และหน่วยงานรัฐต้องมีความรับผิดชอบ เป็นการเสริมสร้างอำนาจให้กับประชาชนด้วยการเผยแพร่ความคิดและข้อมูลข่าวสาร และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน

การจำกัดเสรีภาพของสื่อ ความไม่อดทนอดกลั้นต่อการวิพากษ์วิจารณ์ เป็นการจำกัดการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม และการกุมอำนาจอย่างกระชับแน่นของคณะรัฐประหารที่ควบคุมบังการกิจการสาธารณะทุกอย่างส่งผลกระทบต่อองค์กรภาคประชาชนส่วนใหญ่ ปัญหานี้ถูกซ้ำเติมยิ่งขึ้นไปอีกด้วยสภาพแตกแยกแบ่งฝักแบ่งฝ่ายและความไม่ไว้วางใจกันที่เกาะกินภาคประชาชนอันเป็นผลจากการเมืองที่แบ่งขั้วต่อสู้กัน ด้วยเหตุนี้ การเลือกตั้งทั่วไปปี 2562 จึงมีการเข้าร่วมสังเกตการณ์ของคนไทยอย่างจำกัด โดยมีเพียงองค์กรจำนวนหนึ่งเท่านั้น การลดจำนวนลงขององค์กรประชาสังคมที่ทำหน้าที่จับตาการเลือกตั้งสะท้อนถึงการควบคุมโดยผู้นำในอดีตที่ไม่เป็นประชาธิปไตยที่เป็นไปในเชิงโครงสร้างและยังคงดำรงอยู่ ในการเลือกตั้งครั้งนี้ ผู้สังเกตการณ์ในประเทศรวมทั้งหมดยังมีไม่มากพอที่จะครอบคลุมหน่วยเลือกตั้งได้แม้เพียงร้อยละ 10

ในบรรดากลุ่มผู้ติดตามการเลือกตั้งในประเทศ มูลนิธิองค์กรกลางเพื่อประชาธิปไตยหรือพีเน็ตและ WeWatch⁹⁰ เป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ที่สุด และทำหน้าที่อย่างซื่อสัตย์ซื่อในบางพื้นที่ในการบันทึก ติดตาม และประเมินสถานการณ์การเลือกตั้ง การลงพื้นที่ของผู้

90 WeWatch, "Preliminary Statement on 2019 Thai General Election", 29 มีนาคม 2562, <https://drive.google.com/file/d/1eFbzEPVlqzhfok9Q73rXo6tql7BpfFj/view>

สังเกตการณ์จำนวน 2,929 คนทั้งระยะสั้นและระยะยาวทั่วประเทศพร้อมด้วยผู้ให้ข้อมูลหลัก 1,000 คน จาก WeWatch และเกือบ 600 คนจากพีเน็ตทำให้ภารกิจจับตาการเลือกตั้งประสบความสำเร็จโดยมีข้อค้นพบจำนวนมาก ด้วยจุดประสงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย ส่งเสริมการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม และสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยองค์กรเหล่านี้ได้จับตาสถานการณ์ก่อนการเลือกตั้ง ในวันเลือกตั้ง และหลังการเลือกตั้งอย่างใกล้ชิดและมีข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่หนักแน่น

นอกเหนือจากองค์กรที่กล่าวถึงไปแล้ว ยังมีกลุ่มต่างๆ ที่ประกอบด้วยนักศึกษา นักวิชาการ และนักกิจกรรมทางสังคมได้ติดตามสถานการณ์การเลือกตั้ง และแสดงความกังวลเกี่ยวกับบทบาทที่ “เป็นปัญหา” ของกกต. กลุ่มเหล่านี้ประกอบด้วยเครือข่ายนักศึกษาติดตามการเลือกตั้ง องค์กรสมิธสันิตินักศึกษาแห่งประเทศไทย เครือข่ายนักวิชาการเพื่อสิทธิพลเมือง เครือข่ายองค์กรประชาสังคมและสิทธิมนุษยชน กลุ่มคนอยากเลือกตั้ง และสมาคมองค์การพิทักษ์รัฐธรรมนูญไทย

มีบางองค์กรที่ไม่มีกำลังคนลงพื้นที่ในช่วงเลือกตั้งแต่ก็ได้รับแรงจูงใจเพื่อการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรมในช่องทางอื่นๆ เช่น ไอลอว์ที่เป็นองค์กรจับตาด้านกฎหมายใช้โซเชียลมีเดียและเว็บไซต์ของตัวเองเผยแพร่อินโฟกราฟิกส์และบทความเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ธรณรงค์ให้ยกเลิกคำสั่งคสช. หรือเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นประโยชน์ในการให้การศึกษาแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลก็รับทราบเกี่ยวกับองค์กรประชาสังคมบางองค์กรที่ทำงานประเด็นผู้หญิงที่ได้จัดฝึกอบรมให้กับผู้หญิงที่ต้องการเข้าทำงานการเมืองในระบบด้วย

กล่าวกันว่าหลายองค์กรที่ได้รับเงินอุดหนุนจากกกต.เพื่อช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งและทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนับสนุนการทำงานของกกต. อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่มีใครทราบว่าองค์กรเหล่านั้นทำงานอย่างไรและได้รับเงินเท่าใด ถึงแม้ว่าจะไม่มีเหตุการณ์รบกวนเล่นงานองค์กรที่ดำเนินงานโดยอิสระในช่วงก่อนการเลือกตั้ง แต่ส่วนใหญ่ก็ระบุน่าว่าบรรยากาศแบ่งขั้วทางการเมืองอย่างรุนแรงและกฎหมายหมิ่นประมาทที่มีอยู่มากมายทำให้ตนจำเป็นต้องเซนเซอร์บางข้อความของตนไปบ้าง

หลังจากการผลักดันมาหลายปีขององค์กรประชาสังคมเพื่อจะทำให้การเลือกตั้งเป็นมิตรต่อผู้พิการ ในการเลือกตั้งครั้งนี้ ผู้สังเกตการณ์ของเรารายงานว่าหน่วยเลือกตั้งมีบัตรเลือกตั้งที่

ใช้อักษรเบรลล์สำหรับผู้พิการทางสายตา และมีหน่วยเลือกตั้งเคลื่อนที่ที่เอื้อต่อผู้นั่งบนรถเข็น ในกรุงเทพฯ และทั่วประเทศ แต่หน่วยเลือกตั้งส่วนใหญ่ไม่เอื้อต่อผู้มีสิทธิที่นั่งรถเข็น ส่วนใหญ่แล้ว เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งมีความกระตือรือร้นที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิการอย่างเต็มที่ แต่ดูเหมือนว่าจะไม่มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน ในด้านนี้ยังมีสิ่งที่สามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นได้อีกมากเพื่อให้ผู้พิการได้มีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างเต็มที่

ความครอบคลุมด้านเพศสภาพ

ประเทศไทยเป็นประเทศแรกๆ ในเอเชียที่ให้ผู้หญิงมีสิทธิเลือกตั้งตั้งแต่ปี 2475 และยังได้ให้สัตยาบันต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองและอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ซึ่งบัญญัติว่ารัฐภาคีต้องดำเนินการทุกอย่างที่จำเป็นเพื่อให้ผู้ชายและผู้หญิงเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ

แอนเฟรลมีความชื่นชมอย่างมากสำหรับท่าทีโดยทั่วไปของพรรคการเมืองและผู้สมัครต่างๆ ในช่วงก่อนการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2562 ในส่วนที่เกี่ยวกับประเด็นเพศสภาพและความจำเป็นที่จะต้องสร้างเวทีการเมืองที่ผู้ชายและผู้หญิงเท่าเทียมกัน ผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนบอกว่าได้ตั้งใจที่จะส่งผู้หญิงลงสมัครทั้งแบบแบ่งเขตและบัญชีรายชื่อมากขึ้น

ขณะที่ยังไม่มีข้อมูลแยกตามเพศสภาพอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับแง่มุมต่างๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงในการเลือกตั้งครั้งนี้ แต่อย่างน้อยก็ทราบว่าผู้หญิงมีจำนวนคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 51 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในประเทศไทย ถึงแม้ว่าผู้หญิงจะมีมากกว่าผู้ชายในแง่จำนวนประชากร จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และการออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ผู้หญิงก็ยังคงมีตัวแทนปากเสียงน้อยเกินไปในการเมืองไทย สภาพการณ์มีแนวโน้มเป็นเช่นนี้ในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมาๆ ในส่วนของการมีตัวแทนของผู้หญิงในการเมือง จากข้อมูลของยูเอ็นวีเมน ตัวแทนของผู้หญิงในสภาที่คณะรัฐประหารแต่งตั้งมีเพียงร้อยละ 5 เศษๆ ในปี 2560 ทำให้ไทยอยู่ในอันดับล่างๆ สุดของ 90 ประเทศที่ได้รับการจัดอันดับ⁹¹

91 Dumrongkiat Mala, "Women poorly represented as lawmakers", Bangkok Post, 7 พฤศจิกายน 2561, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1571138/women-poorly-represented-as-lawmakers>

นอกจากนี้ ในสภาชุดที่แต่งตั้งในปี 2557 มีผู้หญิงเพียงร้อยละ 5.4 (ร้อยละ 5 ในปี 2554) โดยมีเพียง 13 ที่นั่งจาก 240⁹² ความแตกต่างนี้ยังปรากฏชัดในการเลือกตั้งปี 2562 ด้วย มีผู้หญิง 78 คนเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรที่เปิดประชุมในเดือนพฤษภาคม 2562 โดย 53 คนเป็น ส.ส.แบบแบ่งเขตจาก 5 พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครหญิง 126 คน และ 25 คนเป็น ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อจาก 9 พรรคการเมือง⁹³ หลังจากการเลือกตั้งใหม่ที่ยิ่งใหญ่ในวันที่ 26 พฤษภาคม จำนวน ส.ส.หญิงเพิ่มขึ้นเป็น 81 คน โดยหนึ่งคนเป็น ส.ส.เขตจากพรรคอนาคตใหม่ และสองคนเป็น ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อจากพรรคประชาธิปัตย์และพปชร. ในบรรดาผู้ที่ถูกเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรี 68 คนโดยพรรคการเมือง 44 พรรค มีผู้หญิงเพียง 8 คน

พรรคเพื่อไทยซึ่งมีจำนวน ส.ส.หญิงมากที่สุดในสภาชุดปัจจุบันเป็นพรรคที่ทำให้ประเทศไทยมีนายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกและคนเดียวคือ ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา พรรคเพื่อไทยก็โดดเด่นด้วยการเสนอชื่อผู้หญิงเป็นรัฐมนตรีคือ สุรารัตน์ เกยุราพันธุ์⁹⁴ ที่มีภาพพจน์นักการเมืองหญิงแกร่ง อีกเรื่องหนึ่งที่ควรกล่าวถึงคือบทบาทและการมีส่วนร่วมของชุมชนคนข้ามเพศในฐานะผู้สมัครจากหลายพรรคและเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายพรรค ผู้ถูกเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งคือ พอลลีน งามพริ้ง จากพรรคมหาชน⁹⁵ เป็นคนข้ามเพศ เช่นเดียวกับ ส.ส.อีกสี่คน⁹⁶ เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่คนข้ามเพศเข้าสู่สภา ซึ่งเป็นก้าวสำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย

อย่างไรก็ตาม ถึงจะมีตัวเลขต่างๆ เหล่านี้และไม่ปรากฏว่ามีการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงในการลงคะแนนหรือลงสมัครรับเลือกตั้ง แต่ผู้ใช้สิทธิหลายคนบอกกับผู้สังเกตการณ์ของแอนเพรลว่าการมีตัวแทนของผู้หญิงในการเมืองไทยยังคงเป็นไปในเชิงสัญลักษณ์เป็นส่วนใหญ่ ผู้ใช้สิทธิรุ่นเยาว์ในกรุงเทพฯ รายหนึ่งบอกว่า “ผู้หญิงในการเมืองไทยเป็นเหมือนเครื่องประดับมากกว่า” และกล่าวต่อว่าการมีตัวแทนของผู้หญิงในการเมืองจะไม่มีความหมายอะไรหากนักการเมืองไม่ว่าหญิงหรือชายยังไม่ละเอียดอ่อนต่อประเด็นเพศสภาพ และเขายังสะท้อน

92 Inter-Parliamentary Union, “Women in national parliaments”, 1 กุมภาพันธ์ 2562, <http://archive.ipu.org/wmn-e/classif.htm>

93 Thaireform, “Official numbers of female MPs”, Isranews, 8 พฤษภาคม 2562, <https://www.isranews.org/thaireform/associate/76358-info76358.html>

94 Ann Babe, “Women candidates take a stance in Thailand”, Asia Times, 23 มีนาคม 2562, <https://www.asiatimes.com/2019/03/article/women-candidates-take-a-stand-in-thailand/>

95 Feliz Solomon, “What Thailand’s first transgender candidate for Prime Minister says about the first election in 8 years”, Time, 22 มีนาคม 2562, <https://time.com/longform/pauline-ngarmpring-thailand-trans-elections/>

96 AFP, “Thailand’s first cohort of transgender MPs make parliamentary history”, 6 มิถุนายน 2562, <https://www.scmp.com/news/asia/southeast-asia/article/3013416/thailands-first-cohort-transgender-mps-make-parliamentary>

ทัศนคติแบบเดียวกับผู้ใช้สิทธิหลายคนและผู้สังเกตการณ์ได้พูดคุยในหลายที่ทั่วประเทศว่า ประชาชนไทยหวังที่จะบรรลุความเท่าเทียมทางเพศสภาพที่มากกว่าการเพียงแค่มิผู้แทนหญิงในการเมืองในระบบที่ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวชนชั้นสูงและมักมีพื้นเพหรือเส้นสายทางการเมืองไม่ว่าจะอยู่ฝ่ายใดก็ตาม

ด้วยความรู้สึกทั่วไปเช่นนี้ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งชาวไทยและความไม่สมส่วนในการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในฐานะผู้ลงคะแนนกับการเป็นส.ส. มิติทางเพศสภาพที่ฝังในการเมืองไทยจึงปรากฏชัด และยังเป็นภาพเปรียบตัดชัดเจนกับคำมั่นสัญญาในระหว่างหาเสียงโดยพรรคการเมืองต่างๆ ตลอดเวลาหลายปีเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศสภาพในทางการเมือง เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงจิตสำนึกและความจริงจังในระดับที่ค่อนข้างต่ำเกี่ยวกับมิติด้านเพศสภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในหมู่ผู้นำทางการเมืองและคนออกกฎหมายที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย

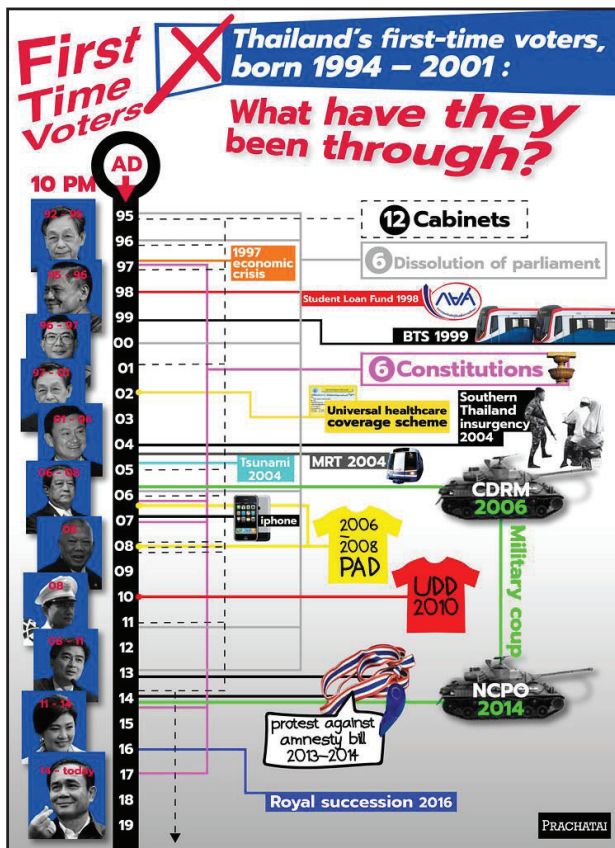
การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งของเยาวชน

แอนเฟรลพบเห็นการมีส่วนร่วมอย่างคึกคักของคนหนุ่มสาว ซึ่งเป็นคนส่วนที่มักถูกมองข้ามไปในกระบวนการทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง แอนเฟรลยินดีที่คนหนุ่มสาวของไทยได้มีบทบาทแข็งขันในการเลือกตั้งครั้งนี้ คนหนุ่มสาวที่มีจำนวนคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.1 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จึงอยู่ในฐานะที่มีความสำคัญที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองของประเทศกระทั่งหลังการเลือกตั้งไปแล้ว ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลประเมินเรื่องการมีส่วนร่วมของคนหนุ่มสาวในการเลือกตั้งล่วงหน้าและวันเลือกตั้งไว้ในทางบวก โดยพบเห็นคนหนุ่มสาวจำนวนมากฝ่าเปลวแดดออกมาลงคะแนน

ด้วยการที่การเลือกตั้งของไทยครั้งหลังสุดเกิดขึ้นในปี 2554⁹⁷ การเลือกตั้งปี 2562 จึงมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรกจำนวนมากคือกว่า 6 ล้านคนหรือเท่ากับร้อยละ 13.74 ของผู้มีสิทธิทั้งหมด เทียบกับเพียงร้อยละ 1.96 ในปี 2554 นอกจากนี้ยังควรเน้นย้ำถึงการที่คนหนุ่มสาวเหล่านี้เติบโตมาในช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงพลิกผันอย่างรุนแรงของไทย และไม่เคยได้รู้จักเสถียรภาพทางการเมืองเลยตลอดทั้งชีวิต

97 Anna Lawattanatrakul, "A country for the young: first-time voters in the 2019 general election and how they can change the face of Thai politics", Prachatai English, 23 มีนาคม 2562, <https://prachatai.com/english/node/7984>

ปฏิเสธไม่ได้เลยว่า คนหนุ่มสาวมีพลังที่ส่งผลอย่างมากต่อการกำหนดทิศทางของการเลือกตั้งครั้งนี้ โดยมีส่วนร่วมทั้งในฐานะผู้สังเกตการณ์ สมาชิกพรรคการเมือง ประชาสังคม และสื่อ และยังดูไม่น่าเชื่อมากขึ้นไปอีกเมื่อพิจารณาว่าตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมาเจ็ดปีที่ผ่านมาการเมืองติดอยู่ในปลัก พวกเขาแทบไม่มีประสบการณ์โดยตรงกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองใดเลยเนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองที่ปิดกั้น

อินโฟกราฟิกแสดงลำดับเหตุการณ์สำคัญในการเมืองไทย
ตลอดทั้งชีวิตของผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรก (ที่มา: ประชาไทอังกฤษ)

ในการสนทนากลุ่มย่อยหลายครั้งที่แอนเพรจัดขึ้นที่กรุงเทพฯ การเลือกตั้งได้ฟื้นความมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่สร้างสรรค์ในหมู่นักศึกษาโดยเข้าร่วมการถกเถียงทั้งที่เป็นทางการและไม่ทางการอย่างเสรีเกี่ยวกับสถานการณ์ประชาธิปไตยของไทย ถือเป็นพัฒนาการในทางบวกอย่างยิ่งเมื่อคำนึงถึงลักษณะอนุรักษ์นิยมสูงของสังคมไทยที่ไม่สนับสนุนการแสดงออกทางการเมืองที่เข้มข้น ปรากฏการณ์เดียวกันนี้เกิดขึ้นในโซเซียลมีเดียด้วย โดยคนหนุ่มสาวมีปากมีเสียงเป็นอย่างมากเกี่ยวกับนโยบายที่ตัวเองสนใจ แสดงการสนับสนุนด้วยการใช้มีมอินโฟกราฟิก และกระแทกดนตรี การมีบทบาทคึกคักในโซเซียลมีเดียของคนหนุ่มสาวส่งผลให้เกิดการผุดขึ้นมาของพรรคอนาคตใหม่ที่ประกอบด้วยนักการเมืองรุ่นหนุ่มสาวเป็นส่วนใหญ่⁹⁸

WeWatch กลุ่มจับตาการเลือกตั้งของคนหนุ่มสาวที่รวมตัวกันขึ้นมาใหม่กลายเป็นกลุ่มที่เอาการเอางานและมีพลังมากที่สุดกลุ่มหนึ่งในประเทศ โดยมีส่วนสังเกตการณ์ประมาณ 2,600 คนทั่วประเทศ นักกิจกรรมคนหนุ่มสาวหลายคนยังได้นำการประท้วงการจัดการเลือกตั้งที่ผิดพลาดโดยใช้รูปแบบการแสดงออกที่สร้างสรรค์⁹⁹ การแสดงความเห็นต่างอย่างสร้างสรรค์ที่น่าสนใจอันหนึ่งคือวงแร็ปที่ออกเพลงประท้วงการเมืองที่มีเพลงหนึ่งวิจารณ์การแต่งตั้งวุฒิสมาชิก 250 คนไม่นานก่อนการเลือกตั้ง¹⁰⁰ วงนี้มีชื่อว่า แร็ปต่อต้านเผด็จการ (Rap Against Dictatorship) ได้รับความสนใจจากทั่วโลกและได้รับรางวัลสิทธิมนุษยชนอันทรงเกียรติ¹⁰¹ เพลงของพวกเขามีพลังส่งผลกระทบต่อนักกิจกรรมทางการเมืองของคนหนุ่มสาวในประเทศเป็นอย่างมาก แอนเพรหวังว่าพลังจากการมีส่วนร่วมของคนหนุ่มสาวจะยังคงดำเนินและได้รับการสนับสนุนต่อไปหลังจากการเลือกตั้งผ่านไปแล้ว

98 Ken Lohatepanont, "The future Thailand's junta fears the most", Asia Times, 11 มีนาคม 2562, <https://www.asiatimes.com/2019/03/article/the-future-thailands-junta-fears-the-most/>

99 James Buchanan, "Netwit's 'shoe protest' against the Election Commission: how bodily taboos become forms of dissent", Prachatai English, 17 เมษายน 2562, <https://prachatai.com/english/node/8022>

100 Rap Against Dictatorship, "250 สอพลอ (250 Bootlickers)", Youtube, 22 มีนาคม 2562, <https://www.youtube.com/watch?v=9GSdVFO5U8>

101 Teeranai Charuvastra, "Anti-junta rappers awarded creative dissent prize", Khaosod English, 27 พฤษภาคม 2562, <http://www.khaosodenglish.com/politics/2019/05/27/anti-junta-rappers-awarded-creative-dissent-prize/>

การซื้อเสียงและการใช้ทรัพยากรของรัฐโดยมิชอบ

มีการกล่าวหาว่ามีการซื้อเสียงอย่างกว้างขวางตลอดช่วงเวลาการหาเสียงของการเลือกตั้งครั้งนี้ เมื่อวันเลือกตั้งใกล้เข้ามา คำกล่าวหาดังกล่าวก็มีแต่จะเพิ่มขึ้นและเต็มไปด้วยหมิ่นโทเชียวลมีเดีย นอกจากนี้ในการเลือกตั้งครั้งนี้ ผู้มีสิทธิและพรรคการเมืองและผู้สมัครยังกังวลและกลัวอย่างมากเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของรัฐโดยมิชอบเพื่อเป็นประโยชน์ต่อพรรคการเมืองที่อยู่ฝ่ายรัฐบาล กรอบกฎหมายของประเทศตั้งแต่ปี 2557 จนถึงการเลือกตั้งปี 2562 และหลังการเลือกตั้งให้อำนาจที่ล้มเหลวแก่คสช. และส่งผลให้ฝ่ายต่างๆ เชื่ออย่างมากว่ามีการใช้อำนาจรัฐและทรัพยากรของรัฐอย่างฉ้อฉลเพื่อความได้เปรียบทางการเมือง

ตลอดระยะเวลาทำหน้าที่ ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลรวบรวมรายงานเกี่ยวกับการซื้อเสียงและการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องในช่วงการหาเสียงทั้งในเมืองและชนบทโดยการพูดคุยกับผู้มีสิทธิและฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนรายงานจากสื่อ มีการรายงานอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับการปฏิบัติโดยมิชอบ แต่ถึงกระนั้นส่วนใหญ่ก็ไม่ได้มีการร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการสืบสวน แม้บางส่วนของรายงานเหล่านี้หาที่มาที่ไปไม่ได้ แต่มีจำนวนมากที่น่าเชื่อถือ นอกจากหาหลักฐานไม่ได้แล้ว เหตุผลโดยมากที่ให้สำหรับทำไมไม่ร้องเรียนกรณีทุจริตเลือกตั้งอย่างเป็นเรื่องเป็นราวก็คือความไม่เชื่อถือในความเป็นกลางของเจ้าหน้าที่ที่จะทำการตรวจสอบ ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สังเกตการณ์ของเราสัมภาษณ์แสดงความมั่นใจว่ามีการซื้อเสียงในการเลือกตั้งทุกครั้ง อันที่จริง คนไทยมักเรียกคืนก่อนวันเลือกตั้งว่า “คืนหมาหอน” เนื่องจากหวั่นจะแจกจ่ายเงินตามบ้านเป็นโค้งสุดท้าย อย่างไรก็ตาม ในการเลือกตั้งครั้งนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนบอกว่าตนไม่สามารถแยกแยะได้โดยง่ายว่าคนนี้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าหน้าที่รัฐหรือว่าทำงานให้กับพรรคการเมือง ทำให้ไม่รู้จะทำอะไรและลงเลแม้แต่จะคิดร้องเรียน

ที่น่าสนใจคือ ขณะที่การพยายามขัดขวางการซื้อเสียงมากยิ่งขึ้นได้เพิ่มความน่าเชื่อถือในความสุจริตของการเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิชาวไทยก็แสดงความชัดเจนอย่างน่าทึ่งเวลาตัดสินใจว่าจะเลือกใคร ในการให้สัมภาษณ์กับผู้สังเกตการณ์ของเราหลายคนยอมรับอย่างขำๆ ว่าตนรับเงินจากพรรคการเมืองหรือผู้สมัคร ขณะเดียวกันก็ประกาศว่าจะเลือกผู้สมัครที่ตนอยากเลือกในวันเลือกตั้งจริงๆ แล้วฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลได้พบส่วนใหญ่แสดงความสงสัยว่าการซื้อเสียงจะมีผลต่อผู้ใช้สิทธิสักแค่ไหน แม้ผู้มีสิทธิจำนวนมากยังคงรับเงินที่เสนอให้ซึ่งทำกันอย่างกว้างขวางในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา แต่พวก

เขาก็มีช่องทางมากขึ้นในการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัครเนื่องจากการสื่อสารรูปแบบใหม่ๆ และดังนั้นจึงน่าจะตกอยู่ใต้อิทธิพลชักจูงน้อยลง เราก็ได้แต่หวังว่านี่จะทำให้การซื้อเสียงที่มีมายาวนานหมดสิ้นไปในอนาคต

นอกจากนี้มีการกล่าวหาเกี่ยวกับการใช้โครงการสวัสดิการของรัฐในการหาเสียง ในช่วงหลายเดือนก่อนการเลือกตั้ง คสช.ได้เริ่มโครงการสวัสดิการหลายอย่างโดยมุ่งเป้าที่คนกลุ่มต่างๆ ในสังคม กลุ่มเป้าหมายโดยมากเป็นผู้มีรายได้น้อย ผู้สูงอายุ และข้าราชการบำนาญทั่วประเทศ เรื่องนี้เป็นหนึ่งในข้อพิพาทกรณีหลักที่มีต่อรัฐบาล โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งหลากหลายตั้งคำถามต่อช่วงเวลาดำเนินการที่ดูจะบังเอิญจนเกินไปของโครงการต่างๆ เหล่านี้และบอกว่าเข้าข่ายการใช้ทรัพยากรของรัฐโดยมิชอบ

โครงการหนึ่งใช้เงินมากถึง 8.69 หมื่นล้านบาท โดยเป็นการแจกเงินสด 5.66 พันล้านบาทให้กับผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 11.3¹⁰² ล้านคน อย่างไรก็ตาม รัฐบาลก็ปฏิเสธครั้งแล้วครั้งเล่าว่าไม่ใช่การใช้งบประมาณรัฐหาเสียง พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ยืนยันว่าเป็นแค่เรื่องบังเอิญ¹⁰³ ที่โครงการเหล่านี้มีขึ้นในช่วงใกล้จะมีการเลือกตั้ง และไม่ใช่โครงการประชานิยมหรือมีเหตุจูงใจทางการเมือง แต่เป็นการทำงานต่อเนื่องกันมา

การใช้ทรัพยากรของรัฐโดยมิชอบด้วยการเกี่ยวโครงการสวัสดิการของรัฐเข้ากับการหาเสียงนั้นดำเนินไปอย่างทั้งกว้างขวางและลึกลับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความคล้ายคลึงกันของชื่อ “โครงการประชารัฐสวัสดิการ” กับชื่อพรรคตัวแทนของคสช. “พรรคพลังประชารัฐ” และการที่รัฐมนตรีหลายคนในรัฐบาลคสช.กลายเป็นผู้บริหารพรรคที่ตกย้ำความรับรู้เข้าใจของคนทั่วไปถึงความเชื่อมโยงระหว่างนโยบายที่ดำเนินการอยู่กับแผนงานเศรษฐกิจของพรรค พปชร.¹⁰⁴ ความใกล้ชิดเช่นนี้ปรากฏชัดตลอดช่วงเวลาก่อนการเลือกตั้ง โดยนักการเมืองหลายคนหาเสียงบนความนิยมในโครงการสวัสดิการดังกล่าวที่ถึงกับได้รับการจัดสรร

102 Wichit Chantanumsiri, “Welfare handout half depleted in 3 days”, Bangkok Post, 12 ธันวาคม 2561, <https://www.bangkokpost.com/business/news/1592158/welfare-handout-half-depleted-in-3-days>

103 Wichit Chantanumsiri & Chatrudee Therapat, “PM insists cash splurge not populist as poll looms”, Bangkok Post, 21 พฤศจิกายน 2561, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1579298/pm-insists-cash-splurge-not-populist-as-poll-looms>

104 Kas Chanwapee, “Govt sops to poor raise questions of propriety”, The Nation, 21 พฤศจิกายน 2561, <http://www.nationmultimedia.com/detail/politics/30358983>

ประมาณเพิ่มขึ้นอีกในช่วงสัปดาห์สุดท้ายของการหาเสียง โดยมีการเพิ่มจำนวนผู้ได้รับประโยชน์จากกองทุนประชารัฐขึ้นเป็น 14 ล้านคน¹⁰⁵

โครงการอื่นๆ นอกจากนี้ก็มี “โครงการบ้านล้านหลัง” ของธนาคารอาคารสงเคราะห์ที่ปล่อยกู้สำหรับซื้อบ้านไม่เกิน 1 ล้านบาทด้วยอัตราดอกเบี้ยต่ำตามระดับเงินเดือนที่กำหนด การเพิ่มเงินช่วยค่าครองชีพให้กับข้าราชการบำนาญที่ได้รับเงินบำนาญต่ำกว่าเดือนละ 10,000 บาทให้รวมเป็น 10,000 บาท¹⁰⁶ และนโยบายอื่นๆ เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการช่วยเหลือชาวนา ชาวสวนปาล์มน้ำมัน และชาวสวนยางพารา ล้วนถูกมองว่าเป็นประชานิยมเช่นกัน¹⁰⁷ โครงการสวัสดิการของรัฐเช่นนี้คือแนวทางนโยบายเศรษฐกิจหลักในการหาเสียงของพรรคพชร. ทำให้พรรคได้ประโยชน์จากนโยบายที่ได้รับความนิยมของรัฐบาลคสช.

แอนเฟรลอยากจะทำด้วยเหตุที่มีความเคลือบแคลงสงสัยในหมู่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของรัฐโดยมิชอบ ว่างบประมาณของประเทศเป็นของประชาชนไทยทุกคน และไม่ควรถูกนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ประชานิยมในช่วงเวลาของการเลือกตั้งที่มีความละเอียดอ่อน รัฐบาลควรแสดงความรับผิดชอบและใช้ทรัพยากรของรัฐไปในทางที่จะไม่ถูกมองว่าเอื้อประโยชน์ต่อพรรคการเมืองหรือกลุ่มใดเพื่อความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

105 Peter Janssen, “Populism back in vogue in electoral Thailand”, Asia Times, 21 มีนาคม 2562, <https://www.asiatimes.com/2019/03/article/populism-back-in-vogue-in-electoral-thailand/>

106 Siri and Theparat, “PM insists cash splurge not populist as poll looms”, Bangkok Post, 21 พฤศจิกายน 2561, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1579298/pm-insists-cash-splurge-not-populist-as-poll-looms>

107 Supatsak Pobsuk, “Observations on the Thai Election 2019”, Focus on the Global South, 1 เมษายน 2562, <https://focusweb.org/observations-on-the-thai-election-2019/>

กระบวนการลงคะแนน

การเลือกตั้งล่วงหน้า

ประเทศไทยจัดให้มีการเลือกตั้งล่วงหน้าเพื่อให้ประชาชนทุกคนได้มีโอกาสลงคะแนน และเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของทุกคน มีการเปิดให้ลงทะเบียนทั้งทางออนไลน์และที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานทะเบียนท้องถิ่นตั้งแต่วันที่ 28 มกราคมถึง 19 กุมภาพันธ์ โดยมีผู้ลงทะเบียนทั้งสิ้น 2,752,119 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงมาก เมื่อพิจารณาว่าแทบไม่มีการประชาสัมพันธ์เรื่องนี้และระยะเวลาที่เปิดให้ลงทะเบียนสิ้นสุดลงกว่าหนึ่งเดือนก่อนวันเลือกตั้ง

ในช่วงวันที่ 4 ถึง 16 มีนาคม ผู้มีสิทธิที่อยู่ต่างประเทศเป็นกลุ่มแรกที่ได้ใช้สิทธิเลือกตั้งที่สถานทูตหรือสถานกงสุลไทย 94 แห่งทั่วโลก จากผู้มีสิทธิที่อยู่ต่างประเทศที่ลงทะเบียนไว้จำนวน 119,232 คน มีผู้ใช้สิทธิร้อยละ 84.7 ที่ประสบปัญหาหลายอย่างในหน่วยเลือกตั้งหลายแห่ง¹⁰⁸ ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งเผชิญกับการเข้าแถวยาวเหยียด ข้อมูลผู้สมัครที่ไม่ถูกต้อง และบัตรลงคะแนนที่ส่งทางไปรษณีย์มาถึงล่าช้าหรือส่งผิดที่ ทั้งหมดนี้แสดงถึงความไม่พร้อมในการเตรียมการของกกต.และสถานทูตที่ทำหน้าที่จัดการลงคะแนน

ปัญหาอีกประการหนึ่งที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งล่วงหน้าในต่างประเทศคือความล่าช้าในการส่งบัตรเลือกตั้งประมาณ 1,500 ใบจากผู้ใช้สิทธิในนิวซีแลนด์ซึ่งไม่ถูกนำไปยังหน่วยเลือกตั้งที่เหมาะสมทันกำหนดเวลา 5 โมงเย็นของวันที่ 24 มีนาคม และตั้งนั้นจึงถูกถือเป็นบัตรเสีย เรื่องนี้สร้างความผิดหวังให้กับผู้ใช้สิทธิจำนวนมากที่ปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ แล้วแต่ก็ต้องเสียสิทธิไปเนื่องจากการขาดการวางแผนที่ดีของหน่วยงานที่จัดการเลือกตั้ง กกต.และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่ต้องดูแลให้พลเมืองไทยทุกคนได้ใช้สิทธิขั้นพื้นฐานของตนในการออกเสียงเลือกตั้ง

¹⁰⁸ Anna Lawattanatrakul, "Voter suppression or mismanagement? Thais face obstacles as overseas voting begins", Prachatai English, 15 มีนาคม 2562, <https://prachatai.com/english/node/7974>

ทหารเข้าแถวเพื่อลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าที่จ.นครราชสีมา

การเลือกตั้งล่วงหน้ามีขึ้นในวันอาทิตย์ที่ 17 มีนาคม และเป็นจุดเริ่มต้นของการลงคะแนนเลือกตั้งในประเทศไทย โดยมีผู้ออกมาใช้สิทธิกว่า 2.2 ล้านคนซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 87 ของผู้ที่ลงทะเบียน ถึงแม้ว่าปกติการเลือกตั้งล่วงหน้าก็มักจะมีสัดส่วนผู้ออกมาใช้สิทธิสูงกว่าในวันเลือกตั้งอยู่แล้ว ส่วนหนึ่งเป็นเพราะผู้ที่ลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้ามักมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งมากกว่าคนทั่วไปอยู่ แต่ก็ยังแสดงให้เห็นเจตจำนงของผู้ใช้สิทธิที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งครั้งแรกในรอบหลายปีของไทย

ผู้สังเกตการณ์ของแอนเพรสายงานว่าการเลือกตั้งล่วงหน้าเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย โดยกระบวนการลงคะแนนโดยทั่วไปมีความรัดกุมและโปร่งใส และไม่มียารงานความรุนแรงหรือการละเมิดกฎหมายสำคัญใดๆ อย่างไรก็ตาม ผู้มาใช้สิทธิต้องต่อแถวยาวเหยียดที่หน่วยเลือกตั้งหลายแห่งในบรรดา 385 หน่วยทั่วประเทศ ถึงจะมีการวางกำลังเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งจำนวนมากก็ตาม สภาพแน่นขนัดที่หน่วยเลือกตั้งทำให้ผู้มาใช้สิทธิจำนวนมากต้องเข้าแถวรอหลายชั่วโมง และมีจำนวนหนึ่งที่กลับไปโดยไม่ได้ลงคะแนนเสียง ปัญหานี้น่าจะหลีกเลี่ยงได้หากมีการจัดเลือกตั้งล่วงหน้าเป็นเวลาสองวันเหมือนในการเลือกตั้งที่ผ่านมาแทนที่จะเป็นหนึ่งวันอย่างในคราวนี้ ดังนั้น เราจึงเสนอให้กกต.พิจารณาขยายระยะเวลาการเลือกตั้งล่วงหน้าในการเลือกตั้งครั้งนี้

ในวันเลือกตั้งล่วงหน้ามีการจัดการที่ผิดพลาดหลายกรณี โดยมีความไม่คงเส้นคงวาในการใช้กฎระเบียบของเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งและคำบ่นจากผู้ใช้สิทธิและพรรคการเมืองถึงการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ยังไม่เพียงพอ เรื่องเด่นที่สุดคือ ในหลายหน่วยเลือกตั้งผู้มาใช้สิทธิได้รับบัตรเลือกตั้งผิด ซึ่งเป็นความผิดพลาดที่กท.ยอมรับว่าจะส่งผลให้คะแนนของคนเหล่านั้นต้องถูกทิ้งไป หน่วยเลือกตั้งล่วงหน้าบางหน่วยโดยเฉพาะในกรุงเทพฯ ไม่มีเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัคร และยังมีกรณีที่ใช้สิทธิไม่มีชื่อในบัญชีรายชื่อเนื่องจากการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าทางออนไลน์เกิดความผิดพลาดหรือไม่ก็มีขั้นตอนการลงทะเบียนที่ยุ่งยากเกินไป

ข้อมูลผู้สมัครที่หายไปในวันเลือกตั้งล่วงหน้าที่เขตบางซื่อ กรุงเทพฯ

โดยรวมแล้ว การเลือกตั้งล่วงหน้าทำให้ผู้ใช้สิทธิ สื่อ และผู้สังเกตการณ์ ได้เห็นภาพชัดเจนของระดับความเตรียมพร้อมของกท. ถึงแม้การจัดการเลือกตั้งในวันที่ 17 มีนาคมจะดำเนินไปได้ค่อนข้างดี แต่ก็มีสิ่งบ่งชี้ถึงการให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้มีสิทธิในระดับต่ำและการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งที่ไม่ได้ผล ซึ่งทั้งสองสิ่งก็แสดงออกมาในระดับที่กว้างขวางกว่าในวันที่ 24 มีนาคมซึ่งเป็นวันเลือกตั้ง กท.และหน่วยงานอื่นๆ ไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นในหมู่ประชาชนในกระบวนการลงคะแนน โดยเฉพาะการขนย้ายและเก็บรักษาหีบบัตรเลือกตั้งล่วงหน้าที่ก่อให้เกิดคำถามมากมาย ดังนั้น เราขอเสนอแนะให้กท.เปิดเผยมากกว่านี้ในอนาคตเกี่ยวกับกระบวนการและมาตรการดูแลป้องกันต่างๆ ที่ได้ดำเนินการ

วันเลือกตั้ง: เปิดหน่วย ลงคะแนน ปิดหีบ และนับคะแนน

ในวันเลือกตั้ง ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลกระจายไปตามพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อสังเกต การเปิดหน่วยเลือกตั้ง การลงคะแนน การปิดหีบ และการนับคะแนน คณะของเราประกอบ ด้วยผู้สังเกตการณ์จากนานาชาติ 34 คนทำหน้าที่สังเกตการณ์หน่วยเลือกตั้ง 492 หน่วยใน 30 จังหวัดทั่วประเทศในวันเลือกตั้ง และอีก 12 หน่วยในการเลือกตั้งซ่อมที่เขต 8 ของ เชียงใหม่ในวันที่ 26 พฤษภาคม

โดยรวมแล้ว ผู้สังเกตการณ์รายงานว่าการเลือกตั้งดำเนินไปด้วยความสงบเรียบร้อย ไม่พบ การจำกัดขัดขวางการเคลื่อนย้ายโดยเสรีของประชาชน และการลงคะแนนก็ได้รับการปกปิด เป็นความลับ การได้พบปะกับผู้มาใช้สิทธิจากหลากหลายอาชีพทำให้ได้เห็นถึงความรู้สึกตื่น เต็นยินดีที่ได้ลงคะแนนเลือกตั้งอีกครั้งและความหวังว่าสถานการณ์ในประเทศจะดีขึ้นเมื่อมี การจัดตั้งรัฐบาลใหม่ สถานการณ์เป็นเช่นนี้ทั้งในพื้นที่ชนบทและในเมือง การเลือกตั้งประสบ ความสำเร็จได้ก็ต้อยกให้เป็นความดีความชอบของเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งที่คอย ดูแลอำนวยความสะดวกให้กับผู้มาใช้สิทธิ นอกจากนี้ ก็พบเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำหน่วย เลือกตั้งทุกหน่วยที่ไปสังเกตการณ์ ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้คนที่ออกมาใช้สิทธิ

แอนเฟรลสนับสนุนการตัดสินใจของกท.ที่กำหนดเวลาลงคะแนนในวันเลือกตั้งนานขึ้น คือ ตั้งแต่ 8 โมงเช้าถึง 5 โมงเย็น ซึ่งช่วยเพิ่มจำนวนผู้ออกมาใช้สิทธิมากยิ่งขึ้น หน่วยเลือกตั้ง เปิดตรงเวลาและมีการจัดการที่ดี ไม่พบความผิดปกติใดๆ ในการเปิดหน่วยที่เจ้าหน้าที่แสดง หีบที่ว่างเปล่า มีการปฏิบัติตามขั้นตอนในการเปิดหน่วยอย่างถูกต้อง และไม่มีเอกสารการ เลือกตั้งใดพร่องไป นี่ถือเป็นความสำเร็จอย่างมากเมื่อคำนึงว่ามีหน่วยเลือกตั้งจำนวนมาก และเวลาจำกัดในการเตรียมการ ซึ่งเป็นสิ่งที่กท.ทำได้ตลอดเวลาในการเลือกตั้งที่ผ่านมา ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลพบผู้มาใช้สิทธิเริ่มเข้าแถวกันตั้งแต่วันที่ 7 โมงเช้าในพื้นที่ที่ตน สังเกตการณ์ แถวมีความยาวที่สุดในช่วงเวลา 8 ถึง 10 โมงเช้า และสั้นที่สุดเมื่อใกล้ปิดการ ลงคะแนนในเวลาบ่าย 3 ถึง 5 โมงเย็น ขั้นตอนการลงคะแนนเริ่มด้วยการตรวจสอบบัตร ประชาชนกับบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งปรากฏว่าเป็นจุดที่เป็นคอขวดที่ทำให้เกิดแถว ยาว จากนั้นผู้ใช้สิทธิก็จะได้รับบัตรเลือกตั้งใบเดียวที่ต้องนำไปหาในคูหาเลือกตั้งที่คนอื่นมอง ไม่เห็น หลังจากกาแล้ว ก็พับเป็นสองทบและนำไปหย่อนลงหีบ น่าสนใจว่าเมื่อเสร็จสิ้นการ ลงคะแนน ผู้ใช้สิทธิไม่ได้ถูกทำเครื่องหมายด้วยหมึกที่ลบไม่ออก การใช้หมึกที่ว่าเป็นการ ปฏิบัติทั่วไปในการเลือกตั้งในเอเชียเพื่อระบุตัวบุคคลที่ได้ลงคะแนนไปแล้ว จึงเป็นการ

ป้องกันไม่ให้อำนาจลงคะแนนซ้ำได้ ผู้ใช้สิทธิแต่ละคนใช้เวลาประมาณ 5 ถึง 7 นาทีในการลงคะแนน โดยไม่รวมเวลาในการเข้าแถวที่ใช้เวลาอย่างน้อย 30 นาทีในช่วงที่คนมากที่สุด หน่วยเลือกตั้งส่วนใหญ่ที่ผู้สังเกตการณ์ของเราไปดูสะดวกต่อการเข้าถึงและให้ความสำคัญกับผู้พิการและผู้สูงอายุ ก่อนในกรณีที่ต้องมีการก้าวขึ้นสู่คูหาเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยก็สามารถช่วยยกเก้าอี้ขึ้นให้ได้ การเตรียมการที่น่าชมเชยอีกอย่างหนึ่งของกกต.คือการจัดให้มีคำแนะนำอักษรเบรลล์สำหรับผู้พิการทางสายตาซึ่งคงจะมีในทุกหน่วยเลือกตั้ง แอนเพรลสัมภาษณ์ผู้ใช้สิทธิที่พิการทางสายตาหลายคนที่ได้ใช้เครื่องมือดังกล่าว พวกเขาบอกว่ารู้สึกดีใจที่สามารถลงคะแนนได้ด้วยตัวเอง สำหรับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลืออื่นๆ ในการกอบัตรเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยก็สามารถช่วยเหลือได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม มีรายงานจากหน่วยเลือกตั้งบางแห่งถึงการปฏิบัติตามขั้นตอนและกฎระเบียบที่ไม่คงเส้นคงวา อันเป็นผลจากการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยมาไม่ดีพอหรือเจ้าหน้าที่เข้าใจแนวปฏิบัติผิดไป ในสองสามกรณีที่ไม่เกี่ยวข้องกัน เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยไม่ได้ป้องกันไม่ให้บุคคลที่ไม่ได้รับอนุญาตเข้าไปอยู่ในบริเวณคูหาเลือกตั้งหรือห้ามไม่ให้ผู้ใช้สิทธิพูดคุย

หน่วยเลือกตั้งนี้ตั้งปราจีนบุรีถูกย้ายสองสามวันก่อนวันเลือกตั้ง
ไปอยู่ข้างใต้ป้ายร้านค้าประชารัฐของรัฐบาล

กันขณะกบฏตรึงคเชนแน ซึ่งไม่ว่าจะกรณีใดก็ส่งผลให้การลงคะแนนไม่เป็นไปโดยความลับ
ควรมีการชี้แจงแนวทางปฏิบัติต่อเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยอย่างชัดเจน และมีการนำไปปฏิบัติ
อย่างเสมอกันเพื่อให้ทุกหน่วยดำเนินการอย่างสมบูรณ์พร้อมเหมือนกันหมดในอนาคต

ข้อบกพร่องอื่นๆ ที่ได้รับรายงานคือ การตรวจสอบบัตรประชาชนที่ไม่ถี่ถ้วนเพียงพอ หรือ
จุดที่ตั้งที่ไม่เหมาะสมของหน่วยเลือกตั้ง เช่น หน่วยหนึ่งถูกจัดตั้งขึ้นตรงทางเข้าของร้านค้า
“ธงฟ้าประชารัฐ” ที่ขายสินค้าราคาถูกที่ได้รับการอุดหนุนโดยรัฐบาลให้กับผู้มีรายได้น้อย
และมีชื่อคล้ายกับพรรคการเมืองที่สนับสนุนรัฐบาล อย่างไรก็ตาม การที่มีกรณีไม่งามเช่นนี้
เกิดขึ้นน้อยมากในบรรดาหน่วยเลือกตั้งกว่า 500 หน่วยที่ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลได้
ตระเวนดูก็แสดงถึงคุณภาพที่คงเส้นคงวาของกระบวนการลงคะแนนในวันเลือกตั้ง

ตลอดทั้งวันเลือกตั้ง ตามหน่วยเลือกตั้งต่างๆ พบตัวแทนพรรคการเมืองน้อยมากและผู้
สังเกตการณ์ในประเทศก็ยิ่งน้อยลงไปอีก มีขั้นตอนที่ยุ่งยากสำหรับตัวแทนพรรคที่จะมา
สังเกตการณ์ที่หน่วยเลือกตั้งโดยต้องขออนุญาตจากกกต.ก่อนล่วงหน้า การขออนุญาตที่
ทำได้ง่ายขึ้นจะทำให้มีตัวแทนพรรคและผู้สังเกตการณ์มาร่วมได้มากขึ้น ซึ่งจะช่วยเพิ่มความ
โปร่งใสและความน่าเชื่อถือของกระบวนการเลือกตั้ง องค์การประชาสังคมจำเป็นต้องลงทุน
กับการพัฒนาสร้างมวลชนสังเกตการณ์เพื่อจะได้ติดตามตรวจสอบกระบวนการเลือกตั้งและ
การเมืองในอนาคตอย่างได้ผล

บัตรรับรองจากกกต.นั้นใช้เข้าถึงหน่วยเลือกตั้งส่วนใหญ่ได้ แต่ที่บางหน่วยผู้สังเกตการณ์ของ
แอนเฟรลถูกขอให้แสดงว่าได้รับอนุญาตจากทางการอำเภอหรือเขตหรือไม่ก็ถูกขอให้อยู่นอก
บริเวณหน่วยเลือกตั้ง ซึ่งในบางกรณีทำให้เราไม่สามารถทำหน้าที่สังเกตการณ์ได้ ที่น่าเป็น
ห่วงที่สุดคือกรณีที่มีผู้สังเกตการณ์รายหนึ่งของเราถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจสั่งให้มอบข้อมูลที่เขา
จดบันทึก ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้ง ทว่าโชคดีที่เกิด
เพียงกรณีเดียว

ผู้สังเกตการณ์ของเรารายงานว่าโดยรวมแล้วการปิดหีบและการนับคะแนนเป็นไปอย่างรัดกุม
โปร่งใส และเป็นไปตามกฎระเบียบที่กกต.วางไว้ อย่างไรก็ตาม วิธีปฏิบัติของกกต.ในการ
พิจารณากำหนดบัตรบัตรเสียนั้นเป็นปัญหาเนื่องจากมีการอนุญาตให้ผู้ลงคะแนนสามารถ
เลือกวิธีกากบาทได้ 16 แบบ แต่มักไม่มีแผนภาพที่แสดงตัวอย่างของเครื่องหมายกากบาท
ที่ยอมรับได้ติดแสดงให้ประชาชนได้เห็นในช่วงเวลาของการลงคะแนน นอกจากนี้ ตัวอย่าง

ต่างๆ ที่ว่านี้ก็ไม่ได้ครอบคลุมความเป็นไปได้ทุกอย่าง ซึ่งเปิดช่องให้เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยสามารถประกาศบัตริเสียได้ตามดุลพินิจของตัวเอง กระทั่งในกรณีที่เห็นกันชัดๆ ว่าผู้ลงคะแนนมีเจตนาเช่นไร

ขณะที่แอนเฟรลยอมรับความสุจริตของการนับคะแนนในหน่วยเลือกตั้งส่วนใหญ่ที่ได้สังเกตการณ์ แต่ก็มีเหตุให้กังวลอย่างมากเกี่ยวกับความโปร่งใสของการจแน้นับและรวมคะแนนที่ผู้สังเกตการณ์ ตัวแทนพรรค หรือสื่อ ไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าถึง การนับคะแนนเสี่ยงจากการเลือกตั้งล่วงหน้าที่มีบัตรกว่า 2 ล้านใบกับการแสดงการแจกแจงคะแนนก็ไม่มีเผยแพร่เท่าที่ควร นอกจากนี้ การจัดเก็บบัตรเลือกตั้งล่วงหน้ากว่า 2 ล้านใบที่ยังไม่ได้นับคะแนนไว้ในโกดังของสำนักงานปรัชนียหลักสก็มาได้รับการเปิดเผยก็ต่อเมื่อสาธารณชนแสดงความกังวลเท่านั้น ปญญากรุงเทพฯ ว่าด้วยการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรมเชิญชวนให้หน่วยงานจัดการเลือกตั้งยอมให้มีการตรวจสอบจากสาธารณชนและสร้างความโปร่งใสในทุกขั้นตอน¹⁰⁹ หากไม่มีช่องทางให้สามารถทำการตรวจสอบกระบวนการได้อย่างเต็มที่ตั้งแต่การหย่อนบัตรใบแรกจนถึงการประกาศผลอย่างเป็นทางการแล้ว ผู้สังเกตการณ์ก็ไม่สามารถจะแถลงอะไรอย่างชัดเจนได้เกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของผลการเลือกตั้ง

การออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน

จากข้อมูลของกกต. มีผู้ออกเสียงเลือกตั้ง 38,268,375 คน ถือเป็นร้อยละ 74.69 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด 51,239,638 คน จากข้อมูลในเว็บไซต์ของ International IDEA¹¹⁰ การเลือกตั้งปี 2562 นี้มีผู้ออกมาใช้สิทธิสูงเป็นอันดับสี่ในบรรดาการเลือกตั้งทั้งหมดที่มีมาตั้งแต่ปี 2544 สัดส่วนของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าที่สูงถึงร้อยละ 86.98 จากผู้ลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าจำนวน 2,752,248 คน¹¹¹

109 ปญญากรุงเทพฯ ว่าด้วยการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม, มาตรา 18(1): “หน่วยงานจัดการเลือกตั้งควรดูแลให้กลุ่มผู้สังเกตการณ์ที่ได้รับการฝึกอบรมมาอย่างดีและเป็นกลางได้รับอนุญาตให้สังเกตการณ์ทุกขั้นตอนของกระบวนการเลือกตั้ง รวมถึงการสังเกตกระบวนการลงคะแนนและนับคะแนนในหน่วยเลือกตั้งใดๆ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบังคับใช้อยู่”

110 International IDEA, “Voter Turnout Database: Thailand”, 2562, <https://www.idea.int/data-tools/country-view/280/40>

111 Bangkok Post, “Nationwide turnout of 86.98% for advance voting”, 18 มีนาคม 2562, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1646772/nationwide-turnout-of-86-98-for-advance-voting>

รัฐสภา

ปี	ผู้มีใช้สิทธิ	จำนวนคะแนนทั้งหมด	ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
2019	74.69 %	38,268,375	51,239,638
2014	46.79 %	20,130,929	43,024,000
2011	75.03 %	35,203,107	46,918,709
2007	78.51 %	35,844,272	45,658,170
2006	64.77 %	29,088,209	44,909,562
2005	75.13 %	33,693,624	44,846,472
2001	69.95 %	29,909,271	42,759,001

สัดส่วนผู้ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนไทยตั้งแต่ปี 2544

(ที่มา: International IDEA, แปล: ANFREL)

แม้ว่าข้อมูลตัวเลขของกกต.จะมีปัญหาหลายอย่าง ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลก็มองเห็นความปรารถนาของผู้ใช้สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง การออกมาใช้สิทธิจำนวนมากเช่นนี้อาจอธิบายได้ว่ามีผลมาจากความกระหายของพลเมืองไทยที่อยากจะกำกับทิศทางทางการเมืองของประเทศตัวเอง ด้วยพบว่าการรัฐประหารไม่ใช่คำตอบ แอนเฟรลมองการออกมามีส่วนร่วมในการเลือกตั้งอย่างคึกคักเช่นนี้ว่าเป็นการส่งเสริมการถ่วงดุลอำนาจทางการเมืองให้คานึงถึงเจตนารมณ์และสิทธิของประชาชนในกระบวนการบริหารประเทศ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างคึกคักเช่นนี้สามารถถูกทำให้ยั่งยืนได้หากฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งของไทยจะสามารถทำงานร่วมกันในเรื่องพึงปฏิบัติที่สำคัญหลายเรื่องและผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลมองว่าขาดไปในการเลือกตั้งครั้งนี้ ยกตัวอย่างเช่น แอนเฟรลสังเกตว่าแทบไม่มีกระบวนการให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้มีสิทธิระดับรากหญ้าที่จะช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย ความพยายามในการตอกย้ำถึงคุณค่าของการลงคะแนนเสียงโดยมากกลายเป็นเรื่องของสื่อและองค์กรประชาสังคมที่ต้องเผชิญกับอุปสรรค

ทางการเมืองต่างๆ ในการเลือกตั้งอื่นๆ ในเอเชียที่แอนเฟรลได้ไปสังเกตการณ์ การมีส่วนร่วมของผู้มีสิทธิมีแนวโน้มจะสูงขึ้นเมื่อหน่วยงานจัดการเลือกตั้งพยายามดำเนินการให้ข้อมูลความรู้แก่ประชาชน

นอกจากนี้ก็มีปัญหาการจัดการหลายอย่างที่ทำให้ไม่แล้วก็อาจทำให้มีจำนวนผู้ออกมาใช้สิทธิสูงกว่านี้อีกในการเลือกตั้งครั้งนี้ แอนเฟรลพบกับผู้ใช้สิทธิหลายคนที่กลายเป็นผู้ไม่มีสิทธิและจำต้องสละสิทธิไปเนื่องจากความแน่นขนัดและการจัดการที่ผิดพลาดที่หน่วยเลือกตั้งที่กกด. เองก็ยอมรับ¹¹² การบันทึกของผู้มีสิทธิเช่นนี้อาจเป็นผลมาจากความผิดพลาดของการจัดการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าด้วยเช่นกัน โดยผู้มาใช้สิทธิหลายคนที่แอนเฟรลพบหาชื่อตัวเองไม่เจอ เรื่องนี้เกิดจากความสับสนในขั้นตอนการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าสำหรับผู้มีสิทธิไม่ได้ทำขั้นตอนสุดท้ายให้ครบถ้วนบนเว็บไซต์ลงทะเบียน ชื่อของพวกเขาจึงไม่ปรากฏอยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้า ทำให้ต้องออกมาพยายามใช้สิทธิในวันเลือกตั้งจริงแทน

บัตรเสีย

จากบัตรลงคะแนนจำนวน 38,268,366 ล้านใบในวันเลือกตั้ง แบ่งเป็นบัตรดีร้อยละ 92.85 บัตรเสียร้อยละ 5.57 และไม่ประสงค์จะเลือกใครร้อยละ 1.58¹¹³ บัตรเสียมีจำนวน 2,130,327 ใบซึ่งสามารถส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงจำนวนที่นั่งแบบบัญชีรายชื่อได้อย่างมาก ดังนั้นในการณ์ของประเทศไทย จึงควรต้องจัดการให้เกิดบัตรเสียน้อยที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำนึงถึงวิธีการคำนวณสัดส่วนที่นั่งแบบบัญชีรายชื่อที่มีความซับซ้อนและอ่อนไหวมากต่อการเปลี่ยนแปลงจำนวนคะแนนแม้แต่เพียงน้อยนิด

ขณะที่กกด.ได้ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยในการพิจารณาบัตรดีบัตรเสีย แต่ประชาชนทั่วไปไม่รู้เลยว่าเสียงของตัวเองจะถูกนับไปอย่างไร ไม่มีการให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้มีสิทธิว่ากาอย่างไรหรือทำเช่นไรจะทำให้กลายเป็นบัตรเสีย กกด.ได้จัดทำคู่มือชุดหนึ่งว่าด้วยบัตรดีบัตรเสียที่ควรจะมีการติดแสดงบนกระดานให้ข้อมูลของหน่วยเลือกตั้ง แต่ผู้สังเกตการณ์ของ

112 Mongkol Bangprapa, "Setting the record straight", Bangkok Post, 22 เมษายน 2562, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1664936/setting-the-record-straight>

113 คณะกรรมการการเลือกตั้ง, 28 มีนาคม 2562, https://www.ect.go.th/ewt/ewt/ect_th/download/article/article_20190328165029.pdf.

แอนเฟรลพบเห็นเพียงไม่กี่หน่วยเท่านั้นที่มีการติดประกาศคู่มือดังกล่าวในช่วงลงคะแนน โดยที่เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยมักนำมาแสดงแค่เฉพาะเวลานับคะแนนเท่านั้น ผู้ใช้สิทธิควรได้รับทราบกฎระเบียบที่สำคัญเช่นนี้ก่อนเข้าคูหาเพื่อจะได้เป็นการลดจำนวนบัตรเสียลงไป

คู่มือในการนับคะแนนของกกต. การลงคะแนนที่ถูกต้องอยู่ในภาพซ้าย
การลงคะแนนที่ถือเป็นบัตรเสียอยู่ภาพขวา

เมื่อพิจารณาคู่มือดังกล่าว แอนเฟรลเห็นว่าบัตรจะถูกถือเป็นบัตรเสียเมื่อผู้ลงคะแนนปล่อยว่างไว้ กาสองช่อง หรือทำเครื่องหมายอย่างอื่นนอกเหนือจากกากบาท กกต.อธิบายว่าได้กำหนดเช่นนี้เพื่อสกัดการซื้อเสียงเนื่องจากการเลือกตั้งครั้งก่อนๆ พรรคการเมืองขอให้ผู้ลงคะแนนทำเครื่องหมายต่างๆ ไว้บนบัตร แต่ถึงกำหนดแบบนี้ก็ยังคงมีรูปแบบการกาวิธีอื่นๆ ที่หวั่นแ่นสามารถกำหนดเป็นวิธีทำเครื่องหมายไว้บนบัตรได้โดยที่ไม่ถูกถือเป็นบัตรเสีย นอกจากนี้ คู่มือดังกล่าวยังไม่ถ่วงด้วยตัวอย่างบัตรเสียไม่ได้ครอบคลุมความเป็นไปได้ทั้งหมดและดังนั้นจึงเปิดช่องให้กับเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยได้ใช้ดุลพินิจเอาเองในบางกรณี

กกต.สามารถแก้ปัญหานี้ได้ด้วยการใช้วิธีอื่นในการลงคะแนน ในอินโดนีเซีย ผู้ลงคะแนนต้องเจาะรูข้างผู้สมัครที่ตนเลือก ในเมียนมา หน่วยงานจัดการเลือกตั้งจ่ายแสตมป์ให้กับผู้ลงคะแนนใช้ในการเลือกผู้สมัคร ในฟิลิปปินส์ ผู้ลงคะแนนต้องระบายสีลงบนวงกลมข้างผู้สมัคร วิธีการเหล่านี้จะมีประสิทธิภาพมากกว่าในการพิจารณาเจตนาของผู้ลงคะแนนในขณะที่เดียวกันก็ลดโอกาสของการซื้อเสียงลง

การประกาศผล

ในคืนวันเลือกตั้ง การประกาศผลเบื้องต้นของกกต.มีความผิดพลาดและมาแบบขาดๆ หายๆ ด้วยระบบ “Rapid Report” ที่กกต.ใช้ เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยจะต้องส่งข้อมูลไปที่ศูนย์โดยใช้แอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ ผลเบื้องต้นก็จะถูกเผยแพร่ผ่านทางไลฟ์สดของเพชบุ๊คให้สื่อสามารถนำไปเผยแพร่ต่อ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลหลายอย่างที่เผยแพร่ไปไม่น่าเชื่อถือ เพราะมีความคลาดเคลื่อนกันหลายอย่าง เช่น จำนวนบัตรไม่ตรงกับจำนวนผู้ออกมาใช้สิทธิ หรือจำนวนผู้มาใช้สิทธิสูงกว่าจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตนั้น

ตัวเลขที่ขัดกันต่างๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดความสับสนในหมู่ผู้ใช้อย่างกว้างขวาง และในที่สุด กกต.ก็ต้องระงับการรายงานสดและเลื่อนการประกาศผลออกไปในวันรุ่งขึ้น เป็นการผิดคำพูดที่เคยให้ไว้ว่าจะนับคะแนนให้ได้ร้อยละ 95 ภายในวันเลือกตั้งซึ่งเป็นเรื่องที่ปฏิบัติกันมาตลอดในการเลือกตั้งของไทย กกต.โทษว่าความคลาดเคลื่อนของรายงานผลเบื้องต้นมีสาเหตุมาจากความผิดพลาดของมนุษย์โดยเจ้าหน้าที่ทำการบรรจุข้อมูลลงแอป Rapid Report กระทำผิดพลาด การโจมตีเซิร์ฟเวอร์รวบรวมข้อมูลโดยแฮ็คเกอร์¹¹⁴ หรือกระทั่งสื่อเองที่ไม่สามารถตีความข้อมูลดิบได้อย่างถูกต้อง¹¹⁵

114 Bangkok Post, “Petition to impeach EC hits 660,000 names”, 26 มีนาคม 2562, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1650964/petition-to-impeach-ec-hits-660-000-names>

115 Jintamas Saksornchai, “US Calls for Immediate Release of Thai Election Results”, Khaosod English, 27 มีนาคม 2562, <http://www.khaosodenglish.com/politics/2019/03/27/us-calls-for-immediate-release-of-thai-election-results/>

“โอกาสที่หลุดลอยไปสำหรับการกลับสู่ประชาธิปไตย”

ในภาพหน้าจอกจากการรายงานสดของกกต.ในวันเลือกตั้งนี้
จำนวนผู้มีสิทธิผู้ชายในกรุงเทพฯ ถูกแสดงเป็นค่าลบ 60,937 คน
(ที่มา: เฟซบุ๊ก “CSI LA”)

ในหน้าจอกจากการรายงานผลของกกต.นี้ จำนวนบัตรดี บัตรเสีย และ “ไม่เลือก”
(บรรทัดที่ 3, 4, และ 5 ตามลำดับ)
รวมกันเป็นเกือบสองเท่าของจำนวนผู้ออกมาใช้สิทธิ (บรรทัดที่ 2)
(ที่มา: เฟซบุ๊ก “CSI LA”)

ตัวชี้วัดอีกประการหนึ่งที่แสดงถึงการจัดการที่ย่ำแย่ของกกต.ในการรายงานผลในคืนวันเลือกตั้งคือ ประธานกกต.ตอบคำถามโดยไม่ทันตั้งตัวเมื่อสื่อถามเกี่ยวกับผลการลงคะแนนว่าตน “ไม่มีเครื่องคิดเลขอยู่กับตัวในตอนนี้”¹¹⁶ เรื่องนี้จุดติดเป็นประเด็นร้อนในโซเชียลมีเดียโดยทันทีและไม่ได้ช่วยซ่อมแซมความสัมพันธ์ที่ย่ำแย่ระหว่างกกต.กับสาธารณชนเลย พอถึงค่ำวันที่ 25 มีนาคม ประชาชนกว่า 600,000 คนได้ลงชื่อในข้อเรียกร้อง¹¹⁷ให้ถอดถอนกกต.เนื่องจากกกต.นั้นล้มเหลวในการจัดการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม และมีข้อความในทวีตเตอร์ 1.4 ล้านข้อความที่ใช้แฮชแท็ก “กกต.โป๊ะแตก” และ “โกงเลือกตั้ง62”¹¹⁸

ในวันที่ 25 มีนาคม นักเคลื่อนไหวสนับสนุนประชาธิปไตยประท้วงที่สำนักงานกกต.ในกรุงเทพฯ ด้วยการ “บริจาควัด” เครื่องคิดเลขและเรียกร้องให้มีการประกาศผลการนับคะแนน (ที่มา: MGR Online)

ในการเลือกตั้งครั้งก่อนๆ มีการรายงานผลการนับคะแนนอย่างไม่เป็นทางการภายในไม่กี่ชั่วโมงหลังปิดหีบ แต่ในการเลือกตั้งปี 2562 นี้ กว่าจะมีการรายงานผลการนับคะแนนรวมทั้งหมดก็หลังจากการเลือกตั้งถึงสี่วัน ในระหว่างนั้น ตัวเลขต่างๆ ยังค้างอยู่ที่ผลการนับคะแนนร้อยละ 95 ของบัตรทั้งหมด และพรรคการเมืองอย่างน้อย 7 พรรคร้องต่อกกต.เพื่อขอคำอธิบายเกี่ยวกับความล่าช้า¹¹⁹

116 The Nation, “Dubious results expose EC to glare of public scrutiny”, 25 มีนาคม 2562, <http://www.nation-multimedia.com/detail/politics/30366513>

117 Change.org, “ขออำนาจพลั้งประชาชนร่วมกันลงชื่อสนับสนุนแคมเปญล่ายาวชื่อถอดถอนกรรมการการเลือกตั้งที่ดูมีมลทินมากที่สุดประวัติศาสตร์ชาติไทย”, <http://tiny.cc/xohr5y>

118 Kas Chanwapan, “Spotlight on EC after dubious results”, The Nation, 26 มีนาคม 2562, <http://www.nation-multimedia.com/detail/politics/30366538>

119 The Nation, “EC seeks delay in final results amid ongoing probes”, 28 มีนาคม 2562, <https://www.nation-multimedia.com/detail/politics/30366676>

ผลการนับคะแนนที่เสร็จสิ้นแล้วทั้งหมดที่ได้รับการเปิดเผยในวันพฤหัสบดีที่ 28 มีนาคมก่อให้เกิดคำถามใหม่ๆ จากผู้คนที่ทั่วประเทศ โดยเฉพาะจำนวนผู้ออกมาใช้สิทธิที่เพิ่มจากร้อยละ 65.96 จากการรายงานขณะยังนับคะแนนไม่เสร็จเป็นร้อยละ 74.69 ส่วนต่างมีมากจนผู้เชี่ยวชาญต่างๆ แสดงความเคลือบแคลงสงสัยกับตัวเลขใหม่ คุณหญิงสุทธาร์ตน์ เกตุราพันธ์ ผู้ถูกเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีของพรรคเพื่อไทยสะท้อนความกังวลเหล่านี้ด้วยการระบุว่า “4 วันมีบัตรเกิดใหม่ในหีบ 4,493,145 ใบ แบบนี้ก็ได้หรือคะ”¹²⁰ อีกสิ่งต่างไปจากที่ได้ประกาศไปล่วงหน้าก่อนวันเลือกตั้งคือจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ควรมีความชัดเจนและไม่ควรมีเหตุอันใดที่จะเปลี่ยนแปลงไปหลังการเลือกตั้ง นอกจากนี้ข้อมูลที่ไม่สมเหตุสมผลยังมีอีกคือ จำนวนบัตรที่ใช้ไป (38,268,366) กับจำนวนผู้มาใช้สิทธิ (38,268,375) ต่างกันอยู่ 9 ใบ ทั้งที่ควรต้องตรงกันพอดี

	24 มี.ค. 62	28 มี.ค. 62	ความแตกต่าง
จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	51,205,624	51,239,638	+34,014
จำนวนผู้มาใช้สิทธิ	33,775,230	38,268,375	4,493,145
ผู้มาใช้สิทธิ (%)	65.96	74.69	+8.73

ตารางนี้แสดงความแตกต่างของการรายงานผลของกกต.ระหว่างวันที่ 24 มีนาคมกับวันที่ 28 มีนาคม (ที่มา: Voice Online)

ด้วยเป็นผลจากคำวิจารณ์ต่อกกต.ที่มีอย่างต่อเนื่อง กกต.ถอนข้อมูลบางส่วนที่เผยแพร่ในการรายงานผลครั้งที่สองและถอดเอกสารหลายชิ้นออกจากเว็บไซต์เพื่อตรวจสอบข้อมูล¹²¹ ข้อมูลถูกนำมาเผยแพร่อีกครั้งในวันศุกร์ที่ 29 มีนาคมโดยมีการแก้ไขข้อมูลในเอกสารเหล่านั้นเล็กน้อย ในวันต่อมา มา กกต.พยายามอธิบายความแตกต่างของตัวเลขต่างๆ ด้วยการให้รายละเอียดเกี่ยวกับการทำงานของระบบ Rapid Report

120 Bangkok Post, “EC unveils full count of ballots”, 29 มีนาคม 2562, <https://www.bangkokpost.com/news/general/1652620/ec-unveils-full-count-of-ballots>

121 Kas Chanwapan, “ Series of errors hound EC”, The Nation, 29 มีนาคม 2562, <http://www.nationmultimedia.com/detail/politics/30366745>

กกต.ชี้แจงว่าการเพิ่มขึ้นของจำนวนบัตรเป็นผลจากการนับบัตรไปเพียงร้อยละ 93 เท่านั้น ในคืนวันที่ 24 มีนาคม และตัวเลขช่วงแรกๆ ไม่ได้รวมจำนวนบัตรเลือกตั้งล่วงหน้าทั้งในและนอกประเทศ¹²² อย่างไรก็ตาม เนื่องจากบัตรลงคะแนนล่วงหน้าถูกส่งไปยังเขตเจ้าของบัตร และถูกนำมานับในวันเลือกตั้งด้วย จึงไม่ชัดเจนว่าเหตุใดบัตรส่วนนี้จึงไม่ถูกนับรวมเข้าไว้ใน การรายงานผลครั้งแรก ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งที่แอนเฟรลพบบอกว่าพวกเขา ยังคงไม่เชื่อในคำอธิบายของกกต.และแสดงความไม่เชื่อถือต่อตัวเลขจำนวนผู้มาใช้สิทธิที่เป็นทางการ

การประกาศผลอย่างเร่งรีบของกกต.ไม่ช่วยลดกระแสเรียกร้องอย่างเข้มข้นของผู้ใช้สิทธิชาวไทยที่ต้องการความโปร่งใสและความถูกต้องสุจริต ระบบ Rapid Report ที่ออกแบบมาเพื่อให้สามารถรายงานผลต่อสาธารณะได้อย่างรวดเร็วกลับส่งผลตรงกันข้ามและบ่อนทำลายความมุ่งมั่นของเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยจำนวนมากที่ทำงานหนักและพยายามอย่างดีที่สุดที่จะให้ได้ผลการนับคะแนนที่น่าเชื่อถือออกมาในระยะเวลาอันสมควร สุดท้ายกกต.ก็ละทิ้งระบบ Rapid Report ไปโดยสิ้นเชิงและตรวจตราข้อมูลที่จะออกสู่สาธารณะอย่างถี่ถ้วนมากขึ้น แต่ก็ไม่ทันเวลาเนื่องจากความเชื่อถือของสาธารณชนต่อการรายงานผลได้ถูกทำให้เสียหายอย่างหนักไปแล้ว

พฤติกรรมของกกต.ในช่วงวันและชั่วโมงหลังจากการเลือกตั้งอาจได้สร้างความเสียหายในระยะยาวต่อความไว้วางใจของประชาชนในกระบวนการเลือกตั้ง ในการสำรวจความเห็นที่ทำในช่วงวันที่ 26 ถึง 30 มีนาคม ร้อยละ 48 ของผู้แสดงความเห็นบอกว่าตนรู้สึกผิดหวังกับกกต.ที่ขาดความโปร่งใสในการนับคะแนนและมีความล่าช้าในการประกาศผล ขณะที่มียุทธศาสตร์ 20 เท่านั้นที่รู้สึกพอใจกับการทำงานของกกต.และร้อยละ 30 บอกว่ารู้สึกเฉยๆ¹²³ โดยรวมแล้ว ผลที่เกิดจากการประกาศผลอันทุลักทุเลนี้ก็คือความเสียหายอย่างหนักต่อภาพพจน์ความสุจริตของการเลือกตั้งในสายตาของประชาชน

122 King-oua Laohong, "EC calls discrepancies in poll figures 'explainable'", Bangkok Post, 30 มีนาคม 2562, <https://bangkokpost.com/news/politics/1653360/ec-calls-discrepancies-in-poll-figures-explainable>

123 Bangkok Post, "Pollsters split over election", 1 เมษายน 2562, <https://www.bangkokpost.com/news/politics/1654344/pollsters-split-over-election>

อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญไม่แพ้กันที่ต้องยอมรับคือการที่พรรคการเมืองส่วนใหญ่จะยอมรับผลที่กท.ประกาศว่าค่อนข้างเชื่อถือได้ เหตุที่เป็นเช่นนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่าพวกเขามีปฏิกิริยาต่อผลการเลือกตั้งโดยทันทีว่าเป็นตัวที่บ่งชี้ถึงจุดอ่อนและจุดแข็งของตัวเอง หลังการเลือกตั้ง พรรคการเมืองต่างๆ และผู้สมัครถกเถียงกันอย่างเข้มข้นเกี่ยวกับวิธีการคำนวณสัดส่วนที่นั่งแบบบัญชีรายชื่อ การมุ่งสนใจรายละเอียดทางเทคนิคเช่นนี้ ทำให้เสมือนว่าพรรคต่างๆ ที่กำลังแย่งชิงที่นั่งกันได้รับรองผลที่กท.ประกาศไปโดยปริยาย ขอร้องเรียนส่วนใหญ่เป็นเรื่องการนับคะแนนในระดับหน่วยหรือเขตแทนที่จะเป็นการปฏิเสธการรายงานผลการเลือกตั้งระดับประเทศของกท.ไปทั้งยวง

หลังการเลือกตั้งทั่วไป มีความพยายามอย่างกว้างขวางจากคนหลายกลุ่มในการประท้วงการทำงานของกท.ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ การร้องเรียนทางออนไลน์ที่กล่าวถึงข้างต้นโดดเด่นที่สุดโดยมีผู้ลงชื่อเกือบ 850,000 คนก่อนยื่นให้กับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) ในวันที่ 11 เมษายน¹²⁴ คำร้องเรียนนี้เป็นการริเริ่มของเครือข่ายเยาวชนที่เรียกว่า เครือข่ายคนรุ่นใหม่เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม

นอกจากนี้ยังมีนักศึกษาและนักวิชาการจำนวนมากที่ทำการร้องเรียนเอาผิดกับกท. ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มนักศึกษาที่เรียกว่า “เครือข่ายนักศึกษาติดตามการเลือกตั้ง” ออกแถลงการณ์ว่าด้วยความไร้ความสามารถของกท.¹²⁵ สหภาพนักเรียน นิสิต นักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท.) ประกาศว่าจะฟ้องร้องเอาผิดกท.ในความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานรัฐปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ¹²⁶ ในวันที่ 10 เมษายน เครือข่ายนักวิชาการเพื่อสิทธิพลเมือง (คนส.) ยื่นหนังสือเรียกร้องให้กท.เปิดเผยคะแนนเลือกตั้งรายหน่วยทั่วประเทศ ให้กท.ดำเนินการคำนวณที่นั่งส.ระบบบัญชีรายชื่ออย่างเป็นธรรมและเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ และให้กท.ยุติการดำเนินคดีกับประชาชน¹²⁷ ในวันเดียวกัน องค์การสมาชิกของเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมและสิทธิมนุษยชน 63 องค์กรก็ยื่นหนังสือต่อกท.ด้วยข้อเรียกร้องแบบเดียวกัน

124 โพสต์ทูเดย์, “มาตามนัดหอบ8แสนชื่อยื่นปปช.ตรวจสอบกท. วอนสังคมอย่าลืมพวกเรา”, 11 เมษายน 2562, <https://www.posttoday.com/politic/news/586202>

125 กรุงเทพธุรกิจ, “มช.ตั้งเครือข่ายนักศึกษาเปิดปฏิบัติการตามการทำงานกท.”, 9 เมษายน 2562, <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/831965>

126 มติชนออนไลน์, “สนท.จ่อฟ้อง 7 กท. เอาผิด ม.157 เผยกำลังรวบรวมหลักฐาน”, 10 เมษายน 2562, https://www.matichon.co.th/politics/news_1445422

127 ประชาไท, “121 นักวิชาการยื่นทบทวนกท. ไม่ถอนฟ้องประชาชนก็ต้องฟ้องพวกเรด้วย”, 10 เมษายน 2562, <https://prachatai.com/journal/2019/04/81992>

ที่กรุงเทพฯ กลุ่มต่อต้านคสช.ที่เรียกตัวเองว่า “คนอยากเลือกตั้ง” จัดชุมนุมและล่ารายชื่อเรียกร้องถอดถอนกต.และยื่นต่อปปช.¹²⁸ สมาคมองค์การพิทักษ์รัฐธรรมนูญไทยก็ยื่นต่อปปช.ด้วยเช่นกัน¹²⁹ ในวันที่ 7 เมษายน นักเคลื่อนไหวจัดการประท้วงด้วยการยื่นรายชื่อที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยโดยถือป้ายเรียกร้องให้กต. “หยุดใช้กฎหมายปิดปากประชาชน”¹³⁰ ในบรรดาผู้ที่ขัดข้องเคืองใจย่อมต้องมีอดีตรัฐมนตรีของพรรคไทยรักชาติที่เพิ่งถูกยุบไป เช่น นายเรืองไกร ลีกิจวัฒนะ ผู้สมัครสส.แบบบัญชีรายชื่อผู้ยื่นคำร้องให้ผู้ตรวจการแผ่นดินตรวจสอบการทำงานของกต.และร้องให้ศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้การเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคมเป็นโมฆะ¹³¹ ผู้ตรวจการแผ่นดินปิดคำร้องของเขาตกไปในวันที่ 26 เมษายน

หลังจากกต.รวมคะแนนแล้ว ผลการเลือกตั้งสำหรับสส.แบบแบ่งเขตได้รับการประกาศในวันที่ 7 พฤษภาคมและแบบบัญชีรายชื่อในวันที่ 8 พฤษภาคม¹³² กต.รับรองสส.รวมทั้งสิ้น 498 คนโดยยังเหลือการเลือกตั้งซ่อมที่จ.เชียงใหม่ ไม่มีการเปิดเผยผลการนับคะแนนระดับหน่วยเลือกตั้งซึ่งเราสนับสนุนให้กต.เปิดเผยเพื่อแก้ปัญหาความไม่ไว้วางใจของสาธารณชนและลดคำครหาว่ามีการโกงคะแนนลงได้ เนื่องด้วยบทบัญญัติในกฎหมายที่ได้กล่าวถึงไปแล้วในข้างต้นกำหนดให้กต.สามารถไม่รับรองผลและจัดเลือกตั้งใหม่ได้ในเวลาหนึ่งปีหลังจากวันเลือกตั้งจึงหมายความว่า การเลือกตั้งครั้งนี้อาจจะยังไม่เสร็จสิ้น

128 Bangkok Post, “Protesters hit city streets”, 1 เมษายน 2562, <https://www.bangkokpost.com/news/general/1654312/protesters-hit-city-streets>

129 The Nation, “Activist group seeks NACC probe into EC’s conduct”, 9 เมษายน 2562, <http://www.nation-multimedia.com/detail/national/30367375>

130 ประชาไท, “‘ทนายอานนท์’ จัดยื่นรายชื่อฯต่อผอ. ที่อนุสาวรีย์ชัยฯต่อผอ. 17 เม.ย.มาเย็นใหม่”, 12 เมษายน 2562, <https://prachatai.com/journal/2019/04/82029>

131 ขาวสด, “‘เรืองไกร’ ร้องผู้ตรวจฯส่งศาลวินิจฉัยเลือกตั้งโมฆะชี้กต.รายงานผลนับคะแนนไม่ตรงกัน”, 9 เมษายน 2562, https://www.khaosod.co.th/politics/news_2396861

132 Tarin Angsakul, “EC endorses party-list MPs”, NNT, 10 พฤษภาคม 2562, <http://thainews.prd.go.th/en/news/detail/TCATG190510093626675>

ข้อเสนอแนะ

ด้วยข้อบกพร่องจำนวนมากตามที่ได้รับรายงานโดยสมาชิกในคณะสังเกตการณ์นานาชาติของแอนเฟรลด์ซึ่งมีรายละเอียดในรายงานฉบับนี้ เห็นได้ชัดว่าการเลือกตั้งทั่วไปปี 2562 ของไทยไม่อาจถือได้ว่าเป็นการกลับสู่ประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ อย่างดีก็เป็นการเริ่มต้นของการเปลี่ยนผ่านอย่างช้าๆ จากการปกครองของทหาร ในการที่จะบรรลุให้ถึงการมีตัวแทนของประชาชนอย่างสมบูรณ์ผ่านกระบวนการเลือกตั้งโดยสันติ แอนเฟรลด์มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้สำหรับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาและหวังว่าจะนำไปดำเนินการก่อนการเลือกตั้งครั้งต่อไป เราหวังที่จะได้เห็นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและภาคประชาสังคมร่วมกันถกเถียงอย่างสร้างสรรค์และร่วมมือกันเพื่อทำให้สถานการณ์ดีขึ้นและบรรลุเสถียรภาพตามระบอบประชาธิปไตยในระยะยาว แอนเฟรลด์ยินดีและภาคภูมิใจที่จะให้ความสนับสนุนต่อความพยายามทั้งปวงของประชาชนชาวไทยในการให้ได้มาซึ่งการลงหลักปักฐานของการเลือกตั้งที่เป็นไปอย่างสุจริตแท้จริง มีขึ้นตามวาระที่ควรจะเป็น มีความเสรี และเป็นธรรม

เกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้ง

1. ป้องกันไม่ให้มีการออกกฎหมายที่มีลักษณะเดียวกันกับมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญชั่วคราว ธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจเป็นอันดับแรก
2. ทบทวนแก้ไขบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ ประมวลกฎหมายอาญา หรือพระราชบัญญัติว่าด้วยการออกเสียงประชามติ ที่ส่งผลจำกัดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการสมาคม การแสดงความคิดเห็น และการชุมนุมโดยมีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน
3. กำหนดแนวทางปฏิบัติทางกฎหมายที่เข้มงวดรัดกุมเพื่อป้องกันการใช้อำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีเพื่อปิดปาก (SLAPP) และการใช้มาตรการทางกฎหมายโดยมิชอบในรูปแบบอื่นใดโดยเจ้าหน้าที่รัฐหรือปัจเจกบุคคล
4. พิจารณาแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้เจตนารมณ์ของประชาชนสะท้อนอยู่ในทุกแง่มุมของอำนาจในการบริหารประเทศ หากรัฐสภามีสมาชิกที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง คนเหล่านี้ไม่ควรมีส่วนร่วมในการเลือกนายกรัฐมนตรี เนื่องจากหัวหน้ารัฐบาลควรมีความรับผิดชอบต่อประชาชนหรือตัวแทนที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยชอบธรรมเท่านั้น

5. ให้พลเมืองทุกคนที่อยู่ในวัยเลือกตั้งเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งและยกเลิกข้อกำหนดที่ไม่สมเหตุสมผลที่จำกัดสิทธิเลือกตั้งอย่างเช่น บทบัญญัติของมาตรา 96 ของรัฐธรรมนูญ
6. สร้างกลไกการตรวจสอบรับผิดชอบเพื่อถ่วงดุลอำนาจล้นเหลือของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทับซ้อนของผลประโยชน์
7. ยกเลิกบทบัญญัติที่กำหนดบทลงโทษพรรคการเมืองที่รุนแรงเกินเหตุ เช่น การยุบพรรคจากการทำความผิดของสมาชิก ควรมีการแยกแยะพรรคและตัวบุคคลที่เป็นสมาชิกออกจากกัน
8. ควรมีกระบวนการคัดเลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งที่โปร่งใสและเป็นอิสระ นอกจากนี้ ก็ควรมีการส่งเสริมให้คณะกรรมการมีตัวแทนของผู้หญิง กลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มด้อยโอกาสต่างๆ ในสังคม

เกี่ยวกับระบบการเลือกตั้ง

1. ใช้สูตรการคำนวณหาสัดส่วนที่นั่งแบบบัญชีรายชื่อที่ยึดหลักการของความได้สัดส่วนกับเสียงของประชาชน อันจะทำให้การเลือกตั้งเป็นประชาธิปไตยมากกว่านี้
2. เปิดให้ผู้สมัครอิสระในการเลือกตั้งได้
3. แบ่งเขตเลือกตั้งใหม่ให้เป็นไปตามแนวทางกฎหมายที่กำหนดเงื่อนไขพื้นฐานอย่างเช่น จำนวนประชากรต่อเขต และเขตพื้นที่ในทางปกครอง เป็นต้น การแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่ทุกครั้งควรต้องทำอย่างโปร่งใสมากที่สุด
4. ป้องกันไม่ให้เกิดการเปลี่ยนกฎระเบียบใดๆ หลังการเลือกตั้ง ควรมีการกำหนดและเปิดเผยแนวทางปฏิบัติทั้งหมดรวมถึงสูตรการคำนวณสัดส่วนต่อสาธารณะก่อนการเลือกตั้งเป็นเวลาเพียงพอเหมาะสม
5. ออกกฎระเบียบเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการหาเสียงที่มีความชัดเจนเพื่อควบคุมและตรวจสอบรายรับและรายจ่ายของพรรคการเมืองและผู้สมัคร กำหนดและบังคับใช้กฎระเบียบที่เข้มงวดเพื่อป้องกันการใช้ทรัพยากรของรัฐโดยมิชอบโดยพรรคการเมืองหรือผู้สมัครคนใด

เกี่ยวกับบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

1. กำหนดช่วงเวลาสำหรับการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าให้นานขึ้นเพื่อจูงใจผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การเพิ่มช่วงเวลาสำหรับการเลือกตั้งล่วงหน้าเป็นสองวันตามเดิมจะช่วยลดปัญหาการต่อแถวยาวและโอกาสในการเกิดการสละสิทธิได้
2. ออกแบบช่องทางการลงทะเบียนทางออนไลน์ใหม่เพื่อให้แน่ใจได้ว่าผู้มีสิทธิจะไม่ข้าม

ขั้นตอนจำเป็นใดๆ ไปในการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้า และให้ประชาชนสามารถตรวจสอบสถานะการเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งของตนได้ตลอดเวลาตลอดทั้งปี

3. ดูแลให้มีการจัดส่งเอกสารแสดงข้อมูลผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่จำเป็นทั้งหมดไปตามครัวเรือนแต่เนิ่นๆ เพื่อให้ผู้มีสิทธิได้รับทราบสถานะการลงทะเบียนของตนและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
4. ดูแลการจัดการข้อมูลสถิติเกี่ยวกับการเลือกตั้งอย่างถูกต้อง และมีการจัดจำแนกข้อมูลตามเพศสภาพ อายุ หรือความพิการของผู้มีสิทธิ เป็นต้น เผยแพร่ข้อมูลสถิติตามจริงเกี่ยวกับผู้มีสิทธิในประเทศ นอกประเทศ และที่ลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้า ก่อนการเลือกตั้งเพื่อหลีกเลี่ยงความสับสน
5. เพิ่มความยืดหยุ่นมากขึ้นในเรื่องการเปลี่ยนที่อยู่ของผู้มีสิทธิ ซึ่งจะทำให้ผู้มีสิทธิมีเสรีภาพที่จะเลือกได้ว่าต้องการลงคะแนนในพื้นที่ใด

เกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้ง

1. บังคับใช้กฎระเบียบในการหาเสียงเลือกตั้งอย่างเสมอหน้ากันเพื่อส่งเสริมให้เกิดสนามแข่งขันที่เท่าเทียมสำหรับทุกพรรค
2. พิจารณากำหนดให้มีหลักจรรยาบรรณที่ทุกพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคนต้องปฏิบัติตาม เพื่อสร้างบรรยากาศการเลือกตั้งที่มีความสมานฉันท์
3. กำหนดให้พรรคการเมืองมีหมายเลขประจำพรรคหมายเลขเดียวสำหรับการเลือกตั้งทั่วประเทศ
4. ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครโดยให้มีการถกเถียงและการสัมภาษณ์เรื่องข้อเสนอนโยบายอย่างกว้างขวาง กกต.ควรร่วมงานกับภาคประชาสังคมและสื่อเพื่อส่งเสริมบรรยากาศการหาเสียงที่มีความสมานฉันท์

เกี่ยวกับการจัดการการเลือกตั้ง

1. เปิดเผยผลการลงคะแนนในระดับหน่วยเลือกตั้งเพื่อแสดงความโปร่งใสและความสุจริตของกระบวนการเลือกตั้ง
2. เผยแพร่กำหนดเวลาเกี่ยวกับการเลือกตั้งแต่เนิ่นๆ ก่อนวันเลือกตั้งเพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เตรียมพร้อม
3. ดูแลให้แน่ใจว่าเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศทั้งหมดที่กกต.ใช้ทำระบบอัตโนมัติต่างๆ ในกระบวนการเลือกตั้งได้ผ่านการตรวจสอบข้อผิดพลาดแล้วเพื่อให้แน่ใจว่าโปรแกรมที่ใช้ปราศจากจุดรวนในระบบ มีเสถียรภาพและปลอดภัย

4. ดูแลให้กลไกการแก้ไขปัญหาร้องเรียนเกี่ยวกับการเลือกตั้งมีความโปร่งใส เป็นกลาง และใช้เวลาตามสมควร
5. เผยแพร่รายงานกระบวนการพิจารณาข้อร้องเรียนการเลือกตั้งและ/หรือจัดให้มีกลไกติดตามกรณีร้องเรียน และใช้แนวทางที่ยึดหลักความโปร่งใสกับข้อมูลการเลือกตั้ง รวมถึงข้อมูลการเลือกตั้งพื้นฐานที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้จากหลายช่องทาง
6. กำหนดกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนมากขึ้นในการพิจารณาบัตรเสีย หรือพิจารณาเปลี่ยนวิธีการทำเครื่องหมายบนบัตรเลือกตั้ง เพื่อลดการทำบัตรเสียลงให้เหลือน้อยที่สุด
7. กำหนดกฎระเบียบที่ชัดเจนสำหรับผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งและดูแลให้มีการรับรองอย่างสมควรแก่เวลา
8. จัดฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งเพิ่มเติมเพื่อให้มีการปฏิบัติตามขั้นตอนการเลือกตั้งแบบเดียวกัน
9. ปรับปรุงการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พิการ ผู้มาใช้สิทธิในพื้นที่ชนบท และผู้สูงอายุ เพื่อให้มีการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งอย่างเต็มที่

เกี่ยวกับภาคประชาสังคม สื่อ และฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

1. ดำเนินการให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้มีสิทธิอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจที่ดีขึ้นเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งและสิ่งที่ทำให้การเลือกตั้งมีคุณค่าและมีความหมาย กกต.ควรประสานงานกับสื่อเพื่อเป้าประสงค์นี้ จัดสรรเวลาให้การแนะนำแนวทางปฏิบัติที่สำคัญและการประกาศเกี่ยวกับการเลือกตั้ง
2. ส่งเสริมให้ผู้หญิงจากทุกระดับของสังคมมีส่วนร่วมในการเมืองด้วยโครงการริเริ่มต่างๆ ของภาครัฐตลอดจนการร่วมงานกับภาคประชาสังคม
3. ดูแลให้ฝ่ายความมั่นคงวางตัวเป็นกลาง ไม่ควรยอมให้เกิดการคุกคามรังควานใดๆ โดยฝ่ายความมั่นคงในทุกรูปแบบโดยเฉพาะในช่วงการณรงค์หาเสียง
4. ส่งเสริมความร่วมมือภายในภาคประชาสังคมเพื่อให้ครอบคลุมอย่างทั่วถึง การจัดประชุมเป็นประจำก่อนการเลือกตั้งจะสามารถช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายนี้ได้ ภาคประชาสังคมก็ควรสร้างศักยภาพของตัวเองในเรื่องวิธีการจับตาการเลือกตั้งวิธีอื่นๆ และในเรื่องประเด็นสำคัญต่างๆ ที่เกิดขึ้น
5. เพิ่มศักยภาพของสื่อในการรายงานข่าวเกี่ยวกับการเลือกตั้งและความรู้ของสื่อเกี่ยวกับบรรทัดฐานระหว่างประเทศเรื่องประชาธิปไตย
6. บ่มเพาะจิตสำนึกและความสนใจในหมู่เยาวชนเกี่ยวกับประเด็นการเลือกตั้งและ

ประชาธิปไตยด้วยความช่วยเหลือจากแวดวงวิชาการ การจัดประชุมสัมมนาและการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยรวมมีกับภาคประชาสังคมสามารถช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกอย่างยั่งยืนได้

ภาพถ่าย

ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งลงหาข้อมูลที่เขตบางซื่อ กรุงเทพฯ ในวันที่ 17 มีนาคม

ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลติดตามการเลือกตั้งลงหาที่เขตดินแดง กรุงเทพฯ ในวันที่ 17 มีนาคม

ผู้ใช้สิทธิเข้าแถวยาวเหยียดในการเลือกตั้งล่วงหน้าที่จ.นนทบุรีในวันที่ 17 มีนาคม

ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลสัมภาษณ์ผู้มาใช้สิทธิที่จ.พิษณุโลกในวันที่ 17 มีนาคม

พนักงานไปรษณีย์นับบัตรเลือกตั้งล่วงหน้าที่เขตดินแดง กรุงเทพฯ ในวันที่ 17 มีนาคม

พนักงานไปรษณีย์ปิดถุงใส่บัตรเลือกตั้งที่จ.อุดรธานีในวันที่ 17 มีนาคม

เจ้าหน้าที่เลือกตั้งที่จ.สุโขทัยเดินขบวนรณรงค์เชิญชวนคนออกมาใช้สิทธิในวันที่ 19 มีนาคม

ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลสัมภาษณ์ผู้ใช้สิทธิครั้งแรกในวันที่ 20 มีนาคมที่จ.นครสวรรค์

ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลถ่ายรูปกับเจ้าหน้าที่เลือกตั้งที่จ.กาญจนบุรีในวันที่ 21 มีนาคม

ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลสังเกตการณ์เวทีหาเสียงของพรรคพลังประชาชนรัฐที่จ.สงขลาในวันที่ 22 มีนาคม

ผู้สังเกตการณ์ของแอมเฟรลสัมภาษณ์นายทหารที่จ.ปัตตานีในวันที่ 23 มีนาคม

อุปกรณ์สำหรับการเลือกตั้งก่อนแจกจ่ายไปยังหน่วยเลือกตั้งที่จ.พิษณุโลกในวันที่ 23 มีนาคม

อุปกรณ์การเลือกตั้งถูกขนย้ายไปหน่วยเลือกตั้งที่จ.นครราชสีมาในวันที่ 23 มีนาคม

เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยช่วยเหลือผู้พิการนั่งรถเข็นในการลงคะแนนที่จ.เพชรบุรีในวันที่ 24 มีนาคม

ผู้สังเกตการณ์ของแอมเนสตี้พูดคุยกับเจ้าหน้าที่เลือกตั้งที่จังหวัดพิษณุโลกในวันที่ 24 มีนาคม

คณะกรรมการการเลือกตั้งคนหนึ่งตรวจเยี่ยมหน่วยเลือกตั้งที่เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ในวันที่ 24 มีนาคม

เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยนับคะแนนที่จ.พิษณุโลกในวันที่ 24 มีนาคม

เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยนับคะแนนที่จ.นครสวรรค์ในวันที่ 24 มีนาคม

ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลติดตามการนับคะแนนที่เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ในวันที่ 24 มีนาคม

หัวหน้าคณะผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรล นายโรฮานา เฮ็ตติอาร์คคี นำเสนอข้อค้นพบเบื้องต้นจากการสังเกตการณ์ให้กับสื่อที่กรุงเทพฯ ในวันที่ 26 มีนาคม

ภาคผนวก

1. หนังสือรับรอง

ECT No. 0001 / **2891**

Office of the Election Commission
The Government Complex
(Building B) Chaeng Watthana Rd.,
Laksi, Bangkok, 10210

14

March B.E. 2562 (2019)

Dear Chandanie Watawala,

As His Majesty King Maha Vajiralongkorn Bodindradebayavarangkun graciously gave on 23 January 2019 the Royal Decree calling for the general election of members of the House of Representatives, thereafter the Election Commission of Thailand designated the Election Day which will be held on 24 March 2019.

We are pleased to inform you that the Office of the Election Commission of Thailand accepts the ANFREL's request to participate in the Thailand's General Election through the deployment of the international election observation mission.

In the light of providing credentials for the ANFREL's observers, it would be very grateful if you could kindly return the duly completed registration form as attached herewith. The credentials shall be issued to the international election observers whom are accredited shortly.

Should there be any inquiry or more information required, please do not hesitate to contact us Mr. Kongyos Boonrak, Deputy Director - General of the Office of the Provincial Election Commission of Sisaket, Acting Director of International Affairs Division and his contact details are :- Mob. No: 098 -969-2916 Fax No: 0-2143-8606 and Email: interaffairs@ect.go.th.

Yours sincerely,

Pol.Col.

(Jarungwith Phumma)
Secretary-General

Chandanie Watawala,
Executive Director
ANFREL,
Bangkok

“โอกาสที่หลุดลอยไปสำหรับการกลับสู่ประชาธิปไตย”

2. แผนที่แสดงการลงพื้นที่ที่สังเกตการณ์ของแอนเฟรล

3. แลกเปลี่ยนของแอนเฟรลเกี่ยวกับการเลือกตั้งล่วงหน้า

จากความหวังสู่คุหา: การเลือกตั้งล่วงหน้าของไทยในวันที่ 17 มีนาคม 2562

เพื่อการเผยแพร่โดยทันที

กรุงเทพฯ ประเทศไทย

19 มีนาคม 2562

ในการเลือกตั้งล่วงหน้าครั้งนี้ ผู้มีสิทธิออกเสียงชาวไทยได้แสดงออกถึงศรัทธาในประชาธิปไตยอย่างยอดเยี่ยมโดยผู้ลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าได้พากันออกมาใช้สิทธิถึงร้อยละ 87 วันเลือกตั้งล่วงหน้าผ่านไปด้วยความสงบเรียบร้อยแต่ก็มีกรณีของการจัดการที่ผิดพลาด การปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างไม่คงเส้นคงวาของเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้ง และเสียงตำหนิตั้งการให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้มีสิทธิอย่างไม่พอเพียงรวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับผู้มาใช้สิทธิและพรรคการเมืองต่างๆ

วันเลือกตั้งล่วงหน้าเป็นการสร้างความเตรียมพร้อมให้กับคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้กกต. ได้มีโอกาสจัดการแก้ไขปัญหาการจัดการต่างๆ ตามที่หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งได้รายงานไว้ กกต. ต้องดูแลให้เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งปฏิบัติตามกฎระเบียบไปในทางเดียวกันในวันเลือกตั้ง และควรดำเนินการรณรงค์ให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้มีสิทธิอย่างขนานใหญ่ผ่านสื่อต่างๆ เพื่ออุดช่องว่างตามที่พบในวันเลือกตั้งล่วงหน้า

รายงานของแอนเฟรลฉบับนี้มาจากการสังเกตการณ์ของผู้สังเกตการณ์จากนานาชาติในระยะสั้นจำนวน 16 คนที่กระจายกันลงพื้นที่ 10 จังหวัดในประเทศไทย ผู้สังเกตการณ์เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของคณะสังเกตการณ์การเลือกตั้งนานาชาติที่ได้รับการรับรองจากกกต. พวกเขาการผ่านการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดีในเรื่องการประเมินมุมมองทางเทคนิคต่างๆ ของกระบวนการเลือกตั้ง ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลได้ไปสังเกตการณ์หน่วยเลือกตั้ง 27 หน่วยและสังเกตกระบวนการลงคะแนนเพื่อประเมินความสอดคล้องกับขั้นตอนปฏิบัติต่างๆ ตามที่กำหนดโดยกกต. นอกจากนี้ ก็ยังได้ทำการสัมภาษณ์ผู้มาใช้สิทธิตัวแทนพรรคการเมือง และกลุ่มจับตาวารเลือกตั้งในพื้นที่ ตามวิธีวิทยาที่เรากำหนดไว้ ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลจะต้องพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งด้วย แต่เนื่องด้วยคำสั่งที่ไม่ชัดเจนจากบุคลากรของกกต. ในบางหน่วย เจ้าหน้าที่ได้ปฏิเสธที่จะพูดคุยกับผู้สังเกตการณ์

รายงานจากผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลระบุว่ากระบวนการลงคะแนนตามหน่วยต่างๆ โดยทั่วไปเป็นไปโดยเปิดเผยและเป็นระเบียบ ไม่ปรากฏเหตุรุนแรงหรือการฝ่าฝืนสำคัญใดๆ อย่างไรก็ตาม ในสภาพที่ดูสงบเรียบร้อยลงลงไปด้วยดีในวันเลือกตั้งล่วงหน้านั้นเอง ผู้สังเกตการณ์ของแอนเฟรลก็พบกรณีของความไม่คงเส้นคงวาและความผิดปกติที่กกต. ควรให้ความสนใจ

หน่วยเลือกตั้งหลายหน่วยโดยเฉพาะในกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ๆ ตกอยู่ในสภาพแน่นขนัด ผู้มาใช้สิทธิต้องเข้าแถวเป็นเวลาหลายชั่วโมง มีการจัดเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยที่มีผู้ลงทะเบียนจำนวนมากให้คอยให้ความช่วยเหลือและให้ข้อมูลแก่ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้า แต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่พอเพียง ผู้สังเกตการณ์ของแอนแฟรลพบว่าผู้มาใช้สิทธิหลายคนกลับไม่โดยไม่ได้ลงคะแนน มีการณีผู้มาใช้สิทธิไม่มีชื่อในบัญชีรายชื่อทั้งที่ได้ลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าทางออนไลน์ไว้แล้ว ตัวแทนกลุ่มจับตา-การเลือกตั้งในพื้นที่ชี้ว่าการที่ชื่อตกหล่นไปนี้เกิดจากการที่ผู้มีสิทธิดำเนินการลงทะเบียนทางออนไลน์อย่างไม่ครบถ้วนทุกขั้นตอน กต.ควรดำเนินการโดยทันทีเพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์ซ้ำรอยเช่นนี้ในวันเลือกตั้ง ซึ่งจะป้องกันไม่ให้ผู้มาใช้สิทธิต้องเสียสิทธิของตัวเองไป

แอนแฟรลสนับสนุนให้กต. ให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับขั้นตอนการลงคะแนนเพื่อให้เกิดความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติ เราพบเห็นการใช้กฎระเบียบเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ผิดแผกแตกต่างกันไปในหน่วยต่างๆ เช่น การถ่ายภาพภายนอกคูหาเลือกตั้งสามารถทำได้ในหน่วยเลือกตั้งส่วนใหญ่ แต่ทำไม่ได้ในบางหน่วย ผู้สังเกตการณ์ของแอนแฟรลรายหนึ่งถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจสั่งให้ลบภาพที่ถ่ายที่หน่วยเลือกตั้งนั้นทิ้งไป นอกจากนี้ การใช้กฎระเบียบแบบไม่คงเส้นคงวายังปรากฏอีกในการติดประกาศข้อมูลบนกระดานด้านนอกของหน่วยเลือกตั้ง โดยบางหน่วยมีข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัคร บางหน่วยไม่มีด้วยเหตุที่มีการให้ข้อมูลแก่ผู้มีสิทธิก่อนวันเลือกตั้งน้อยมาก การติดประกาศข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ที่หน่วยเลือกตั้งจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การให้ข้อมูลที่ไม่เพียงพอและมีบ้างไม่มีบ้างตามที่ผู้สังเกตการณ์ของเราพบเห็นในบางหน่วยเป็นประเด็นที่น่ากังวลเนื่องจากอาจทำให้ผู้มาใช้สิทธิเกิดความสับสนโดยเฉพาะผู้ที่เพิ่งได้รับข้อมูลเป็นครั้งแรกที่หน่วยเลือกตั้งในวันลงคะแนน

เราเสียเวลาที่พบเห็นตัวแทนพรรคการเมืองและผู้สังเกตการณ์จำนวนน้อยตามหน่วยเลือกตั้งต่างๆ ในวันเลือกตั้งล่วงหน้า การมีฝ่ายต่างๆ ร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการเลือกตั้งจะเป็นการเพิ่มความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือให้กับการเลือกตั้ง ดังนั้น เราจึงขอให้กต. ดำเนินการดูแลให้ตัวแทนพรรคการเมืองและผู้สังเกตการณ์ไม่ถูกเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยปิดกั้นการสังเกตการณ์กระบวนการลงคะแนนและการนับคะแนนในวันเลือกตั้งโดยไม่ควรแก่เหตุ

สื่อรายงานว่ากต. ได้ยอมรับว่ามีกรณีที่มีหน่วยเลือกตั้งให้บัตรลงคะแนนผิดเขตให้กับผู้มาใช้สิทธิ ดังนั้นจึงต้องมีกระบวนการแจกจ่ายบัตรเลือกตั้งที่รอบคอบรัดกุมยิ่งขึ้นเพื่อให้เกิดเหตุซ้ำรอยเช่นนี้อีก ซึ่งจะช่วยให้ผู้มีสิทธิไม่เกิดความสับสนและไม่ใช่พรรคใดได้ประโยชน์อย่างไม่สมควร กต. ควรกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนว่ากรณีเช่นนี้จะมีจัดการอย่างไร และจะนับคะแนนที่ทางลงผิดไปได้อย่างไร รวมถึงจะจัดการอย่างไรกับผู้ที่ไม่สามารถลงคะแนนได้เพราะได้บัตรลงคะแนนผิดเขต

แอนแฟรลขอเรียกร้องให้กต. ดำเนินการจัดกาเลือกตั้งอย่างโปร่งใสมากขึ้นในทุกด้านและทุกขั้นตอน กลุ่มประชาสังคมรวมถึงกลุ่มจับตาการเลือกตั้งในพื้นที่และผู้สังเกตการณ์ของเราได้สัมภาษณ์ระบุว่าพวกเขาไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งก่อนหน้าวันเลือกตั้งล่วงหน้า ด้วยเหตุนี้ ความกังวลเกี่ยวกับการดูแลหีบบัตร การขนย้าย จำนวน และจัดเก็บ จึงผุดขึ้นมา

ในวันที่ที่ปิดหน่วยลงคะแนน กกต. เพิ่งมาจัดการกับข้อกังวัลนี้ของสาธารณชนเขาก็ต่อเมื่อหลังจากการเลือกตั้งล่วงหน้าผ่านไปแล้วหนึ่งวัน โดยเผยแพร่มาตรการในการดูแลหีบบัตรให้ปลอดภัยจากการตุกติกในระหว่างการขนย้ายและระหว่างที่อยู่ในการดูแลของไปรษณีย์หรือสถานี่ตำรวจ ความกังวลอย่างกว้างขวางในหมู่ประชาชนเกี่ยวกับการเก็บรักษาบัตรเลือกตั้งนั้นสะท้อนถึงความไว้วางใจในกกต. ที่มีอยู่ในระดับต่ำซึ่งมีสาเหตุมาจากการขาดข้อมูลเป็นหลัก

ในวันอาทิตย์ที่ 24 มีนาคม ผู้มีสิทธิเลือกตั้งหลายสิบล้านคนจะออกมาใช้สิทธิกันทั่วประเทศ ความไม่ลงเส้นคงวต่างๆ ที่พบในการเลือกตั้งล่วงหน้าจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขโดยด่วนเพื่อเพิ่มคุณภาพของกระบวนการลงคะแนนและนับคะแนนในวันเลือกตั้ง นอกจากนี้ ด้วยความตระหนักถึงเวลาที่มีเหลือจำกัดก่อนวันเลือกตั้ง แอนฟรลเสนอให้กกต. ดำเนินการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ชัดเจนขึ้นแก่ผู้มีสิทธิโดยด่วนที่สุด

แอนฟรลขอเสนอให้กกต. เร่งจัดการกับข้อกังวัลของประชาชนเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งโดยเฉพาะกรณีการจัดการที่ผิดพลาดในวันเลือกตั้งล่วงหน้า ตลอดจนความกังวลเกี่ยวกับความโปร่งใส โดยเฉพาะเรื่องความปลอดภัยของหีบบัตร แอนฟรลขอเรียกร้องให้กกต. และฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องปกป้องและคุ้มครองสิทธิในการเลือกตั้งของประชาชนชาวไทยและช่วยกันทำให้ครัทธาที่พวกเขายึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยมาอย่างยืนนานได้ออกดอกออกผลในการเลือกตั้งปี 2562 นี้

4. รายงานช่วงกลางของแอนเฟรลเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั่วไปปี 2562 ของไทย

ภารกิจสังเกตการณ์การเลือกตั้งนานาชาติ สำหรับการเลือกตั้งทั่วไปของราชอาณาจักรประเทศไทยในปี 2562

รายงานสถานการณ์เบื้องต้น

ที่มาของภารกิจสังเกตการณ์การเลือกตั้งนานาชาติของเครือข่ายเอเชียเพื่อการเลือกตั้งเสรี

ภารกิจสังเกตการณ์การเลือกตั้งนานาชาติของเครือข่ายเอเชียเพื่อการเลือกตั้งเสรีหรือ “อันเฟรล” (ANFREL's International Election Observation Mission - IEOM) สำหรับการเลือกตั้งทั่วไปของประเทศไทยในปี 2562 คณะทำงานในภารกิจนี้ประกอบไปด้วยผู้สังเกตการณ์เลือกตั้งนานาชาติจำนวน 34 คน ซึ่งมีนักวิเคราะห์การเลือกตั้งจำนวน 2 คนที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นระยะเวลานานถึง 45 วัน ทีมที่หนึ่งซึ่งมีผู้สังเกตการณ์ 8 คนที่ลงพื้นที่สังเกตการณ์เป็นเวลา 14 วันและทีมที่สองซึ่งมีผู้สังเกตการณ์ 24 คนที่ลงพื้นที่สังเกตการณ์เป็นเวลา 10 วัน

คณะสังเกตการณ์การเลือกตั้งนานาชาติได้ปฏิบัติหน้าที่สังเกตการณ์การเลือกตั้งทั้งในด้านการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครจากพรรคการเมือง การสัมภาษณ์เชิงลึกต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเลือกตั้ง การรวบรวมข้อมูลจากสื่อและงานวิชาการต่างๆ รวมทั้งการสุ่มตัวอย่างในการสังเกตการณ์หน่วยเลือกตั้ง อันเฟรลได้สังเกตการณ์หน่วยเลือกตั้งทั้งหมด 27 หน่วยในวันลงคะแนนล่วงหน้าเมื่อวันที่ 17 มีนาคมและได้สังเกตหน่วยเลือกตั้งทั่วประเทศทั้งหมดจำนวน 492 หน่วยเลือกตั้งใน 30 จังหวัดทั่วประเทศในวันเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 มีนาคม

รายงานเบื้องต้นฉบับนี้ประกอบไปด้วยการประเมินกิจกรรมก่อนวันเลือกตั้งรวมทั้งการดำเนินการในวันเลือกตั้งเริ่มจากการเปิดหีบไปจนถึงการนับคะแนน รวมทั้งการรวมผลและการนำเสนอผลคะแนนต่อสาธารณะ อันเฟรลจะนำเสนอรายงานฉบับเต็มในระยะเวลา 1 เดือนหลังจากที่มีการประกาศผลการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการซึ่งจะทำให้เรามีข้อมูลที่ครอบคลุมเพิ่มเติมจากรายงานเบื้องต้นฉบับนี้และประเมินผลการเลือกตั้งหลังการจัดเลือกตั้งด้วยรวมทั้งข้อขัดแย้งต่างๆที่อาจเกิดขึ้น โดยจะมีการจัดทำข้อเสนอแนะต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเลือกตั้งทั้งหมดเพื่อพิจารณาต่อไป

สรุป

เครือข่ายเอเชียเพื่อการเลือกตั้งเสรีหรืออันเฟรลขอแสดงความชื่นชมต่อประชาชนชาวไทยในการจัดการเลือกตั้งที่ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับในวันที่ 24 มีนาคม ผู้สังเกตการณ์เลือกตั้งนานาชาติทั่วประเทศเราได้เห็นความตั้งใจของประชาชนและความปรารถนาที่จะจัดให้มีการระบอบการประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นใหม่ในประเทศหลังจากการปกครองโดยทหารเป็นระยะเวลาหลายปีแม้จะมียศกัประกอบพื้นฐานด้านประชาธิปไตยอย่างจำกัด อันเฟรลเห็นว่าการเลือกตั้งเป็นขั้นตอนแรกthatแสดงให้เห็นถึงความต้องการของประชาชนที่ต้องการมีส่วนร่วมทางเมือง ในรายงานนี้อันเฟรลได้ประเมินเบื้องต้นของขั้นตอนการจัดการเลือกตั้งรวมทั้งข้อเสนอแนะทั่วไปต่อคณะกรรมการเลือกตั้งของประเทศไทยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลายให้พิจารณา

ผู้มีสิทธิลงคะแนนมาใช้สิทธิ์จำนวนมากกว่า 65% ซึ่งทำให้กล่าวได้ว่าประชาชนยังคงเชื่อมั่นในการกาบัตรลงคะแนนและต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นการที่ผู้สังเกตการณ์เลือกตั้งและผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้พบเห็นข้อสังเกตบางประการที่เกิดขึ้นในขั้นตอนการลงคะแนนและได้รับการจัดการแก้ไขทันที่นั้นเป็นการส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการจัดการเลือกตั้ง

ขั้นตอนการจัดการเลือกตั้งในวันเลือกตั้งทั่วไปเกิดขึ้นอย่างเรียบร้อยแม้จะมีการติดขัดบางวันขั้นตอนการจัดการแต่ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิในการออกเสียงของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อันแฟรลได้บันทึกข้อสังเกตเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม การได้ดูพินิจในการระบุบัตรเลือกตั้งทำให้มีบัตรเสียจำนวนกว่า 1.9 ล้านใบ ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อมีข้อผิดพลาดเล็กน้อยก็ในขั้นตอนการนับในการลงคะแนนในตารางและการนับบัตรเลือกตั้งรวมทั้งที่ผิดพลาดไป ซึ่งต่อมาก็มีผลต่อการประกาศผลการนับคะแนนอย่างไม่เป็นทางการที่เกิดขึ้นในคืนวันเลือกตั้งที่ไม่ถูกต้อง ความสับสนว่าทำไมควรจะเกิดขึ้นนี้ทำให้เกิดความเสียหายต่อความน่าเชื่อถือในการจัดการเลือกตั้งทั่วไปในครั้งนี้ และอันแฟรลได้ขอให้คณะกรรมการการเลือกตั้งได้แถลงผลการเลือกตั้งโดยเร็วที่สุดเพื่อประคับประคองให้สาธาณณะชนมีความเชื่อมั่น

อันแฟรลสังเกตเห็นว่าบรรยากาศการณรงค์ที่เกิดขึ้นส่งผลให้รัฐบาลทหารและผู้สมัครรับเลือกตั้งที่รัฐบาลทหารสนับสนุนได้เปรียบเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ การวิเคราะห์กรอบกฎหมายของเราแสดงให้เห็นว่า มีบทบัญญัติทางกฎหมายหลายมาตราที่ส่งผลกระทบต่อในแง่ของการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และผู้มีสิทธิลงคะแนน โดยทำให้เกิดการเซ็นเซอร์ตัวเองและไม่มีพนักวิชาการที่รัฐบาลทหาร ยิ่งไปกว่านั้น ในระหว่างการเลือกตั้ง คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ยังสามารถใช้อำนาจเบ็ดเสร็จได้ภายใต้มาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวปี 2557 จึงกลายเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์หัวหน้ารัฐบาลชุดปัจจุบันได้

พรรคการเมืองและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆพากันออกมาหาเสียงอย่างคลึกคัก สื่อต่างๆทำหน้าที่ได้อย่างดีในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับพรรคการเมืองและเปิดพื้นที่ให้พรรคต่างๆได้เสนอนโยบายของตนเองแก่สาธาณชน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่มีข้อมูลมากเพียงพอที่จะตัดสินใจเลือกลงคะแนนอย่างมีเหตุผล อีกทั้งการเลือกตั้งในปี 2562 นี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้หญิงและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอีกด้วย

คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถพัฒนาคุณภาพของการจัดการเลือกตั้งได้โดยเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งได้ดียิ่งขึ้นได้ เนื่องจากจะช่วยให้ประชาชนมีความเชื่อถือเป็นระบบเลือกตั้งมากขึ้น ทั้งนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งขาดความโปร่งใสและไม่ทำงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่นๆ จึงทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้อย่างจำกัดมากและก่อให้เกิดความไม่เชื่อถือเป็นระบบการเลือกตั้งและสวามิฉันคณะกรรมการการเลือกตั้งทั้งสิ้นไป

คณะสังเกตการณ์การเลือกตั้งนานาชาติการเลือกตั้งของอันแฟรลเล็งเห็นถึงความกระตือรือร้นขององค์กรในประเทศในการมีส่วนร่วมในกระบวนการติดตามการเลือกตั้ง แม้ต้องประสบกับปัญหาหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการควบคุมเสรีภาพภายใต้รัฐบาลทหารและการขาดทรัพยากรและเวลาสำหรับการเตรียมตัวและอบรมบุคลากร องค์กรที่ติดตามการเลือกตั้งเหล่านี้ยังสามารถส่งเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่ไปสังเกตการณ์หน่วยเลือกตั้งจำนวนมากทั่วประเทศ อย่างไรก็ตาม ผู้สังเกตการณ์ในประเทศชาวไทยและผู้สังเกตการณ์นานาชาติยังคงถูกจำกัดการเข้าถึงกระบวนการการเลือกตั้งทั้งหมด เนื่องจากหน่วยเลือกตั้งหลายหน่วยยังคงจำเป็นต้องได้รับอนุญาตจากสำนักงานเขตก่อนเข้าไปสังเกตการณ์ภายในบริเวณหน่วยเลือกตั้งได้

• วันเลือกตั้ง

วันที่ 24 มีนาคม ผู้สังเกตการณ์อันแฟรลได้ลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์การลงคะแนนทั่วประเทศ เพื่อที่จะเป็นประจักษ์พยานว่าการลงคะแนนในวันเลือกตั้งมีความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือที่ให้อิสระกับผู้มีสิทธิลงคะแนนได้ลงคะแนนของเขาอย่างอิสระเท่าเทียมกันหรือไม่ ในหน่วยลงคะแนนเราพบว่ามีความราบรื่นเป็นระเบียบและมีการจัดการลงคะแนนเป็นอย่างดี ซึ่งถ้าพิจารณาถึงจำนวนหน่วยเลือกตั้งจำนวนมากและการเตรียมตัวของเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งในระยะเวลาสั้นก็ถือว่าเป็นการจัดการเลือกตั้งที่ประสบความสำเร็จ

อย่างไรก็ตามมีรายงานว่าหน่วยเลือกตั้งบางหน่วยมีกฎระเบียบและขั้นตอนการลงคะแนนที่ไม่เหมือนกัน ผลของการอบรมเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งอย่างเร่งรีบทำให้เกิดความเข้าใจผิดในวิธีการจัดการเลือกตั้งที่เขายังต้องปฏิบัติตาม ในพื้นที่ห่างไกลออกไปบางหน่วยเลือกตั้งนั้นเจ้าหน้าที่ไม่มีมาตรการป้องกันไม่ให้บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องเข้ามาในหน่วยเลือกตั้งหรือกันให้อยู่ด้านนอก หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้คุยกันระหว่างกำลังกาบัตรลงคะแนนทั้งสองรูปแบบว่าจะผลถึงการกระทบต่อการลงคะแนน

ในอีกด้านหนึ่งมีรายงานว่า การตรวจบัตรประชาชนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่ค่อยน่าพอใจและการจัดสถานที่ของหน่วยเลือกตั้งที่ไม่เหมาะสมในบางหน่วยเลือกตั้ง ตัวอย่างหนึ่งเช่นมีป้ายธงฟ้าประจำรัฐซึ่งเป็นร้านค้าที่ได้รับการสนับสนุนโดยรัฐบาลติดอยู่หน้าทางเข้าของหน่วยเลือกตั้งร้านนี้ขายสิ่งของที่ได้รับการอุดหนุนราคาให้สำหรับผู้ยากจนตามนโยบายของรัฐ และชื่อของโครงการก็เป็นชื่อเดียวกับพรรคของรัฐบาล อย่างไรก็ตามมีความจริงที่ว่าในหน่วยเลือกตั้งมากกว่า 500 หน่วยที่ผู้แทนสังเกตการณ์ของอัมเฟรลได้ไปสังเกตการณ์แสดงให้เห็นว่าแต่ละหน่วยมีคุณภาพที่เท่าเทียมกันในการจัดการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 20 กันยายนที่ผ่านมา

แม้ว่าตลอดทั้งวันจะมีผู้แทนพรรคเพียงไม่กี่คนและมีผู้สังเกตการณ์ท้องถิ่นจำนวนไม่มากนักที่เราพบเห็นในแต่ละหน่วยเลือกตั้งซึ่งอาจเป็นเพราะคณะกรรมการการเลือกตั้งระบุว่าต้องมีขั้นตอนการลงทะเบียนรับรองผู้แทนพรรคล่วงหน้า การทำให้ขั้นตอนการลงทะเบียนผู้สังเกตการณ์และตัวแทนพรรคการเมืองง่ายขึ้นทำให้พวกเขามีส่วนร่วมมากขึ้นซึ่งจะเป็นการทำให้การจัดการเลือกตั้งมีความโปร่งใสและสร้างให้เกิดความเชื่อมั่นในทางปฏิบัติมากขึ้น ภาคประชาสังคมเองก็จำเป็นต้องลงทุนพัฒนาให้เกิดคนผู้สังเกตการณ์เลือกตั้งที่มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอนาคต

ในขณะที่บัตรผู้สังเกตการณ์เลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งนั้นสามารถทำให้ผู้สังเกตการณ์ของ อัมเฟรลได้รับอนุญาตให้ปฏิบัติหน้าที่ในการสังเกตการณ์การเลือกตั้งได้ในหน่วยเลือกตั้ง มีบางหน่วยที่ผู้สังเกตการณ์เลือกตั้งถูกถามและให้แสดงบัตรผู้สังเกตการณ์จากเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์เลือกตั้งและเจ้าหน้าที่ด้านนอกเมื่อได้รับอนุญาตก็ให้เข้าไปได้ ซึ่งในบางกรณีเราก็คงมีความหวังกังวลในข้อเท็จจริงที่ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจหนึ่งนายขอตรวจเอกสารที่ผู้สังเกตการณ์จัดบันทึกในระหว่างปฏิบัติงานซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของการสังเกตการณ์เลือกตั้งแต่ทั้งนี้ก็เป็นเพียงเหตุการณ์เดียว

รายงานจากผู้สังเกตการณ์เลือกตั้งของเราแสดงให้เห็นว่าขั้นตอนการปิดทับและการนับบัตรเลือกตั้งเกิดขึ้นอย่างโปร่งใสและเกิดจากการทุ่มเทปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับข้อบังคับในการปฏิบัติของคณะกรรมการการเลือกตั้ง อย่างไรก็ตามคณะกรรมการการเลือกตั้งมีกฎระเบียบที่อาจทำให้การวินิจฉัยบัตรเสียและบัตรดีมีปัญหาได้ มีการอนุญาตให้ผู้ลงคะแนนสามารถกาเครื่องหมายในบัตรเลือกตั้งได้แตกต่างกันถึง 16 รูปแบบ แต่รูปภาพตัวอย่างก็กลับไม่ได้แสดงไว้อย่างชัดเจนให้สาธารณชนได้เห็นในระหว่างเวลาของการเลือกตั้ง แต่ตัวอย่างการกาเครื่องหมายแบบต่างๆก็ไม่สามารถที่จะเป็นตัวอย่างที่ครอบคลุมทั้งหมด การให้อำนาจให้เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยในการมีดุลพินิจตัดสินว่าบัตรใดเป็นบัตรเสียในบางกรณีอาจเกิดความสับสน ในบางกรณีเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยกลับชานว่าบัตรเสียแม้ว่าการกาเครื่องหมายจะชัดเจนในเจตนาของผู้ลงคะแนนต้องการกาเครื่องหมายให้ใครหรือพรรคใด

ขั้นตอนการนับ วิธีการวินิจฉัยบัตรดีบัตรเสียและปัจจัยอื่นๆ ทำให้เกิดบัตรเสียจำนวนเกือบ 1.9 ล้านใบในวันอาทิตย์ที่ผ่านมา ขณะที่ในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อปี 2011 มีบัตรเสียที่เกิดขึ้น 6 เปอร์เซ็นต์จากบัตรเลือกตั้งของผู้ที่ลงคะแนนทั้งหมด คณะกรรมการการเลือกตั้งควรจะทำวิธีการวินิจฉัยให้ชัดเจนว่าบัตรใดเป็นบัตรเสียที่เหมาะสม โดยเฉพาะในหน่วยเลือกตั้งที่มีผู้ทำบัตรเสียในจำนวนที่สูงกว่าจำนวนบัตรดี

ขณะเดียวกันอัมเฟรลมีความเห็นว่ากระบวนการนับคะแนนในหน่วยเลือกตั้งต่างๆนั้นมีความน่าเชื่อถือ แต่ก็มีหน่วยเลือกตั้งจำนวนมากที่มีอัมเฟรลมีความกังวลอย่างมากเรื่องการจัดตารางและการรวมคะแนนในหน่วยเลือกตั้งที่ไม่มีผู้สังเกตการณ์ ไม่มีตัวแทนพรรคและไม่มีสื่อมวลชน อีกทั้งขั้นตอนการนับบัตรลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้ากว่า 2 ล้านใบนั้น

ทำให้เกิดคำถามเพราะไม่มีการแสดงต่อสาธารณะให้เห็นว่ามีขั้นตอนการไปอย่างไรจึงได้และยอมรับได้ต่อประชาชนทั่วไป ซึ่งถ้าเรายังไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ยากลำบากตั้งแต่ปีแรกในภาคใต้ถูกกลางจนกระทั่งผลการนับคะแนนเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ ผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งก็จะไม่สามารถที่จะมีแถลงการณ์อย่างชัดเจนว่ากระบวนการเลือกตั้งทั้งหมดนั้นเป็นกระบวนการที่มีความน่าเชื่อถือหรือไม่

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่จัดการการเลือกตั้งจึงต้องทำให้แน่ใจว่าผลการเลือกตั้งไม่ใช่เพียงแต่ถูกต้องแต่ต้องเป็นผลการเลือกตั้งที่มีความน่าเชื่อถือตลอดทุกขั้นตอนที่สาธารณะยอมรับได้ การแสดงผลการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นที่ผ่านมาทำให้เห็นว่าประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีอยู่ในระดับที่ต่ำ การประกาศผลการเลือกตั้งเบื้องต้นที่เกิดขึ้นในวันที่ 24 นั้นเห็นชัดขึ้นด้วยว่าสาธารณะมีความกังวลสงสัยต่อความเชื่อถือในผลการเลือกตั้งและต่อมากมีการปรับเปลี่ยนโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งก็เกิดความขัดแย้งไปบ้างแล้ว

• การเลือกตั้งล่วงหน้า

ประเทศไทยกำหนดให้มีการเลือกตั้งล่วงหน้าซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนทุกคนในการไปสิทธิเลือกตั้งตามหน้าที่พลเมืองของตนได้ ประชาชนสามารถลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าได้ผ่านช่องทางออนไลน์หรือนำไปยื่นกับนายทะเบียนท้องถิ่นโดยตรงตั้งแต่วันที่ 28 มกราคม ถึง 19 กุมภาพันธ์ ทั้งนี้ มีจำนวนผู้ลงทะเบียนทั้งหมดเป็นจำนวน 2,752,119 คน ซึ่งถือเป็นจำนวนมากแม้ว่าจะไม่มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกระบวนการลงทะเบียนมากนัก อีกทั้งยังปิดรับสมัครลงทะเบียนก่อนวันเลือกตั้งล่วงหน้าจริงมากกว่าหนึ่งเดือน

ตั้งแต่วันที่ 4 - 16 มีนาคม ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อาศัยอยู่ต่างประเทศเป็นคนกลุ่มแรกที่ได้มีโอกาสลงคะแนนเสียง ณ สถานทูตหรือกงสุลต่างๆ กว่า 94 แห่งทั่วโลก 84.7 เปอร์เซ็นต์จากผู้ลงทะเบียนเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร 119,232 คน ได้ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งของตนเองแม้ว่าประชาชนในหลายจะประสบปัญหาในการลงคะแนนนอกราชอาณาจักรหลายประการก็ตาม¹ ผู้มาใช้สิทธิหลายคนต้องต่อคิวแถวยาว ได้รับข้อมูลที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง นอกจากนี้ บัตรเลือกตั้งของบางคนยังถูกส่งล่าช้าหรือส่งไปผิดที่อยู่ ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งและเจ้าหน้าที่สถานทูตที่มีหน้าที่จัดเตรียมการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรมิได้เตรียมพร้อมสำหรับการเลือกตั้งครั้งนี้

ปัญหาอีกประการเกี่ยวกับการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรคือ ความล่าช้าในการจัดส่งบัตรเลือกตั้งจำนวนกว่า 1,500 ใบจากประเทศนิวซีแลนด์ การจัดส่งเป็นไปอย่างล่าช้าและไม่ถึงเขตเลือกตั้งต่างๆ หนาแน่น 5 ไมล์เย็นของวันที่ 24 มีนาคม จึงทำให้บัตรเหล่านี้กลายเป็นบัตรเสีย เหตุการณ์นี้ทำให้ผู้ได้สิทธิซึ่งตั้งใจออกมาลงคะแนนเสียงอย่างถูกต้องตามกระบวนการทุกอย่างรู้สึกผิดหวัง เนื่องจากต้องถูกรีดรอนสิทธิในการเลือกตั้งของตนเองเพียงเพราะหน่วยงานที่รับผิดชอบขาดการวางแผนที่ดี ทั้งนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งและองค์กรร่วมที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่ต้องรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองชาวไทยในการแสดงออกทางการเมืองผ่านการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งล่วงหน้าในประเทศจัดขึ้นวันอาทิตย์ที่ 17 มีนาคมและถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเลือกตั้งทั่วไปของประเทศไทย ประชาชนชาวไทยกว่า 2.2 ล้านคนออกมามีสิทธิเลือกตั้ง นับเป็น 87 เปอร์เซ็นต์ของผู้ลงทะเบียนไว้ จำนวนผู้ออกมาใช้สิทธิในวันเลือกตั้งล่วงหน้าในหลายเขตสูงกว่าจำนวนผู้ออกมามีสิทธิในวันเลือกตั้งที่ 24 มีนาคม เนื่องจากผู้มาใช้สิทธิล่วงหน้ามักเป็นผู้ที่เข้าถึงความยากลำบากเกี่ยวกับการเลือกตั้งมากกว่าคนทั่วไป อย่างไรก็ตาม จำนวนผู้มาลงคะแนนที่สูงเช่นนี้ถือเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่บ่งชี้ว่าผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าแล้วแต่มีความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งครั้งนี้ซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งแรกในหลายรอบปี

¹ <https://prachatai.com/english/node/7974>

ผู้สังเกตการณ์จากฮันเฟรลได้รายงานว่า การจัดการเลือกตั้งล่วงหน้าเป็นไปได้อย่างราบรื่นและเป็นระเบียบเรียบร้อย กระบวนการเลือกตั้งมีการจัดการที่ดีและโปร่งใส ไม่มีการรายงานเหตุการณ์รุนแรงใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม จากเขตเลือกตั้งทั้งหมด 385 เขตทั่วประเทศมีผู้ใช้สิทธิมาต่อแถวรอกันเข้าหน่วยเลือกตั้งกันเป็นจำนวนมากจึงเกิดปัญหาความแออัดขึ้นในหลายพื้นที่ แม้จะมีเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งจำนวนมากก็ตาม ในบางกรณีผู้ใช้สิทธิไม่สามารถรอได้จึงกลับบ้านไปก่อนที่จะได้มีโอกาสได้ลงคะแนนเสียง ทั้งนี้ เราอาจหลีกเลี่ยงความวุ่นวายเช่นนี้ได้หากการเลือกตั้งล่วงหน้าจัดขึ้นเป็นเวลาสองวันเหมือนการเลือกตั้งของไทยครั้งก่อนๆที่ผ่านมา แทนที่จะจัดเป็นเวลาเพียงหนึ่งวันเช่นนี้ ดังนั้น ฮันเฟรลจึงแนะนำให้คณะกรรมการการจัดการเลือกตั้งพิจารณากำหนดวันการเลือกตั้งล่วงหน้าเพิ่มขึ้นสำหรับการเลือกตั้งทั่วไปในครั้งหน้า

ตลอดทั้งวันเลือกตั้งล่วงหน้า ฮันเฟรลได้รับรายงานเกี่ยวกับการจัดการผิดพลาด การบังคับใช้กฎเกณฑ์การเลือกตั้งของเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยมีความแตกต่างกันออกไป และมีข้อร้องเรียนจากผู้มีสิทธิลงคะแนนและพรรคการเมืองเกี่ยวกับการได้รับความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งไม่เพียงพอ ปัญหาที่ควรได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดคือ การแจกบัตรเลือกตั้งผิดพลาดให้กับผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คณะกรรมการการจัดการเลือกตั้งได้ออกมายอมรับว่า บัตรที่ถูกแจกผิดพลาดนั้นจะกลายเป็นบัตรเสีย นอกจากนี้ ผู้ออกมาใช้สิทธิบางคนไม่สามารถหาชื่อของตนเองในลิस्टรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ เนื่องจากระบบการลงทะเบียนออนไลน์สำหรับการเลือกตั้งล่วงหน้านั้นเกิดความผิดพลาดขึ้นหรือมีความซับซ้อนมากเกินไป

โดยภาพรวม การเลือกตั้งล่วงหน้าทำให้ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง สื่อต่างๆและผู้สังเกตการณ์เล็งเห็นถึงระดับความพร้อมในการทำงานของคณะกรรมการการจัดการเลือกตั้ง แม้ว่าการเลือกตั้งในวันที่ 17 มีนาคม จะผ่านไปได้ด้วยดี แต่ยังมีหลายสิ่งที่ยังชี้ว่าการให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องการจัดการเลือกตั้ง รวมถึงการอบรมเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยยังอยู่ในระดับต่ำ ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายและเห็นได้ชัดมากขึ้นในวันที่ 24 มีนาคมซึ่งเป็นวันเลือกตั้งจริง คณะกรรมการการจัดการเลือกตั้งและหน่วยงานรัฐอื่นๆ ยังไม่สามารถทำให้ประชาชนเชื่อมั่นในกระบวนการเลือกตั้งได้ โดยเฉพาะในเรื่องการขนส่งและจัดเก็บบัตรเลือกตั้งซึ่งเป็นประเด็นที่ถูกคนจำนวนมากตั้งคำถาม ดังนั้น ฮันเฟรลจึงเสนอให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเตรียมความพร้อมมากขึ้นในด้านการจัดการการจัดการเลือกตั้งและการออกมาตรการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้

กรอบกฎหมาย

กรอบกฎหมายที่กำกับการเลือกตั้งทั่วไปในปี.ศ. 2562 มีความไม่เป็นประชาธิปไตยในหลายด้านซึ่งทำให้สนามการเลือกตั้งเกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้เล่น โดยอนุญาตให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งไม่ได้มาจากการเลือกตั้งมีอำนาจพิเศษไปจนกว่าจะมีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่และยังมีอิทธิพลไปถึงรัฐบาลต่อไปในบางด้าน นอกจากนี้ กรอบกฎหมายดังกล่าวยังกีดกันเสรีภาพขั้นพื้นฐานในเรื่องการแสดงออกและการรวมกลุ่มและการชุมนุมอีกด้วย กฎหมายชุดนี้มีฐานมาจากรัฐธรรมนูญซึ่งถูกร่างโดยคณะกรรมการที่มาจากการแต่งตั้งและได้รับการรับรองจากประชาชนในปี.ศ. 2559 ซึ่งเต็มไปด้วยข้อบกพร่อง จึงมีข้อโหว่จำนวนมากในแง่สารบัญญัติและวิสัยบัญญัติ เราเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้มีบทบัญญัติมาตราที่น้อยและกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งถูกออกแบบมาเพื่อทำให้รูปแบบการปกครองในประเทศไทยเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีการฉ้อโกงกว่าเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง

การเลือกตั้งครั้งนี้จัดขึ้นภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวซึ่งให้อำนาจแก่สมาชิกวุฒิสภา (สว.) จำนวน 250 คนที่มาจากทางแต่งตั้งในการออกกฎหมายและกำกับดูแลการใช้อำนาจทางการเมือง นี่ถือเป็นหนึ่งในข้อกฎหมายที่ขาดความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ทางฮันเฟรลได้สัมภาษณ์แสดงความเห็นในลักษณะที่ค่อนข้างสงสัยเรื่องความโปร่งใสและยุติธรรมในการแต่งตั้งสว. หลังจากการเลือกตั้ง โดยเฉพาะบทบาทในการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีในเวลา 5 ปีที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่ง และมีส่วนร่วมในการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีด้วย ฮันเฟรลหวังว่าวุฒิสภาสมาชิกในอนาคตจะเคารพการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียงชาวไทยทั้งหมดที่เลือกผู้นำของชาติด้วยได้แสดงออกทางการเมืองของเขาผ่านการลงคะแนนเสียงสนับสนุนพรรคการเมืองและนักการเมืองไปแล้วในวันเลือกตั้ง 24 มีนาคม

นอกจากนี้ กฎหมายเลือกตั้งของไทยไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มในประเทศมีสิทธิในการลงคะแนนเสียง โดยกลุ่มผู้ไม่มีสิทธิเลือกตั้ง ได้แก่ กลุ่มพระภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช ผู้ต้องขังทั้งที่อยู่ในระหว่างพิจารณาและผู้ต้องขังคดีเด็ดขาดในข้อหาอุทธรณ์ รวมทั้งพลเมืองไทยที่เกิดในประเทศไทยแต่ไม่ได้รับสัญชาติ เป็นต้น อันเฟรเดอการในวัฒนธรรมและศาสนาในประเทศไทย แต่เสนอว่ามีประเทศจำนวนมากที่มีมาตรการอนุญาตให้นักบวชและผู้ดูแลควบคุมตัวสามารถใช้อิทธิพลเลือกตั้งได้ อันเฟรเดอหวังว่า ในวันข้างหน้า ผู้นำของไทยจะปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้ที่ควรได้รับสิทธิในการลงคะแนน ยิ่งไปกว่านั้น ประเทศไทยควรผลักดันในการปฏิรูปสิทธิการเลือกตั้งดังกล่าวเพื่อทำตามพันธกรณีต่อประชาคมระหว่างประเทศที่ว่าด้วยการปกป้องคุ้มครองสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของประชาชนและเพื่อสนับสนุนหลักการเรื่องสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วไป (universal suffrage) และสร้างตัวชี้วัดว่าประเทศไทยกำลังก้าวเข้าไปสู่ประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์

บรรยากาศการรณรงค์หาเสียง

กลยุทธ์ในการรณรงค์ของพรรคการเมืองหลายพรรคและผู้สมัครหลายคนมักมีการใช้แนวทางแบบเดิมคือการเดินเยี่ยมบ้าน การใช้โปสเตอร์ การให้รถแห่ที่มีลำโพง และการปราศรัยต่อสาธารณะ บรรยากาศของการรณรงค์หาเสียงจัดให้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนพูดคุยในทางสาธารณะระหว่างพรรคการเมืองผู้สมัครและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเลือกตั้งซึ่งเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นภายในระยะเวลา 5 ปีที่กิจกรรมทางการเมืองถูกจำกัด นอกจากนี้ พรรคการเมืองต่างๆและผู้สมัครเลือกตั้งในระดับพื้นที่ได้ใช้เครื่องมือเพื่อที่จะเข้าถึงสาธารณะชนในวงกว้าง การหาเสียงของผู้สมัครในพื้นที่ชนบทการรณรงค์การเลือกตั้งถูกจำกัดอยู่ในสื่อทีวีและวิทยุชุมชน

ผู้สังเกตการณ์นานาชาติของอันเฟรเดอพบว่า บรรยากาศการรณรงค์ในจังหวัดต่างๆส่วนใหญ่เรียบง่ายและเป็นอิสระ ไม่มีเหตุการณ์ความรุนแรง อย่างไรก็ตาม การรณรงค์เลือกตั้งที่มีลักษณะเรียบง่ายหรือสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่ว่ากฎเกณฑ์ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเขียนขึ้นซับซ้อนและเข้มงวดเกินไป พรรคการเมืองและผู้สมัครจึงพยายามหลีกเลี่ยงการละเมิดกฎเกณฑ์เพื่อให้ทันเวลาอย่างรุนแรง นอกจากนี้ ผู้คนยังกลัวการถูกตอบโต้กับหรือการแก้แค้นจากเจ้าหน้าที่รัฐและผู้มีอิทธิพลทางการเมือง จึงหลีกเลี่ยงที่จะแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

ผู้มีส่วนได้เสียในการเลือกตั้งจำนวนมากมีความกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์เลือกตั้งที่ไม่ยุติธรรมสำหรับทุกฝ่าย ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งและผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆสะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการหาเสียงเป็นไปอย่างไม่ยุติธรรม บ่อยครั้งที่พรรคการเมืองที่สนับสนุนรัฐบาลทหารถูกกล่าวหาว่าได้เปรียบและได้รับการจัดวันการบังคับใช้กฎหมายจากรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ซึ่งรวมถึงการเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันเป็นผู้สมัครนายกรัฐมนตรีในการเลือกตั้งครั้งนี้อีกด้วย แม้กฎหมายบางประการที่จำกัดเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองและการหาเสียงจะถูกยกเลิกไปเมื่อเดือนธันวาคม 2561 ซึ่งเป็นช่วงเวลาประมาณ 4 เดือนก่อนการเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคม แต่รัฐบาลชุดนี้ได้มีการจัดทำนโยบายประชานิยมและให้แก่นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันลงพื้นที่เยี่ยมเยียนประชาชนทั่วประเทศก่อนที่จะมีการยกเลิกกฎหมายดังกล่าวเป็นเวลาระยะหนึ่ง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายคนมองว่าเป็นวิธีการหาเสียงของพรรคการเมืองที่สนับสนุนนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน

แม้อันเฟรเดอหวังว่าบรรยากาศการหาเสียงจะเป็นไปได้อย่างสงบ แต่ก็มีความกังวลและพรรคการเมืองจำนวนมากที่ถูกข่มขู่โดยเจ้าหน้าที่รัฐในนามของความมั่นคงที่แอบแฝงเป้าหมายการข่มขู่ทางการเมือง ผู้ลงสมัครจากพรรคเพื่อไทยและประชาธิปไตยได้รายงานว่า ถูกเจ้าหน้าที่ความมั่นคงเข้าค้นบ้านในวันที่ 21 มีนาคมโดยที่ไม่มีหมายหรือเหตุผลที่หนักแน่นเพียงพอ การกระทำที่ไร้เหตุผลเช่นนี้เป็นการสร้างความหวาดกลัวให้กับผู้สมัครและครอบครัวของเขา เป็นการทำให้หน่วยงานความมั่นคงเลือกเสียชื่อเสียง และทำให้กระบวนการเลือกตั้งสูญเสียความน่าเชื่อถือ จึงก่อให้เกิดบรรยากาศการหาเสียงที่ไม่เสรี

นอกจากนี้ ผู้มาใช้สิทธิบางคนได้แสดงถึงความเคลือบแคลงใจเกี่ยวกับบรรยากาศการเลือกตั้งที่อาจไม่เสรีหรือเป็นธรรมอย่างแท้จริงเนื่องจากรัฐบาลปัจจุบันมีอำนาจอันเหลือในการควบคุมการเลือกตั้งในช่วงการหาเสียงและช่วงหลังการเลือกตั้งภายใต้กรอบกฎหมายปัจจุบัน ยกตัวอย่างเช่น กฎหมายที่ถูกครหาว่ามีปัญหาอย่างมากเนื่องจากอาจถูกใช้ในทางที่ผิดได้

ได้แก่ มาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวในปี 2557 คำสั่งและประกาศสสช. ที่รื้อถอนสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก และพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ที่เพิ่งได้รับการแก้ไขเมื่อไม่นานมานี้ รวมถึงกฎระเบียบเกี่ยวกับการเลือกตั้งในสื่อออนไลน์ และคำสั่งสสช. ที่ให้อำนาจควบคุมสื่อของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ(กสทช.)

การซื้อเสียงและใช้ทรัพยากรของรัฐเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง

อันเฟรลได้รับทราบข้อร้องเรียนจำนวนมากเกี่ยวกับการซื้อเสียงในช่วงการหาเสียง ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ผู้สังเกตการณ์นานาชาติได้เก็บข้อมูลเป็นรายงานรูปแบบของการปฏิบัติที่ไม่ชอบทั้งในพื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบททั่วประเทศ แน่นอนว่า การพยายามลดการซื้อเสียงจะช่วยให้การเลือกตั้งมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในประเทศไทยในปัจจุบันก็มีความรู้มากขึ้นแล้วเช่นกัน ประชาชนหลายคนที่อันเฟรลได้สัมภาษณ์ยังระบุว่า มีคนจำนวนมากรับเงินจากการซื้อเสียงแต่ก็ยังเลือกพรรคที่ตนเองชื่นชอบอยู่ดี

การใช้ทรัพยากรของรัฐเพื่อผลประโยชน์ของตนเองเกิดขึ้นในรูปแบบของการใช้โครงการสวัสดิการรัฐและการณรงค์ทางการเมืองอย่างกว้างขวาง ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ โครงการประชารัฐซึ่งมีสื่อคล้ายคลึงกับพรรคพลังประชารัฐซึ่งเป็นพันธมิตรกับรัฐบาลทหารที่ปกครองประเทศอยู่ในปัจจุบันซึ่งถือเป็นการใช้ทรัพยากรรัฐอย่างไม่เป็นอันควรเพราะรัฐและพรรคการเมืองมีผลประโยชน์ที่ทับซ้อนกัน นอกจากนี้ ยังมีการอนุญาตให้ใช้งบเพิ่มเติมกับโครงการนี้ในช่วงหนึ่งอาทิตย์สุดท้ายของการณรงค์หาเสียงอีกด้วย งบประมาณระดับชาติเป็นเงินของประชาชนไทยซึ่งไม่สมควรนำมาใช้เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของพรรคใดพรรคหนึ่งใด

การลงทะเบียนเลือกตั้งและรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

การจัดการลงทะเบียนเลือกตั้งและรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและถือเป็นหนึ่งในจุดแข็งของระบบการเลือกตั้งไทย อันเฟรลเชื่อว่า ระบบการเพิ่มชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยอัตโนมัติเมื่อใดก็ตามที่พลเมืองคนใดอายุ 18 ปีถือเป็นการส่งเสริมบรรยากาศที่ส่งเสริมให้พลเมืองทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง แม้ว่าจะมีบางเรื่องที่ควรปรับปรุงก็ตาม อันเฟรลเห็นว่า มีรายชื่อของผู้มีสิทธิเลือกตั้งติดอยู่ตามหน่วยเลือกตั้งทุกที่ที่เราได้ส่งผู้สังเกตการณ์ไปและผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถตรวจสอบรายชื่อได้ผ่านช่องทางออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ อันเฟรลยินดีที่แทบจะไม่มีรายงานว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งคนใดถูกปฏิเสธไม่ให้เข้าไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลย

การจับข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งผ่านการพิจารณาในปี 2560 จัดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่ในการ “ควบคุมและดูแล” การเลือกตั้ง รวมทั้งมีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริง การฟ้องและสืบคดีผู้สมัครในการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นระยะเวลาไม่มากกว่า 1 ปี รวมถึงการสั่งให้มีการเลือกตั้งซ่อมและออกข้อเสนอนี้เช่น เรื่องการยุบพรรคการเมืองเมื่อยื่นเรื่องเพื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา²

คดีที่สำคัญที่สุดสำหรับคณะกรรมการการเลือกตั้งคือ กรณีที่พรรคไทยรักษาชาติซึ่งมีผู้สมัครเป็นนายกรัฐมนตรีถูกตัดสินให้โดยคณะกรรมการการจัดการเลือกตั้งเพียง 1 อาทิตย์ เพียงแค่ในเวลา 2 วันต่อมา ทางคณะกรรมการได้ส่งเรื่องเสนอให้

² มาตรา 224-226 ของรัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรไทยฉบับปี 2561 และมาตรา 132 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญปี 2561

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณายุบพรรคนี้ ทั้งนี้ กรอบกฎหมายใช้ในการตัดสินและความเร่งรีบทำให้ทวิเคราะห์จำนวนหนึ่งมองว่า นี่เป็นการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อพรรคการเมือง

อย่างไรก็ตาม มีประเด็นที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าคือ ผู้มีส่วนร่วมหลายคู่ทางได้แสดงทัศนะว่ากลไกร่างทุกตัวด้วยการทำคดกฎหมายการเลือกตั้งและการทุจริตนั้นมีความไม่ชัดเจน พวกเขาไม่ได้รับข้อมูลเพียงพอว่าสามารถยื่นคำร้องได้อย่างไรบ้าง และคณะกรรมการขาดความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลว่ามีข้อร้องเรียนจำนวนเท่าไรและในการรายงานความคืบหน้าของการสืบสวนสอบสวน ผู้สังเกตการณ์อันเฟรลได้รับทราบข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติแบบสองมาตรฐานเนื่องจากคณะกรรมการเลือกให้ความสำคัญกับแค่เพียงข้อร้องเรียนบางกรณีเท่านั้นและยังไม่มีความชัดเจนที่สม่ำเสมอในการตัดสินข้อร้องเรียนต่างๆ

กลไกร่างขึ้นข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งนับเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้สาธารณะชนเชื่อมั่นในกระบวนการการเลือกตั้ง ผู้มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งทั้งบางส่วนได้แสดงความเห็นว่าเขาสูญเสียความเชื่อมั่นในกระบวนการแก้ไขปัญหาคอขวดที่เกิดขึ้นเพราะเกิดจากการขึ้นตอนการตัดสินใจที่ไม่โปร่งใส ปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงนี้คะแนนและการรวมบัตรเลือกตั้งของช่วงเย็นวันเลือกตั้งอาจยังทำให้ผู้คนสูญเสียความเชื่อมั่นมากกว่าเดิม หากคณะกรรมการไม่แสดงถึงความพยายามที่จะเพิ่มความโปร่งใสให้มากขึ้น อันเฟรลจึงเสนอให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยรวดเร็ว โปร่งใส และมีความเป็นธรรม

มาตรการเพื่อให้เกิดความโปร่งใส

มาตรการเพื่อให้เกิดความโปร่งใสและการเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองและภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมถือเป็นกฎเกณฑ์สำคัญที่จะช่วยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถสร้างความสมบูรณ์และน่าเชื่อถือในการจัดการการเลือกตั้งได้ อย่างไรก็ดี เป็นเรื่องน่าเสียดายที่คนส่วนใหญ่ที่ผู้สังเกตการณ์อันเฟรลได้พูดคุยด้วย ไม่ว่าจะเป็นตัวแทนพรรคการเมือง ภาคประชาสังคม หรือบุคคลทั่วไป ต่างเห็นตรงกันว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งมักหลีกเลี่ยงที่จะแสดงให้เห็นถึงความโปร่งใสและไม่สามารถทำงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่นๆในการจัดการการเลือกตั้งได้

คณะกรรมการการเลือกตั้งล้มเหลวที่จะอธิบายให้สาธารณะชนฟังถึงกระบวนการต่างๆในการขนส่งหรือรวบรวมบัตรเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นในวันเลือกตั้งล่วงหน้าหรือวันเลือกตั้งที่ 24 มีนาคม จึงถือว่าไม่สามารถแสดงออกถึงความโปร่งใสได้และพลาดโอกาสในการทำให้ประชาชนรู้สึกเชื่อมั่นในกระบวนการการเลือกตั้งได้

นอกจากนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งควรจัดให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆได้มากกว่านี้เพื่อสร้างกลไกการเลือกตั้งที่โปร่งใส การสร้างฐานข้อมูลสาธารณะจะช่วยให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ และสามารถช่วยกันประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์เกี่ยวกับการเลือกตั้ง หรือแม้กระทั่งมาตรการสร้างความโปร่งใสทั่วไป เช่น การตีตประกาศผลเลือกตั้งที่ทุกหน่วยเลือกตั้งและที่เขตเลือกตั้ง ก็สามารถช่วยให้ผู้คนมีความกังวลน้อยลงได้ อีกทั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งควรจัดให้ข้อมูลที่ละเอียดแม่นยำ รวมถึงมีข้อมูลเกี่ยวกับคะแนนเสียงในทุกๆหน่วยเลือกตั้ง และเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปและผู้สังเกตการณ์สามารถตรวจสอบตัวเลขดังกล่าวได้โดยเทียบเคียงกับข้อมูลของตนเองที่ได้จากการสังเกตการณ์การนับคะแนนและจุดบันทึกผล

ความตระหนักและการให้ความรู้ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ผู้สังเกตการณ์ของอันเฟรลได้สัมภาษณ์ผู้ไปเลือกตั้งจำนวนหนึ่งจนสรุปได้ว่า พวกเขาไม่ข้อมูลที่เพียงพอต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียง ผู้สังเกตการณ์บางส่วนรายงานว่า แม้ผู้ไปเลือกตั้งหลายคนตื่นเต้นที่จะใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งอีกครั้ง แต่ก็รู้สึกไม่เชื่อมั่นในกระบวนการจัดการเลือกตั้งนี้เนื่องจากมีข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดังกล่าวน้อย เนื่องจากคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้ให้ความรู้เชิงกระบวนการและวิธีการเลือกตั้งให้กับสาธารณะชนได้รู้มากพอก่อนการลงคะแนน จึงส่งผลให้ประชาชนยังสูญเสียความเชื่อมั่นต่อการเลือกตั้งครั้งนี้น่าขึ้นไปอีก ภาคประชาสังคมและสื่อมวลชนก็ให้ข้อมูลในทางสาธารณะที่น้อยมากเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้ง จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาคอขวดหรือช่องว่างการบริหารจัดการการ

เลือกตั้งนี้ได้ ปัญหาการไม่สามารถเผยแพร่ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้ง มีสาเหตุมาจากการขาดการประสานงานระหว่างภาคประชาสังคม สื่อมวลชนและคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลัก

โครงการริเริ่มต่างๆ ที่ให้ความรู้กับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่ช่วยให้ผู้ลงคะแนนเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้ง ยังมีข้อจำกัดอยู่มาก คณะกรรมการการเลือกตั้งและองค์กรต่างๆ ได้พยายามรณรงค์ผ่านสื่อออนไลน์และจัดทำเอกสารต่างๆ เช่น แผ่นพับและสมุดคู่มือเกี่ยวกับขั้นตอนการลงคะแนนและข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัคร อย่างไรก็ตาม เอกสารเหล่านี้ได้รับการเผยแพร่ในระยะเวลาไม่นานนักก่อนการเลือกตั้ง นอกจากนี้ ผู้สังเกตการณ์ของอัมเนสตี้หลายคนยังระบุอีกว่า เอกสารบางชิ้นมีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สมัครเลือกตั้งที่คัดลอกมาจากความเป็นจริง และเอกสารเหล่านี้ก็มีส่งไปเพียงเฉพาะในพื้นที่เมืองมหาวิทยาลัยหลายแห่งโดยความร่วมมือกับคณะสังเกตการณ์ในประเทศ เช่นกลุ่ม We Watch หรือ P-Net พยายามต่อต้านความพยายามนี้โดยการจัดโครงการให้ความรู้กับผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้ง โดยตั้งเป้าหมายว่าจะสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการลงคะแนนให้กับเด็กนักเรียนและผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งเป็นครั้งแรก

คณะกรรมการการเลือกตั้งได้เผยแพร่แอปพลิเคชันชื่อว่า Smart Vote ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เช่น สถานที่จัดหน่วยเลือกตั้งและผู้สมัครในแต่ละเขต อย่างไรก็ตาม ข้อมูลบางส่วน เช่น เรื่องกระบวนการลงคะแนนหรือการนับคะแนน ถูกเขียนอย่างกว้างๆ มากเกินไป การจัดทำให้มีข้อมูลที่มีรายละเอียดเพียงพอจะช่วยให้มีบัตรเสียและไม่ให้เกิดความสับสนในหน่วยเลือกตั้งได้ แอปพลิเคชันนี้ได้รับการดาวน์โหลดไปกว่า 1 แสนครั้งใน Google Play Store ซึ่งถือเป็นสัญญาณที่ดีแต่ก็ยังไม่เพียงพอสำหรับการให้ความรู้ต่อสาธารณชน นอกจากนี้ อัมเนสตี้มองว่าเป็นเรื่องน่าเสียดายที่ข้อมูลต่างๆ ในแอปพลิเคชันนี้ไม่ได้แสดงไว้ในเว็บไซต์ของคณะกรรมการการเลือกตั้งด้วย

ในกรุงเทพฯ และเขตเมืองของจังหวัดต่างๆ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับผู้สมัครเลือกตั้งและพรรคการเมืองได้จากช่องทางทั่วไปและสื่อโซเชียล ในขณะที่ผู้อาศัยอยู่ในชนบทมักใช้สื่อรูปแบบเก่าที่คุ้นเคยเป็นอย่างดี วิธีการเข้าถึงข้อมูลโดยตรงไปตรงมาที่สุดของประชาชนคือ การรับข้อมูลผ่านการหาเสียงตามบ้านเรือนต่างๆ ผ่านใบปลิวหรือผ่านการปราศรัยของพรรคการเมือง นอกจากนี้ ช่องทางเหล่านี้ก็เปิดโอกาสให้ผู้สมัครเลือกตั้งและผู้มีสิทธิลงคะแนนสามารถพบปะเจอกันได้โดยตรงด้วย ทั้งนี้ ผู้ออกไปเลือกตั้งส่วนใหญ่เห็นว่า การเสวนาสาธารณะและบทสัมภาษณ์ของสมาชิกพรรคการเมืองในสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น The Standard, Voice TV, หรือ Thai PBS ล้วนแล้วแต่ช่วยพวกเขาในการตัดสินใจเลือกคะแนนทั้งสิ้น

การมีส่วนร่วมของผู้หญิง

จากฐานข้อมูลผู้ลงทะเบียนเลือกตั้ง กว่า 51% ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นผู้หญิง อัมเนสตี้ได้สัมภาษณ์ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เป็นผู้หญิงจำนวนมากซึ่งล้วนแล้วแต่ระบุว่า พวกเธอไม่ได้ถูกเลือกปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการลงคะแนนเลือกตั้ง อัมเนสตี้ยังคงไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับสถิติผู้สมัครเลือกตั้งที่เป็นผู้หญิงจากแต่ละพรรคการเมือง แต่จากการพูดคุยกับหัวหน้าพรรคการเมืองต่างๆ พบว่า หลายพรรคตั้งใจส่งผู้สมัครเลือกตั้งที่เป็นผู้หญิงเข้าแข่งขันมากขึ้นกว่าเดิม

อย่างไรก็ตาม อัมเนสตี้ได้รับข้อมูลว่า ผู้นำศาสนาหลักท่านหนึ่งได้ประกาศในเวทีสาธารณะต่อสาวกที่นับถือศาสนาเห็นว่า พวกเธอควรเลือกผู้สมัครที่เป็นผู้ชายเนื่องจากผู้ชาย “เหมาะสมเป็นผู้นำมากกว่า” แม้จะเป็นกรณีเดียวที่เราได้รับรู้ แต่เราสามารถเชื่อมโยงได้ว่าในอดีต ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมักไม่ได้นึกถึงความสำคัญของการมีนักการเมืองหญิงในสมาคมักสังเกตได้ว่า ในปี 2554 มีผู้หญิงเพียงกว่า 5% เท่านั้นที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาและผู้หญิงเหล่านั้นส่วนใหญ่ก็เป็นเพียงตัวแทนของญาติผู้ชายที่เป็นผู้มีอิทธิพลทางการเมืองเท่านั้น

การมีส่วนร่วมของเยาวชน

อันเฟรลยินดีที่เห็นเยาวชนไทยเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้งปี พ.ศ.2562 อย่างแข็งขัน เยาวชนเหล่านี้นับเป็นจำนวนร้อยละ 16.1 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด จึงถือเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยในไทยทั้งในช่วงระหว่างและหลังจากการเลือกตั้งครั้งนี้ เราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าการมีส่วนร่วมของเยาวชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นในบทบาทของผู้ช่วยกำกับดูแลความเรียบร้อยของการเลือกตั้ง ผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้ง สมาชิกพรรคการเมือง ภาคประชาสังคม หรือสื่อต่างๆ ถึงแม้ว่ากลุ่มเยาวชนเหล่านี้จะแทบไม่ได้อิทธิพลมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองในตลอดช่วงเวลา 7 ปีกว่าที่ผ่านมา ยกตัวอย่างเช่น มีการก่อตั้งกลุ่มผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งของเยาวชนขึ้นในนาม We Watch โดยเยาวชนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนสำคัญที่ทำหน้าที่ส่งอาสาสมัครจำนวนกว่า 2,600 คนไปสังเกตการณ์การเลือกตั้งทั่วประเทศ ในการเลือกตั้งครั้งนี้ เยาวชนจึงถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างรากฐานอันแข็งแรงและพื้นที่ในการมีส่วนร่วมของพลเมือง อันเฟรลหวังว่า พลวัตเช่นนี้จะดำเนินต่อไปในช่วงหลังการเลือกตั้งด้วยเช่นกัน

สื่อและเสรีภาพในการแสดงออก

เสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชนช่วงก่อนการเลือกตั้งทั่วไปปี 2562 ถือได้ว่าถูกควบคุมและจำกัดอย่างมากกว่าการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2011 บรรยายการทางการเมืองในช่วง 5 ปีที่ผ่านมามีความสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกแยกทางการเมืองอย่างรุนแรงทั่วประเทศและทำให้พื้นที่ในการแสดงออกทางความคิดเห็นอย่างอิสระเสรีถูกจำกัดลง อันเฟรลสังเกตได้ว่า ประชาชนทั่วไปเกรงกลัวการกดขี่ของคสช.ที่ 97/2557 และ 103/2557 และคำสั่งคสช.ที่ 41/2559 และ 3/ 2558 รวมทั้ง บทบัญญัติกฎหมายต่างๆ เช่น ในพระราชบัญญัติพร.คอมพิวเตอร์ กฎหมายว่าด้วยข้อมูลอาญาเรื่องการคุ้มครองส่งเสริมมาตรา 116 และ กฎหมายว่าด้วยข้อมูลอาญาเรื่องการหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณามาตรา 326 ในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการใช้เพื่อคุกคามและปราบปรามการวิพากษ์วิจารณ์ต่อด้านรัฐบาลและกองทัพ³ กฎหมายพร.ความมั่นคงไซเบอร์เพิ่มผ่านการพิจารณาไปเมื่อต้นปี 2562 ทั้งที่มีการวิพากษ์วิจารณ์จากสาธารณะอย่างกว้างขวาง เพราะเป็นกฎหมายที่ทำให้เกิดการสอดส่องการใช้อินเทอร์เน็ตของประชาชนทั่วไปเปรียบเทียบคณะกรรมการการเลือกตั้งเรื่องการตรวจหาการเมืองและการสื่อออนไลน์บรรณรศหาเสียง⁴ ถูกมองว่าเป็นเครื่องมือในการรังแกพรรคการเมืองที่ประชาชนผู้ใช้สื่อออนไลน์ส่วนใหญ่ชื่นชอบ

แม้สื่อมวลชนยังคงทำหน้าที่อย่างแข็งขันตลอดช่วงเวลาการจัดการเลือกตั้ง วัฒนธรรมการเซ็นเซอร์ตัวเองถูกทำให้กลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาสำหรับสื่อมวลชนและภาคประชาสังคม ผู้สังเกตการณ์อันเฟรลรายงานว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีการเซ็นเซอร์ตัวเองทั้งก่อนและระหว่างการเข้าสู่การเลือกตั้งปี 2562 อย่างกว้างขวางเพราะความกลัวที่ถูกสั่งสมมาตั้งแต่ก่อนการเลือกตั้ง การจำกัดเสรีภาพสื่อและประชาชนทั่วไปจนไม่มีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในพื้นที่สื่อกระแสหลัก ทำให้อันเฟรลมีความกังวลเกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายออกปราชญ์ชน

องค์กรการประชาสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชนนานาชาติ

จำนวนผู้สังเกตการณ์ในประเทศนี้ไม่เพียงพอ จึงครอบคลุมการสังเกตการณ์ได้ไม่ถึง 10% ของหน่วยเลือกตั้งทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมในระยะเวลาหลายปีภายใต้การปกครองของรัฐบาลทหารทำให้ภาคประชาสังคมมีความอ่อนแออย่างมาก มีผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งในประเทศที่เราได้รู้จักอยู่ 2 หน่วยงาน คือ มูลนิธิองค์กรกลางเพื่อประชาธิปไตย (P-NET) และกลุ่ม We Watch ทั้งสององค์กรได้จัดให้มีผู้สังเกตการณ์เลือกตั้งในแต่ละพื้นที่เพื่อประเมินสถานการณ์การเลือกตั้งและบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการละเมิดกฎ การข่มขู่และการใช้ความรุนแรง ทั้งนี้ กลุ่ม We Watch ได้ส่งผู้สังเกตการณ์ประมาณ 2,600 คนทั่วประเทศในขณะที่ P-NET ได้ส่งให้จัดให้มีผู้สังเกตการณ์เลือกตั้งอย่างน้อย 600 คนทั่วประเทศ

³ <https://cpj.org/2017/08/thai-columnist-pravit-rojanaphruk-charged-with-two.php>

⁴ <https://www.theguardian.com/world/2019/jan/26/thailands-military-junta-cracks-down-on-social-media-ahead-of-election>

นอกจากนี้ ยังมีองค์กรภาคประชาสังคมอื่นที่ไม่ได้จัดให้มีผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้ง แต่ก็ได้ทำงานด้านอื่นที่มีความสำคัญ เช่น การเผยแพร่ข้อมูลและวิจัยเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ตัวอย่างเช่น iLaw ได้ใช้สื่อออนไลน์และเว็บไซต์ขององค์กรในการเผยแพร่ภาพอินโฟกราฟิกและบทความที่เกี่ยวข้องกับสถานะแวดล้อมในการเลือกตั้ง รวมทั้งแจกจ่ายหนังสือคู่มือที่มีเนื้อหาที่สำคัญเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

เราได้รับรู้ว่ามีหลายองค์กรได้รับทุนจากคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อสนับสนุนการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และทำงานอื่นเพื่ออำนวยความสะดวกการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ไม่มีใครรู้ในรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการเหล่านี้และงบประมาณที่แต่ละองค์กรได้รับเพื่อทำงานดังกล่าว

แม้จะไม่มีเหตุการณ์ใดๆเกี่ยวกับการคุกคามหรือยุติการทำงานขององค์กรอิสระในช่วงก่อนการเลือกตั้ง แต่องค์กรที่เกี่ยวข้องจำนวนมากได้ร้องเรียนว่า บรรดาการที่การเมืองที่แบ่งขั้วอย่างสุดโต่งและข้อกฎหมายเกี่ยวกับการหมิ่นประมาท บังคับให้พวกเขาต้องเซ็นเซอร์ตัวเองเวลาสื่อสารกับสาธารณะชน

องค์กรระหว่างประเทศจำนวนมากพยายามเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง แต่มีเพียงอัมสเตอร์ดัมซึ่งเป็นภาคีของปฏิญญาว่าด้วยหลักการการสังเกตการณ์การเลือกตั้งนานาชาติ (Declaration of Principles for International Election Observation) เท่านั้นที่ได้รับอนุญาตอย่างเป็นทางการในการจัดทำภารกิจสังเกตการณ์การเลือกตั้ง

